

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

KUR'ÂN MEÂLLERİ

SORUNLAR, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ - III

Usûl ve Üslûb Açısından Meâller

INTERNATIONAL SYMPOSIUM
TRANSLATIONS OF
QUR'AN

PROBLEMS AND SOLUTION SUGGESTIONS - III
Translations in Terms of Method and Style

7 - 8 - 9
KASIM/ NOVEMBER
2025

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Muş Alparslan
Üniversitesi

mealsempozyumu3.alparslan.edu.tr
meal@alparslan.edu.tr

ULUSLARARASI SEMPOZYUM
KUR'AN MEALLERİ: SORUNLAR, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ III
USÛL ve ÜSLÛP AÇISINDAN MEÂLLER

7-8-9- KASIM 2025

“Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.”

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Cahit KARAALP

Prof. Dr. Hakan UĞUR

Arş. Gör. Muhammet Lütfü TATLISU

TASARIM

Öğr. Gör. Serdar DİK

ISBN: 978-605-5137-21-2

KASIM 2025 / MUŞ

KURULLAR

ONURSAL BAŞKAN

Prof. Dr. Fethi Ahmet POLAT

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Fethi Ahmet POLAT

Prof. Dr. Hakan UĞUR

Doç. Dr. Cahit KARAALP

Doç. Dr. Fikret GEDİKLİ

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Kenan ATILGAN

Arş. Gör. Muhammet Lütfü TATLISU

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Abdulcelil BİLGİN (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdulmutalip ARPA (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet ÖZ (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali KARATAŞ (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Celal KIRCA (Emekli Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Fethi Ahmet POLAT (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan KESKİN (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim SARMIŞ (Emekli Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. İsmail ÇALIŞKAN (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Mesut KAYA (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Muhammet COŞKUN (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat KAYACAN (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat SÜLÜN (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Musa BİLGİZ (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa ŞENTÜRK (Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Ömer KARA (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Şehmus DEMİR (Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Yaşar DÜZENLİ (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Zülfıkar DURMUŞ (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Ahmet ABAY (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)

Doç. Dr. Cahit KARAALP (Muş Alparslan Üniversitesi)

Doç. Dr. Enes Avnullah ATEŞ (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi)

Doç. Dr. Fatih TİYEK (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)

Doç. Dr. Fikret GEDİKLİ (Atatürk Üniversitesi)

Doç. Dr. Fatih TOPALOĞLU (Trabzon Üniversitesi)

Doç. Dr. Gökhan ATMACA (Sakarya Üniversitesi)

Doç. Dr. Hakan UĞUR (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Doç. Dr. Haşim ÖZDAŞ (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Doç. Dr. Maşallah TURAN (Mardin Artuklu Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet BAĞIŞ (Şırnak Üniversitesi)

Doç. Dr. Muhammed ERSÖZ (Selçuk Üniversitesi)

Doç. Dr. Muhammet Bahaeddin YÜKSEL (Kayseri Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa KARA (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa KAYHAN (Gümüşhane Üniversitesi)

Doç. Dr. Süleyman NAROL (Selçuk Üniversitesi)

Doç. Dr. Yakup BIYIKOĞLU (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KÜÇÜK (İnönü Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin POLAT (Fırat Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mürsel Ethem AHISKALI (Pamukkale Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

HÜSEYİN ATAY'IN KUR'AN MEÂLİ: USÛL VE ÜSLÛP AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME.....	1
KUR'ÂN MEALLERİNDE KADINA DAİR KAVRAMLARIN ANLATIM FARKLILIKLARI VE AYETLERİN ZAHİRÎ-İŞÂRÎ YORUMLARINA DAİR İNCELEME (KAVVÂMİYET, ÖRTÜNME, ŞAHİTLİK, BOŞANMA, MİRAS, EŞİTLİK).....	2
KASTAMONU ŞEYH ŞABAN-I VELİ VAKIF MÜZESİ 268 ENVANTER NUMARASIYLA KAYITLI SATIR ARASI KUR'AN MEALİ'NİN USUL VE ÜSLUP AÇISINDAN TAHLİLİ.....	4
ANLAM DARALMASI/DEĞİŞMESİNİN MEALLERDEKİ YANSIMALARI: MEŞHUR MEALLERİN MEAL YAZIMINA ETKİLERİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME.....	6
HÜSEYİN ATAY'IN, “KUR'ÂN TÜRKÇE ÇEVİRİ” İSİMLİ MEALİ ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	7
TERCÜME TEKNİKLERİ AÇISINDAN HÜSEYİN ELMALI- ÖMER DURLU MEALİ.....	8
İTALYANCA MEÂLLER: ÇEVİRİ USÛLLERİ AÇISINDAN HAMZA ROBERTO PİCCARDO'NUN MEÂLİNİN TAHLİLİ.....	9
KUR'AN'DAKİ HAZİFLİ İFADELERİN TAKDİRİNDE MEÂL MÜELLİFLERİNE YÖN VEREN SAİKLER.....	10
KUR'AN TEFSİRİNDE BİLİMSEL BİR USÛL MÜMKÜN MÜ? DARWİNCİ EVRİM VE YARATILIŞ ÜZERİNDEN BİR YÖNTEM TARTIŞMASI.....	11
KELAMÎ KAVRAMLARIN MEÂLLERDE İZDÜŞÜMÜ: TEVHÎD, KADER VE NÜBÛVVET EKSENLİ KELÂMÎ BİR ANALİZ.....	12
BAZI DİYANET MEALLERİNDE GÖRÜLEN TERCÜME HATALARININ HADİS İLİMLERİ ÇERÇEVESİNDEN ANALİZİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	13
TÜRKÇE KUR'ÂN MEÂLLERİNDE KIRAAT ÇEŞİTLİLİĞİNİN KULLANIM YAYGINLIĞI: ŞÂZ KIRAATLER BAĞLAMINDA BİR İNCELEME.....	15
KUR'ÂN'DA E-B-V (أبـو) VE V-L-D (ولد) KÖK ANLAMLARININ MEALLERE YANSITILMA(MA)SI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	17
MEALLERDE TÜRKÇE İFADE PROBLEMİ.....	18
KUR'AN TERCÜMELERİ NASIL ADLANDIRILMALI? KAPSAM, İÇERİK, DİL VE ÜSLUP YÖNÜYLE MEÂL/TEFSİR KULLANIMLARINA YÖNELİK BİR TARTIŞMA.....	19
KUR'ÂN'IN FASIL ve VASIL ÜSLÛBU AÇISINDAN MEALLERİN TAHLİLİ.....	20
KUR'ÂN'DA MÜSNEDÜN İLEYH OLARAK YER ALAN “ALLAH” LAFIZLARINI ANLAM VE TERCÜME BOYUTU ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	21
VAKF VE İBTİDA UYGULAMALARININ KUR'AN MEALLERİNE PRATİKTE YANSITIL (MA)MASI.....	22
ÜSLÛBÜ'L-KUR'ÂN'IN MEALLERE YANSITILMA (MA)SI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	23
YUSUF İŞİCİK MEALİNDE SİYASİ KAVRAMLARIN TERCÜMESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	24

KUR'AN'DAKİ MECAZ-DEYİM VE ÇOKANLAMLI KELİMELERİN MEÂLLERE YANSITILMASI MESELESİ: ISMAYIL HAKKI BALTACIOĞLU.....	25
TARİHSEL BAĞLAMIN İZİNDE ABESE SÜRESİNİN YORUMU VE GÜNÜMÜZ MEALLERİNE YANSIMASI.....	27
KUR'AN'DAKİ ALLAH'IN ZATINA DAİR NİTELEMELERİN TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİ SORUNSALI.....	28
KELÂMÎ ÎCÂZ ANLAYIŞI VE KUR'ÂN'IN ÇEVİRİ SINIRLARI.....	29
ALLAH'IN GANÎ İSMİNİN TÜRKÇE MEALLERDEKİ KARŞILIKLARI: ANLAM VE ÜSLÛP AÇISINDAN BİR İNCELEME.....	30
KIRAAT FARKLILIKLARININ MEÂLE YANSITILMASI AÇISINDAN ELMALILI, KUR'ÂN YOLU, FEYZÜ'L-FURKÂN VE HAYRAT NEŞRİYAT HEYET MEÂLLERİNİN BAKARA SURESİ ÖZELİNDE İNCELENMESİ.....	31
BAĞLAMI DİKKATE ALARAK ÂYETLERİ MEÂLLENDİRMEDE ELMALI HAMDİ MEÂLİ'NİN FARKI: KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME.....	32
MUCİZE AYETLERİ BAĞLAMINDA BAZI MODERN MEÂLLER: MANA ÜRETMEK Mİ MANA AKTARMAK MI?.....	34
MEALLERDE BAZI İMLA KURALLARININ ANLAMA ETKİLERİ.....	35
KUR'ÂN METNİNİN DOĞRU TERCÜMESİNDE SİYAKIN VE SEMANTİK TAHLİLİN ROLÜ: METODOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME.....	36
ARAPÇA DÜŞÜNÜP TÜRKÇE YAZMAK'': KUR'AN MEALLERİNDE DİLSEL VE KÜLTÜREL AKTARIM SORUNLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	37
TA'RİZ ÜSLUBUNUN YANSITILMASI BAKIMINDAN MEALLERLE İLGİLİ BİR DEĞERLENDİRME.....	38
MEAL YAZIMINDA DOĞRU BİR TEFSİR YÖNTEMİ VE DOĞRU BİR ÇEVİRİ TÜRÜ KULLANMAK.....	39
NEML 44. AYETİNE DİLBİLİMSEL YAKLAŞIMLAR (MODERN BİR İSRAİLİYAT DENEMESİ).....	40
NİSA 34. AYETİN İNGİLİZCE MEALLERDEKİ TERCÜMESİNİN İSLAM'DA KADIN ALGISI ÜZERİNE ETKİLERİ.....	41
EDİLGEN YAPININ ÇEVİRİSİ: YORUBA MEALLERİNDE YAPISAL SINIRLAR VE SEMANTİK NÜANSLAR.....	42
MODERN DÖNEMDE SPİRİTÜELLİK MERKEZLİ KUR'AN MEÂLLERİNİN ÜSLÛP AÇISINDAN ANALİZİ.....	43
ELMALILI VE DİYANET MEÂLLERİNDE ANLAM AKTARIMI VE BAĞLAM KULLANIMI: NİSÂ 4/34, MÂİDE 5/51 VE NÛR 24/31 ÂYETLERİ ÜZERİNE MAXQDA DESTEKLİ BİR İÇERİK ANALİZİ.....	44
YÂSİN SURESİ ÖZELİNDE MÜTEVATİR KIRAATLERİN TÜRKÇE KUR'ÂN-I KERİM MEÂL VE TERCÜMELERİNDEKİ YERİ.....	45
KUR'AN İLİMLERİ VE KIRAAT AÇISINDAN FEYZÜ'L-FURKÂN TEFSİRLİ KUR'ÂN-I KERİM MEÂLİNİN TAHLİLİ.....	46
MEÂLLERDE ESBÂBÜ'N-NÜZÛLÜN OLMAYIŞININ KUR'AN'I ANLAMADAKİ ETKİSİ.....	47

KUR'ÂN MEALLERİNDE MANA AKTARIMI PROBLEMİ: İLÂHÎ LAFİZ MI, MURÂD-I İLÂHÎ Mİ? – GENEL OKUYUCU PERSPEKTİFİNDEN BİR DEĞERLENDİRME	48
GÜNÜMÜZ KUR'AN MEÂLLERİNDE BAZI YÖNTEM SORUNLARI	49
KELİMEDE GERÇEKLEŞEN HARF HAZİFLERİNİN MEALLERE YANSIMAMASI: KUR'ÂN'IN EDEBÎ DERİNLİĞİNDE KAYIPLAR.....	50
NEBE SURESİ BAĞLAMINDA KUR'AN'DA ŞİİRSEL İFADELER VE YORUM SORUNLARI	51
DİNİ KAVRAMLARIN ÇEVİRİ SORUNU: USUL VE ÜSLUP BAKIMINDAN KUR'AN'DA CİHAD KAVRAMININ ÇEVİRİSİ	52
Şİİ VE SÜNNİ GELENEKTE MEÂLLERİN KARŞILAŞTIRILMASI: KIRAAT TERCİHLERİ ÜZERİNDEN USÛLÎ BİR DEĞERLENDİRME.....	53
DELÂLET TEORİSİNİN KUR'ÂN MEALLERİNE YANSIMASI: TEORİK VE PRATİK BİR ARAŞTIRMA	54
R. İHSAN ELİAÇIK'IN YAŞAYAN KUR'AN TÜRKÇE MEAL-TEFSİR'İNİN HADİS İLMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	55
TÜRKÇE MEÂLLERDE BAĞLAM DAN KOPUK ÇEVİRİLER: 'İTTEKÂ (اتقى)' FİİLİ ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME	56
İDRÂB ÜSLUBU OLARAK EM-İ MUNFASIL'IN TÜRKÇEYE ÇEVİRİ SORUNLARI	57
UMUM-HUSUS BAĞLAMINDA ÂHİRETTE ŞEFAAT, DOSTLUK VE YARDIMLA İLGİLİ ÂYETLERİN TÜRKÇE'YE ÇEVİRİ SORUNU	58
TÜRKÇE MEAL VE TERCÜMELER HAKKINDA YAPILAN ARAŞTIRMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ	62
ELMALILI HAMDÎ YAZIR MEALİNİN SADELEŞTİRİLMİŞ VERSİYONLARINDA ANLAM DARALMASI.....	64
MEHMET AKİF ERSOY MEALİNDE KUR'AN DEYİMLERİNİN ÇEVİRİSİ VE ANLAM ODAKLILIK.....	65
TEFSİRDE İÇ BAĞLAM ÖNCELİKLİ BÜTÜNSSEL BAĞLAM YAKLAŞIMI.....	66
GAZZÂLÎ'NİN ÂYET TASNİFİ YAKLAŞIMINA DAYALI KONULU MEÂLİN İMKÂNI ÜZERİNE BİR DENEME	67
ÇAĞDAŞ MEALLERDE 'LİTERAL ANLAM SINIRINI' AŞMAYA YÖNELİK USÛLÎ VE ÜSLÛBÎ ARAYIŞLAR: SÂD 38/21–26 ÂYETLERİNDE DÂVUD-ÛRİYÂ KISSASI ÖRNEĞİ.....	68
ARAPÇA GRAMER KURALLARININ VE ARAP BELAGATININ KUR'AN MEALLERİNE YANSIMASI SORUNU	69
AYETLERİN CÜMLE YAPILARININ MEALLERDE TERCİH KRİTERİ SORUNU	70
KUR'ÂN-I KERİM'DE “كأس” (KADEH) KAVRAMININ ANLAM İNŞASI, MEAL FARKLILIKLARI VE EDEBÎ YORUM PERSPEKTİFLERİ.....	71
ZİYÂ'Ü'L-KUR'ÂN TEFSİRİNDE MEAL VE TERCÜME YÖNTEMİ: USÛL VE ÜSLUP AÇISINDAN BİR İNCELEME	72
MODERN BİLİM VE MEAL YORUMLARI: SALİH PARLAK'IN ÂDİYÂT SÛRESİ ANLAYIŞINA USÛLÎ BİR YAKLAŞIM.....	73
BELÂGAT BAĞLAMINDA TERCÜME/MEÂL	74

KUR'AN MEALLERİNDE KADININ ŞAHİTLİĞİ PROBLEMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	75
KIRAAT FARKLILIKLARININ KELAMÎ AYETLER ÖZELİNDE MEALLERE YANSIMASI	76
DİLAVER GÜRER VE HAYRETTİN HAYRULLAH SOFUOĞLU'NUN KUR'AN-I KERİM TERCÜMESİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	77
TEFSİRLERDE MEALLERDEN YARARLANMA/MA SORUNU.....	78
İSRÂ, 23 ÂYETİ ÖRNEĞİNDE MEÂLE YAPILAN EKLEMELERİN ANLAM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	79

HÜSEYİN ATAY'IN KUR'AN MEÂLİ: USÛL VE ÜSLÛP AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

*Hülya KARABULUT**

Kur'an-ı Kerim'in farklı dillere tercüme edilmesi, Müslüman toplumların Kur'an'ı anlama çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkmış önemli faaliyet alanlarından biridir. İslam tarihi boyunca Kur'an tercüme yapılmış olmakla birlikte, bu alandaki çalışmalar modern dönemde belirgin bir artış göstermiştir. Türkiye'deki meâl/tercüme faaliyetleri ise Cumhuriyet döneminden itibaren ivme kazanmış, zaman içinde biçim ve içerik bakımından çeşitlenmiştir. Bu bağlamda, Prof. Dr. Hüseyin Atay'ın meâli bu çalışmalar arasında dikkat çeken eserlerden biridir. Bu çalışma, söz konusu meâli usûl ve üslûp açısından inceleyerek, eserin Türkçe meâl literatürü içerisindeki yerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Meâl, Hüseyin Atay, Kur'an Türkçe Çeviri, Usûl, Üslûp.

* Arş. Gör., Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı.

KUR'ÂN MEALLERİNDE KADINA DAİR KAVRAMLARIN ANLATIM FARKLILIKLARI VE AYETLERİN ZAHİRÎ-İŞÂRÎ YORUMLARINA DAİR İNCELEME (KAVVÂMİYET, ÖRTÜNME, ŞAHİTLİK, BOŞANMA, MİRAS, EŞİTLİK)

*Mevhibe Alptekin ALTUNKAYA**

Kur'an-ı Kerim, kadınlara ilişkin bireysel ve toplumsal hayata dair çeşitli hükümler içermektedir. Ancak bu hükümlerin farklı meallerde nasıl çevrildiği hem dilsel tercihler hem de yorumsal yönelimler açısından önemli anlam farklılıklarına yol açabilmektedir. Bu çalışmada, kadınlara yönelik temel konuları temsil eden kavvâmiyet, örtünme, şahitlik, boşanma, miras ve eşitlik etrafında yapılandırılmış Nisa 34, Nur 31, Bakara 282, Talak 1-4, Nisa 11 ve Ahzab 35 ayetlerinin meallerde nasıl aktarıldığı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Çalışma, Kur'an'da kadınlarla ilgili bazı hükmî / hikemî ayetlerin zahirî (lafzî / fikhî) ve işârî (tasavvufî) anlam katmanlarıyla birlikte nasıl anlaşıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kadınlara dair boşanma, miras, örtünme, şahitlik, kavvâmiyet gibi temel hükümleri içeren ayetler, klasik meallerden seçilerek karşılaştırmalı olarak incelenmiş; ardından bu ayetlerin bazı tasavvufî kaynaklarda veya işârî tefsirlerde nasıl anlamlandırıldığına yer verilmiştir.

Meallerdeki ifadelerin farklılığı, sadece çeviri tekniklerinden değil; meal yazarlarının ayetleri anlama biçimlerinden, mezhep farklılıklarından, toplumsal algı ve çağdaş duyarlılıklardan da etkilenmektedir. Kur'ân-ı Kerim'in çok katmanlı dil yapısı, tasavvufî gelenekte lafızların arkasında derin manalar aranmasına imkân vermiştir. Bu bağlamda çalışmada, "kavvâmûn" kavramı ruhun nefis üzerindeki terbiyesi; "ziynet" kelimesi, kalbin süsü yahut nefsin zaafı; "iddet" süresi ise nefsin inzivaya çekilerek saflaşması şeklinde işârî şekilde yorumlanmıştır.

Meallerin salt çeviri değil, çevirmenin zihniyetini yansıtan inşa metinleri olduğu hususu kadına dair hükümlerde daha belirginleşmekte, mealler toplumsal algıyı etkilemektedir. Çalışmamız, dinî metinlerin birebir çevirisinin ötesinde taşıdığı anlam katmanlarını ve yorum potansiyelini ortaya koymaktadır. Hamdi Yazır, Diyanet, Süleyman Ateş, Y. Nuri Öztürk, Abdülbaki Gölpınarlı arasındaki farklar lafzî aktarım ve yorum içerme düzeyleri açısından sınıflandırılmış, ayetlerin anlam alanları tasavvufî eserlerdeki sembolik okumalarla karşılaştırılarak, kadın kavramının sadece biyolojik bir varlık değil, aynı zamanda nefsin temsili veya bâtinî bir hal olarak nasıl ele alındığı gösterilmiştir.

Burada, kadınlara yönelik Kur'âni hükümlerin salt hukukî sınırlar içinde kalmadığını; aksine, Kur'ân-ı Kerim'in anlam derinliği sayesinde içsel bir dönüşüm dili olarak da yorumlanabildiğini ortaya koymaktadır. Böylece kadınla ilgili ayetler hem bir toplumsal düzen hem de bir manevî eğitim programı olarak birlikte değerlendirilmektedir.

Araştırma kapsamında dört farklı meal tercih edilmiştir: Elmalılı Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kur'an Dili adlı klasik ve tefsirli meali, Diyanet Vakfı'nın kurumsal ve dengeli yaklaşımıyla hazırlanan meali, Süleyman Ateş'in akademik ve açıklayıcı çevirisi ile Yaşar Nuri

* Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi.

Öztürk'ün yorumlu ve modernist anlayışı temsil eden meali. Bu mealler hem lafız hem de anlam düzeyinde incelenmiş; anahtar kavramların (darabe, himar, ziynet, iddet, kavvâm, şahitlik, takvâ) nasıl çevrildiği ve sunulduğu değerlendirilmiştir.

Analiz sonucunda, mealler arasında sadece kelime farklılıkları değil, yorum farkları ve hatta bazı durumlarda ideolojik tercihlerle yönlendirilmiş çeviri eğilimleri tespit edilmiştir. Örneğin Nisa 34'te geçen "kavvâmûn" kelimesi kimi meallerde "idare eden" olarak çevrilirken, kimilerinde "geçimini sağlayan" ya da "koruyucu" şeklinde aktarılmıştır. Aynı ayetteki "vedribûhunne" ifadesi bazı meallerde "dövmek" olarak yer alırken, modernist yorumlarda "ayrılmak", "uzaklaşmak" ya da "yatak ayırmak" gibi anlamlarla verilmiştir. Himar kavramının başörtüsü şeklinde çevrilmesi; şahitlik, iddet, miras hususları ile kadın ve erkek eşitliğinin bazı meallerde muğlak bırakıldığı hususu ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an Meali, Kadın, Kavvâmiyet, Örtünme, Boşanma, Şahitlik, Miras.

KASTAMONU ŞEYH ŞABAN-I VELİ VAKIF MÜZESİ 268 ENVANTER NUMARASIYLA KAYITLI SATIR ARASI KUR'AN MEALİ'NİN USUL VE ÜSLUP AÇISINDAN TAHLİLİ

Halil İbrahim GÖRGÜN, Burhan BALTACI**

“Usûl ve Üslûp Açısından Meâller” başlığı ile 7-9 Kasım 2025 tarihlerinde Konya’da düzenlenecek Kur’ân Meâlleri: Sorunlar, Çözüm Önerileri-III Sempozyumuna “Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Vakıf Müzesi 268 Envanter Numarasıyla Kayıtlı Satır Arası Kur’an Meali’nin Usul ve Üslup Açısından Tahlili” başlıklı konu ile iştirak etmeyi düşünmekteyiz. Konu ile ilgili araştırma yapabilmemiz için Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Vakıf Müzesi 268 Envanter Numarasıyla Kayıtlı Satır Arası Kur’an Meali ile ilgili Kastamonu Vakıflar Bölge Müdürlüğünden izin almamız gerekmektedir. İlgili birimle resmi yazışmalar rektörlük üzerinden başlatılmıştır.

Üzerinde çalışmayı düşündüğümüz **el yazması satır arası tefsirli Kur’an meali** iki ayrı şiveye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Türk Dili ve Edebiyatı uzmanlarının ifade ettiğine göre, ilk şive Yunus Emre diline benzemektedir. İçinde Arapça ve Farsçadan alınma fazla kelime bulunmamakta, Türkçe asıllı kelimeler çoğunluğu teşkil etmektedir. Mütercim tarafından bazen Türkçe kelimelere yeni anlamlar yüklenmiştir.

Tebliğimizde Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Vakıf Müzesi 268 Envanter Numarasıyla Kayıtlı Satır Arası Kur’an Meali’nin Fatıha ve Bakara sureleri meali örnek olarak çalışılacaktır. 1b-34b varaklar arasında yer alan Fatıha ve Bakara sureleri meali usul ve üslup açısından değerlendirilecektir. Müellifi bilinmeyen ve el yazması bir nüsha halinde bulunan bu eserin müellif ve müstensih bilgileri ile yazım ve istinsah tarihleri gibi yapısal özellikleri de araştırılacaktır. Bu çalışmanın sonunda eser hakkında oluşacak kanaat neticesinde adı geçen eser ile ilgili daha net bilgiler verilebilecek; üzerinde çalışılan bu el yazması eser hakkında yeni çalışmaların yapılması gerekliliği söylenebilecektir.

Kur’ân-ı Kerim’in Arapça dışındaki dillerde de anlaşılmasını sağlama gayesiyle kaleme alınan mealler, farklı Müslüman milletlerin kendi dillerinde Kur’ân’ı anlama arzusunun bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve bu yönüyle zengin bir tercüme literatürünün oluşumuna önemli katkı sağlamıştır. Bu noktada Eski Türkçe mealler, Kur’an’ın Türkler arasında anlaşılmasını sağlamak amacıyla kaleme alınan ve Osmanlı Türkçesi’nden Çağatay Türkçesi’ne kadar farklı lehçelerde ortaya çıkan Kur’an tercümelemleri arasında önemli bir yere sahiptir. İncelediğimiz bu meal, anlam merkezli tercüme yöntemini dikkate alan bir eserdir. Geçmiş çalışmalar içerisinde bu eser sadece dil incelemesi bağlamında çalışılmış, tefsir ilmi özelinde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla ilgili eserde kullanılan Türkçe kelime ve kavramlar araştırmamızda dikkat çekeceğimiz noktalar arasındadır.

Konuyla ilgili şu örnekleri sıralayabiliriz: Müellif birtakım kelimelerin Türkçe karşılığını kullanmış (cennet/uçmak müttakî/sakınıcı), bazı kelimeleri olduğu hal üzere bırakmış (ibadet) ve bazı kelimeleri de Farsça asıllı olarak kullanmıştır (ferište). Yine mealde dikkat çeken yönlerden birisi de ses açısından uyumlu bir tarza sahip olmasıdır. Eserde satır arası mealin imkanı ölçüsünde ahenkli ve akıcı bir üslubun tercih edildiği söylenebilir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

* Prof. Dr. Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Müellifi meçhul olan bu mealde yazar, mukattaa harflerinden olan “Elif Lâm Mim” ayetini “ene'l-lahu a'lem” olarak ifade etmiştir. Bakara 2/3 “gayba iman ederler” ayetindeki “gayb” kelimesinin “Allah, cennet veya kıyamet” manalarına muhtemel olduğuna işaret etmiştir. Eserde “gayb” “görünmez nesne” olarak tercüme edilmiş, satır arasında bununla kastedilen muhtemel manalar zikredilmiştir. Dolayısıyla bu tercümenin üslubu için kelimenin anlamını vermekle birlikte kastedilen mananın da açıklanması dikkate alınmıştır.

Anahtar Kelimler Tefsir, Kur'an, Usul ve Üslup, Türkçe Mealler, Anadolu Türkçesi, El Yazması

ANLAM DARALMASI/DEĞİŞMESİNİN MEALLERDEKİ YANSIMALARI: MEŞHUR MEALLERİN MEAL YAZIMINA ETKİLERİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

Tuğrul TEZCAN*

Kur'an-ı Kerim tüm insanlık için Allah'ın ilâhî bir hitabı olmasıyla evrensel, tarihin belirli bir evresinde belirli bir topluma belirli bir dille inmesiyle de insânî ve de formel bir yapıya sahip olduğu muhakkaktır. Yani tıpkı insan gibi sosyolojik vasatında doğmuş, o vasatın dilini, kültürünü kullanmış yine o vasat içinde nüzül süreci (kemal noktasına ulaşmış) tamamlanmıştır. Bununla birlikte kıyamete kadar insanlığın algısı nisbetinde yol göstermeye devam edecektir.

Sahabe nesli ile Kur'an'ın nüzul ortamına şahid olmayan sahabe sonrası nesiller arasında Kur'an'ın anlamına ulaşmayı engelleyen ve asırlar geçtikçe de derinleşecek olan bir uçurumdan bahsetmek ehline yadırganmayacak bir durumdur. Bu uçurumu derinleştiren öğelerden bir tanesi ve belki de en önemlisi Kur'an lafızlarının zaman içinde maruz kaldığı anlam daralmaları ya da değişmeleridir. Bu durum Kur'an'ın nüzul öncesi dili kendi potasında eritip kendi kalıplarına dökmesinde görüldüğü gibi nüzul süreci sonrasında da lafızların anlaşılması uğruna bazı kültürel kalıpların baskısıyla anlam düzeylerinin değişmesinde görülmeye devam etmektedir.

Günümüzde özellikle mealler vasıtasıyla bu değişimin daha çok belirgin hale geldiği söylenebilir. Anlam değişiminin zamanın dayattığı bir olgu olduğu hakikatini gözden ırak tutmamakla birlikte Kur'an meallerindeki anlam değişiminin, taklit, tercüme becerisi eksikliği, alan yetkinliği eksikliği, ciddiyetsizlik vb. illetler sebebiyle *değişim hakikatiyle* bağdaşmayan bir tesahül göstergesi olduğu söylenmelidir.

Özellikle Türkiye'de bir asırlık dinî bir tecrübenin getirisi olarak yüzlerce meal yazılmış olması meallerin çoğunlukla metod, üslûp, amaç gibi temel parametreler gözetilmeden hazırlanması bu *tesahül* durumunun ilk tesbiti olmaktadır.

Mealler, yazarlarını Kur'an'ın Arapça metniyle buluşturması umulurken daha çok önce yazılmış meşhur meallerle hemhal olmalarını sağlamış, lafızların anlam değişimleri, anlam daralmaları gibi hassasiyetler ihmal edilmiştir.

Bu çalışma İmam Gazali'nin de gündemini işgal ettiği üzere fıkıh, ilim, zikir, hikmet gibi anlamı sonraki dönemlerde nüzül döneminden farklı anlaşılacak kadar daralmaya ya da değişmeye uğramış lafızları önce yüzyılın ilk meal yazarları sayılabilecek Elmalılı Hamdi Yazır, Hasan Basri Çantay, Ömer Nasuhî Bilmen gibi meşhur örnekler üzerinden etüd edecek sonra da bunların yakın dönem meallere etkilerini görmeye çalışacaktır. Bu sayede meal yazarlığının bulunduğu noktayı tarife yarayacak ve belki sonrası için önemli tespitlere kapı aralayacak verilere ulaşılması ümit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Meal, Anlam Daralması, Meşhur Mealler, Meal yazımında kopyacılık

* Prof. Dr. Karabük Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.

HÜSEYİN ATAY'IN, “KUR'ÂN TÜRKÇE ÇEVİRİ” İSİMLİ MEALİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Seyit Ahmet ERARSLAN, Muhammet Sacit KURT**

Kur'ân-ı Kerim, kendi ifadesiyle muhatapları için bir hidayet rehberidir. Orijinal dili olan Arapçayı bilmeyen ya da bu dili konuşamayanların da O'nu anlama ihtiyacına dönük süreçler tercüme faaliyetlerini zorunlu kılmıştır. Kur'ân-ı Kerim, evrensel mesajı, edebi dili, usûl ve üslûbu bakımından Müslüman olmayanların dahi etkilendiği son ilâhi hitaptır. Bu hitap ile vahyin muhatapları arasındaki en önemli köprü ise tefsir ve meal çalışmalarıdır.

Okuyucuyu Kur'ân-ı Kerim'in anlamı ile buluşturan mütercimın usûl ve üslûbu bireyin din algısında görece belirleyici unsurlardan biridir. Zira kaynak dilin hedef dile yansıtılma biçimi, çeviri tercihleri, çeviride esas alınan yöntemler, harfi ve lafzi tercümenin metinde ki ağırlığı, olası lafzi tercümelemede başvurulan kaynaklar ve sözlükler, söz konusu kaynak ve sözlüklerin kaleme alındığı zaman dilimleri, hedef dili kullanan toplumun güncel konuşma dilinin çevrilen metinle uyumu ve mütercimın özgün bir üsluba sahip olup olmadığı gibi maddeler bir Kur'ân-ı Kerim mealinin anlaşılma ve etkileme düzeyi konusunda belirleyici olacaktır.

İncelememize konu olan Hüseyin Atay'ın “Kur'ân, Türkçe Çeviri” isimli eseri günümüze dek akademik çalışmaların kısmi bir konusunu teşkil etmiş, bununla birlikte müstakil anlamda bir “meal incelemesi” olarak gündeme alınmamıştır. Atay'ın özellikle akademik çevrelerde tartışmasız ve takdir edilen birikimi, bilhassa Arap Dil ve Edebiyatı ve Kelam sahasındaki bilinirliği, -takdir edilse de eleştirilse de- tartışılan ve öne çıkan fikirleri kendisini daima İslami İlimlerle iştigal eden çevrelerin gündeminde tutmuştur.

Çalışmamızda Atay'ın, “Kur'ân, Türkçe Çeviri” isimli eserinin genel hatlarını, çağdaşlarının kaleme aldığı meallere kıyasla farklı yönlerini, özgünlüğünü, çeviri tercihlerini ve bu tercihlerin esere yansıma biçimini, neşredildiği dönemin ve günümüzün dili ile uyum düzeyini ve yine deyimlerin çevirideki yerini ele aldık.

Yaptığımız çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenecek, tefsir metodolojisi esas alınarak gerçekleştirilecektir. Bu meyanda takip ettiğimiz kıstaslar: Siyak-sıbak ve bütüncül anlam, Çağdaş mesajların yansıtılması, Açık ve anlaşılır dil kullanımı, Estetik ve etkileycilik, Bağlam ve bireysel anlam uyumu, güncel anlamla özgün mana arasında denge, Kur'ân'ın temel kavramlarına ve bütünlüğüne riayet, son olarak vücûh ve nezâir bağlamında tutarlılığının gözetilip gözetilmemesi hususları olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Üslup, Meal, Hüseyin Atay

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı.

* Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

TERCÜME TEKNİKLERİ AÇISINDAN HÜSEYİN ELMALI- ÖMER DURLU MEALİ

Abdullah ATEŞ, Muhammet Sacit KURT**

Kur'ân-ı Kerîm, sadece Arapça bilen bireylere değil, tüm insanlığa hitap eden evrensel bir mesaj taşımaktadır. Ancak bu mesajın sağlıklı biçimde anlaşılabilmesi, özellikle Arapça bilmeyen bireyler için, güvenilir ve tutarlı mealler aracılığıyla mümkün olmaktadır. Bu noktada meal yazarlarına büyük bir sorumluluk düşmektedir. Çünkü Kur'ân'ın çevirisi, yalnızca kelime karşılıklarının aktarılması değil, aynı zamanda anlamın, bağlamın ve estetiğin hedef dile taşınması çabasını gerektirir.

Bu bağlamda, Hüseyin Elmalı ve Ömer Durlu tarafından kaleme alınan Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Anlamı adlı meal eseri, çeviri teknikleri açısından değerlendirilmiştir. Meal, kaynak dil çeviri ilkeleri doğrultusunda incelenmiş; dil kullanımı, kavramsal sadakat, bağlam duyarlılığı gibi hususlar açısından ele alınmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup, meal metni belirlenen tercüme ilkeleri çerçevesinde incelenmiştir. İnceleme, kaynak dil ve hedef dil ile tefsir metodolojisi dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda zikredilen; Siyak-sıbak ve bütüncül anlam, Çağdaş mesajların yansıtılması, Açık ve anlaşılır dil kullanımı, Estetik ve etkileyicilik, Bağlam ve bireysel anlam uyumu, Kur'ân bütünlüğüne riayet, Güncel anlamla özgün mana arasında denge, İstilahî kavramların korunması, Açıklamalı meal anlayışı, Ayetler arası anlam ilişkileri, Sahih hadislerle uyum, Anlam alanlarının korunması, Hakikat–mecaz ayrımı, Nüzul sebeplerinin dikkate alınması, Vücûh ve nezâir bağlamında kavramsal tutarlılık ele alınacak temel ölçütlerdir.

Bu çalışmada, daha önce belirtilen ölçütler çerçevesinde, Hüseyin Elmalı ve Ömer Durlu tarafından hazırlanan Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Anlamı adlı meal çalışması, anlam aktarımı yaklaşımları açısından ele alınacaktır. İnceleme kapsamında odaklanılacak temel konular arasında, hasr ve hazf üslûplarının meale yansıtılışı, farklı i'râb vecihlerinin anlam üzerindeki etkisi ile ahkâm âyetlerinin aktarımı yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Üslup, Meal, Elmalı-Durlu.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Tefsir ABD.

* Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Tefsir ABD.

İTALYANCA MEÂLLER: ÇEVİRİ USÛLLERİ AÇISINDAN HAMZA ROBERTO PICCARDO'NUN MEÂLİNİN TAHLİLİ

Halil İbrahim KARAÖZ, Merve KARAÖZ**

Bu çalışmada, İtalyan yazar Hamza Roberto Piccardo'nun İtalyanca meâli, çeviribilim çevrelerinde genel kabul gören yöntemler açısından incelenmiştir. Çeviri, doğası gereği kaynak dilden hedef dile en uygun aktarımı amaç edinmektedir. Söz konusu kutsal bir metin olduğunda hedef dile en uygun çeviriyi yapmak daha hassas bir hal almaktadır. Kur'ân, nüzulünden günümüze kadar pek çok dile çevrildiği gibi İtalyancaya da çevrilmiş ve tespit edilen 15 tam çevirisi yapılmıştır. Ancak, mütercim Piccardo'nun ifadesiyle yaygın bazı İtalyanca meâllerin Hristiyan oryantalistler tarafından çevrilmesi ya da Bahâî (veya Ahmediye Cemaati) gibi bazı grupların etkisinde tercüme edilmesi, çevirmeni İslam akidesine uygun yeniden bir meâl yazmaya iten en önemli sebep olmuştur. Söz konusu meâl beş yıl süren titiz bir çalışmanın sonucunda Arapçadan İtalyancaya çevrilmiş, açıklamalı-dipnotlu olarak yazılmıştır. Bu bağlamda, İtalyanca ismi "Traduzione Interpretativa In Italiano Del Sacro Corano" (Kur'ân-ı Kerîm'in İtalyanca Açıklamalı Tercümesi) olarak ilk kez 1994 yılında İtalya'da basılmış, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ise 2015 yılında basılmıştır. Meâl; 2600 tefsir notunu, 12 bölümden oluşan eki ve biri tematik biri isim bazlı olmak üzere 2 fihristi içermektedir. Bu çalışmada meâl, baştan sona eleştirel bir bakış açısıyla dilbilimsel açılardan incelenmiş, girişte belirtilen teorik çerçeveye sadık kalınıp kalınmadığı araştırılmıştır. Meâlin olumlu ve olumsuz yönleri tespit edilerek meâl çalışmaları içerisindeki yeri belirlenmeye gayret edilmiştir. Bu kapsamda Kur'ânî kavramların, deyimlerin ve bazı lafızların çevirileri ile birlikte İtalyan okuyucununun algısına ne ölçüde hitap ettiği inceleme konusu olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belağatı, İtalyanca Meâller, Hamza Roberto Piccardo, Diyanet İşleri Başkanlığı, Çeviribilim.

* Arş. Gör. Dr., Arap Dili ve Belağatı, Pamukkale Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Din Felsefesi, Pamukkale Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

KUR'AN'DAKİ HAZIFLI İFADELERİN TAKDİRİNDE MEÂL MÜELLİFLERİNE YÖN VEREN SAİKLER

*Mustafa YILDIZ**

Kur'an-ı Kerim Arap dil kalıplarıyla nazil olmuştur. Bu nedenle Kur'an'ın üslubunda, hazif (eksilteli anlatım), îcâz, izmâr ve ihtisâr gibi edebî sanatlar önemli bir yer tutmaktadır. Birtakım hikmetlere binaen kullanılan hazifli ifadeler, Kur'an'ın dikkat çeken dilsel özelliklerinden biridir. Dil vukufiyetine, esbâb-ı nüzûl ve müphemât gibi bilgilere sahip olmaları sayesinde, ilk muhataplar hazifli ifadeleri anlama noktasında büyük zorluklar çekmiyorlardı. Fakat söz konusu ifadelerin nüzûl vasatından uzak olan dolaylı muhataplarca anlaşılması oldukça güçtür. Tefsirler ve bir nevi küçük tefsir sayılabilecek meâler, kapalı anlamı ortaya çıkarmak için metinde zikredilmemiş ifadeleri takdir etme çabasına girmişlerdir. Bu çalışmada Kur'an'da yaygın bir şekilde kullanılan hazifli ifadelerin meâl literatüründeki takdiri üzerinde duracaktır. Meâl müelliflerinin farklı takdirlerde bulunmalarına yol açan etkenler ile bu takdirleri yaparken dayandıkları saikler bu çalışmada ayrıntılı olarak temsil kabiliyeti yüksek örnekler üzerinden analiz edilecektir. Bu çalışma, ayrıca meâl literatüründeki anlam çeşitliliğinin arka planında yer alan faktörleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Literatürdeki çalışmaların büyük ölçüde Kur'an'daki hazif üslubuna yoğunlaştığı; ancak hazifli ifadelerin takdirinde meâl müelliflerini yönlendiren saiklere dair yeterli araştırmaların yapılmadığı göze çarpmaktadır. Bu çalışmada, literatür taraması, doküman analizi ve içerik analizinden oluşan nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma bulguları, meâl müelliflerinin hazifli ifadelerin takdirinde öznel yaklaşımlarla değil; metodolojik prensipler, ilmî gelenekler gibi çeşitli saiklerle hareket ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu saikler iki temel kategoride tasnif edilebilir: Bunlardan ilki, ayetteki muhatapların müphemliği, esbâb-ı nüzûl rivayetleri ve Hz. Peygamber'in sünneti gibi Kur'an'ın iç ve dış bağlamından kaynaklananlardır. İkincisi ise, fikhî, kelâmî veya mezhebî mensubiyet gibi müellifin şahsî yaklaşımlarından kaynaklanan saikler olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Hazif, Takdir, Meâl, Meâl Sorunları.

* Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

KUR'AN TEFSİRİNDE BİLİMSEL BİR USÛL MÜMKÜN MÜ? DARWİNCİ EVRİM VE YARATILIŞ ÜZERİNDEN BİR YÖNTEM TARTIŞMASI

*Yusuf OKŞAR**

Kelâm ilmi, tarihsel süreçte aklî ve naklî verileri uzlaştırma çabası içinde olmuş; inanç esaslarını rasyonel bir temelde temellendirmeyi amaçlamıştır. Modern dönemde biyolojik çeşitliliği açıklamayı hedefleyen evrim teorisi, bilim dünyasında önemli bir etki uyandırmış; özellikle insanın kökenine dair sunduğu açıklamalar, Kur'an'daki yaratılış anlatılarıyla ilişkili klasik kelâmî yaklaşımlarla karşı karşıya gelmiştir. Bu durum, bilimsel verilerin dinî metinlerle ne ölçüde ilişkilendirilebileceği ve bu tür verilerin tefsir faaliyetlerinde kullanılmasının hangi epistemolojik sınırlar dâhilinde mümkün olabileceği sorularını gündeme taşımaktadır. Bu bağlamda, “bilimsel bir Kur'an yorumu”nun kelâmî perspektiften imkânı, güncelliğini koruyan önemli bir tartışma alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmanın temel problemi, bilimsel verilere dayalı ayet yorumlarının, özellikle yaratma ve evrim kavramları etrafında, kelâmî düşüncenin epistemolojik ilkeleriyle nasıl değerlendirilebileceğidir. Araştırmanın amacı, Kur'an'daki yaratılışa dair ayetlerin, kelâmî düşünceyle tutarlı bir biçimde evrim teorisi bağlamında yorumlanmasının imkânını ve sınırlarını ortaya koymaktır. Çalışmada yöntem olarak, klasik kelâm metinlerinde yaratılış konusuna ilişkin ortaya konulan temel yaklaşımlar analiz edilmekte; bu yaklaşımlar, Darwinci evrim teorisinin dayandığı temel ilkelerle karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Ayrıca, yaratılışla ilişkili olarak Kur'an'da yer alan “halk”, “bed”, “enshâ”, “tenşi” gibi kavramlar bağlamsal ve semantik yönleriyle değerlendirilmektedir. Araştırma neticesinde, Kur'an'daki yaratılış tasvirlerinin Allah'ın mutlak iradesini ve kudretini esas alarak tevhid ve iman merkezli bir anlayışla sunulduğu görülmektedir. Bu çerçevede bilimsel bir tefsir yaklaşımının kelâmî ilkelere uygunluk arz edebilmesi için hem Kur'an'ın lafzî sınırlarına riayet etmesi hem de Allah'ın fiillerine dair temel itikadî kabullerle çelişmemesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Buna göre, bilimsel verilerle desteklenen tefsir çabalarının kelâmî meşruiyet kazanabilmesi, metafizik öncüllerle tutarlılık içinde, aklî ve naklî delilleri uzlaştırıcı bir yönetime dayanmasına bağlıdır. Bu tür bir yaklaşım, modern bilimsel bilgi ile geleneksel inanç sistemini çatışmaya girmeksizin ilişkilendirme potansiyeli taşımakta ve aynı zamanda tefsirin kelâmî derinliğini artırma imkânı sunmaktadır. Bununla birlikte, bütün bu yorumlama çabalarının nihayetinde tefsirin doğasında bulunan sübjektiflik sınırlarının etkisi altında şekillendiği de teslim edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Meal, Usûl, Kelam, Evrim, Yaratma.

* Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.

KELAMÎ KAVRAMLARIN MEÂLLERDE İZDÜŞÜMÜ: TEVHÎD, KADER VE NÜBÜVVET EKSENLİ KELÂMÎ BİR ANALİZ

*Ömer FİDANBOY**

Kur'ân meâllerine yönelik yapılan çalışmaların, İslâm inancının halk tarafından anlaşılmasına katkı sunduğu yadsınamaz. Bu bağlamda meâller, kişilerin doğrudan Kur'ân ile ilişki kurma arayışlarının bir sonucu olarak yaygınlık kazanmıştır. Öyle ki artık birçok kimse, klasik tefsîr müktesebâtına değil, doğrudan meâllere başvurmaktadır. Ancak şu bir gerçek ki her tercüme bir anlam tercihidir ve bu tercih, kaçınılmaz olarak mütercim inanç biçimini, zihinsel altyapısını, kelâmî duruşunu, mezhebî ve meşrebî yönelimini yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu tercüme, her zaman nötr ve tarafsız olmayabilmektedir. Bu yönüyle meâl çalışmalarının salt çeviri faaliyetleri değil, aynı zamanda zımnî bir itikadî ve düşünsel konumlanma biçimi oldukları söylenebilir.

Çalışmada, İslâm inanç sisteminin temelini oluşturan üç ana kelâmî kavram olan “tevhîd, kader ve nübüvvet” ekseninde Kur'ân meâllerinde meydana gelen anlam kaymaları, farklı yorum tercihleri ve mezhebî etkiler incelenecektir. Bunu yaparken farklı mezhep geleneklerine (Selefi, Mu'tezilî, Eş'arî ve Mâtürîdî gibi) ait kelâmî ön kabullerin, meâl metinlerine nasıl yansıdığı örneklerle ortaya konacaktır. Çalışmadaki temel amaç, meâllerin teolojik bir inşâ aracı olduklarını ve dilsel bir nakilden ibaret olmadıklarını ortaya koymaktır. Nitekim özellikle modern dönemde Kur'an meâlleri lafzî karşılığı sunmaktan öte okuyucunun zihninde adeta bir din anlayışı inşâ eder ki bu da kaçınılmaz olarak kelâmî ve mezhebî izdüşümleri taşır.

Bu bağlamda günümüzde yaygın olarak kullanılan bazı Türkçe Kur'ân meâlleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Özellikle tevhîd kavramına dair meâllerde; Allah'ın birliğinin zât, sıfat ve fiilleri bakımından nasıl kavramsallaştırıldığına, “teşbih, tenzih ve şirk” kavramları etrafında oluşan eğilimler; kader konusunda insan iradesi ile ilahî kudret arasındaki ilişkinin meâllere nasıl yansıdığına ve bu yönde cereyân eden cebir tartışmalarına; nübüvvet müessesesinin mâhiyeti, vahiy ve mu'cize gibi hususların hangi anlam çerçevesinde sunulduğuna odaklanılmıştır. Bu kapsamda azı meâllerde ise kelâmî tutum açısından belirsizlik stratejileri tercih edilirken, bazı meâllerde ise Selefi yahut Mu'tezilî gibi eğilimlerin net bir şekilde görülebildiği açıkça gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, meâllerin dilsel boyutu aşır itikadî arka planları dikkate alarak hazırlandıkları görülmektedir. Bu nedenle meâl çalışmaları, kelâmî hassasiyet içeren bir faaliyet olarak değerlendirilmeli; meâl yazarları metodolojik, terminolojik, akademik ve dinî sorumluluk açısından bilinçli bir şekilde hareket etmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Kelâm, Meâl, Tevhîd, Kader, Nübüvvet.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

BAZI DİYANET MEALLERİNDE GÖRÜLEN TERCÜME HATALARININ HADİS İLİMLERİ ÇERÇEVESİNDEN ANALİZİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

*Fehmi ÇİÇEK**

Damlaya damlaya göl olur misali, günde iki-üç ayet ezberleyerek yedi senede hafızlığımı bitirdikten sonra, Safranbolu Kavaklar camisinde sabah ve yatsı namazlarını hatimle kıldırıp ardından -cemaate- namazda okuduğum sayfanın tefsirini yapardım. Dört yüz otuz küsur ders yaparak Fâtır suresine kadar geldiğim bu bereketli çalışmamızda zaman zaman “Acaba Diyanet’in meali bu ayete nasıl bir mana vermiş?” diyerek cami hocasından ilgili ayeti (ayetleri) Diyanet mealinden okumasını isterdim. Mealde “Güzel tercüme edilmiş” deyip istifade ettiğim yerlere rastladığım gibi özellikle hadis ilimleri açısından bazı sakıncalı üslup ve hatalara da muttali oldum. Amacımız hiçbir kurum, kuruluş ve kişiye şahsi bir tavır alıp kötülemek değildir. Bilakis, Türkiye’nin bütün camilerinde sabah namazı öncesi imamlar tarafından okutulan mevzubahis mealdeki hataların mümkün olduğunca azaltılması, böylece bu mealin daha da olgunlaşması, hepsinden önemlisi toplumun her kesiminden insanın geldiği camilerimizde bu meali dinleyen cemaatin kafasında yanlış bir dini bilginin yerleşmemesidir. Zira Allah’ın kitabını Allah’ın evleri camilerimizde yanlış tercüme etmek, kıyamet günü vebali çok ağır bir sorumluluktur. “Muhakkak ki sen (ey Muhammed), öleceksin. Şüphesiz onlar da ölecekler. Sonra siz, kesinlikle, kıyamet günü Allah’ın huzurunda birbirinizle hasım olacaksınız (bir birinizden davacı olacaksınız)” (Zümer 30-31) ayeti mucibince, camide Allah’ın ayetini yanlış öğrenen ve bunun karşılığı olarak yanlış amel eden her Müslüman, Allah’ın huzurunda bu meali hazırlayanlardan, okutulmasını emredenlerden, bu emre razı olanlardan, hataları söylemeyen hocalardan ve okuyanlardan hesap soracaktır. “Kim güzel bir (işte) aracılık ederse, ona o işin sevabından bir pay vardır. Kim de kötü bir (işte) aracılık ederse, ona da o kötülükten bir pay vardır” (Nisa 85). Diğer taraftan “Allah’a karşı herhangi bir yalan uyduran kimseden daha zalim kim olabilir” (Enam 21) ayet-i kerimesinin tehdidi, çok ağır ve çok kapsamlıdır.

Mealde yapılan büyük bir usul hatasına değinmemiz gerekir. Türkiye’nin bütün camilerinde okutulan bir mealin hazırlanmasını 2 kişiye (redaksiyonuyla beraber 6 kişiye) bırakmak, büyük bir hatadır. Böyle mühim bir vazife, 6 kişinin altından kalkabileceği bir yük değildir. Halbuki gerek Diyanet’in içinden gerekse İlahiyat (hatta Edebiyat, Hukuk, Tıp vs.) fakültelerinden ilgili ayetlerde uzmanlaşan yüzlerce akademisyenin görüşleri alınarak hazırlanmalıydı. Diyanetin hem maddi hem de manevi imkanları bunu yapmaya çok rahat yeterken, altı kişiye verilerek işin hafife alınması ayrıca araştırılması gereken bir konudur.

Özette, diğerlerine emsal olsun diye, bir ayet ile (Furkan 77) yetineceğiz:

قُلْ مَا يَعْبُؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا

Diyanet Tercümesi: (Ey Muhammed!) De ki: “Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin! Siz yalanladınız. Öyle ise azap yakanızı bırakmayacak.”

Bu ayeti kerimede geçen “Dua” kelimesini meali hazırlayanlar, kelimenin avam dilinde meşhur olan yönünü dikkate alarak kulun rabbinden bir şey istemesi (ona dua etmesi) anlamında kullanmıştır. Halbuki buradaki “Dua” kelimesini İbn Abbas (rhuma), İmam Buhari

* Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hadis ABD.

ve Taberi rivayetinde “İman” anlamında tefsir etmiştir. Ayrıca bu tefsiri destekleyen iki ayrı delil vardır. Bu iki delilin ikisi de bu ayet içindedir:

1- Ayetin konusu, iman küfür meselesidir. Zira ayette geçen “کم” ve “تم” zamirleriyle kastedilen muhataplar, müminler ve kafirlerdir. Ayetin birinci kısmı **قُلْ مَا يَعْبُورُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ** “De ki imanınız olmasaydı, Rabbim size ne diye değer versin” müminlere hitaptır. Ayetin ikinci kısmı **فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا** “(Siz kafirlere gelince) siz (Allah’ın ayetlerini) yalanladınız. O halde, azap size mülzem (zorunlu) olacaktır” kısmı kafirlere hitap etmektedir. Fakat yapılan tercümede bu ayırım gözetilmediği gibi dipnotla da açıklanmamıştır. “Dua” kelimesini “iman” anlamında değil de “dua” anlamında kullanıldığı takdirde “De ki duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin!” diyerek müminlere hitap edildiği açıkça belirtildikten hemen sonra “Siz yalanladınız. Öyle ise azap yakanızı bırakmayacak” denmesi, böylece dua edenlere (müminlere) “Siz yalanladınız. Öyle ise azap yakanızı bırakmayacak” vehminin verilmesi, çok büyük bir hatadır. Bu tür hatalar, dinleyenlerin kafasını karıştırmakla kalmayıp insanları Allah’ın kitabından soğutacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

2- “Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin” tercümesi, kendi içinde de problemlili bir tercümedir. Zira dua, bir ibadettir. İslam’da namaz, oruç, hac, zekât, cihat gibi diğer ibadetler de vardır. Bu tercümede, Allah’ın kullara verdiği değer ve kıymeti sadece duaya tahsis etmek, böylece “Duanız olmasa (namaz kılsanız da oruç tutsanız da zekât verseniz de) Rabbim size ne diye değer versin” anlamını doğurmak, çok büyük bir hatadır. Halbuki namaz, anne-babaya iyilik ve cihat gibi ibadetlerin -dua dahil olmak üzere- diğer bütün ibadetlerden üstün olduğuna dair sahih hadisler vardır. Bütün bu hususiyetler göz önünde bulundurulduğunda ayeti kerimeyi “İmanınız olmasa Rabbim size ne diye değer versin” şeklinde tercüme etmek, en sahih (doğru) tercüme olur. Zira iman olmadan ne namaz ne oruç ne hac ne de dua makbul olur.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Kur’an, Tercüme, Meal, Tefsir, Hata

Türkçe Kur'ân Meâllerinde Kıraat Çeşitliliğinin Kullanım Yaygınlığı: Şâz Kıraatler Bağlamında Bir İnceleme

*M. İkbâl İLHAN**

Kur'ân kelimelerinin okunuşlarını râvilerine nispet ederek, bu kelimelerdeki farklı okuyuşları konu edinen bir ilim dalı olarak tanımlanan kıraat ilmi, ortaya çıktığı andan son şeklini alıncaya kadar geçen süreçte çeşitli evrelerden geçmiştir. Bu evrelerden biri de kıraat tespit kriterlerinin belirlenmesi ve yedi harf ruhsatına bağlı olarak ortaya çıkan okuyuşların kategorik bir ayrıma tabi tutulmasıyla şekillenmiştir. Süreç içerisinde Ebû Ubeyde (ö. 224/838), Taberî (ö. 310/923) ve İbn Mücâhid (ö. 324/936) gibi isimlerden tespit kriterlerine yönelik aktarımlar mevcut olsa da bu işin teorisyenliği Mekkî b. Ebû Tâlib (ö. 437/1045) tarafından yapılmış, o belli bir kodifikasyon içerisinde bir kıraatin makbul/sahih kabul edilebilmesi için gerekli şartları belirleyen ilk kişi olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda Hz. Peygamber'den itibaren sika kimseler tarafından rivayet edilen, Arapçada yaygın bir kullanıma sahip olan ve resm-i mushafa mutabık olan her kıraatin kabul edilebileceği belirtilmiştir. Günümüzde yaygın olan kıraat anlayışının da temelini oluşturan İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429) de Mekkî'den gelen çizgiyi devam ettirmekle birlikte sahîh kıraat dairesini biraz daha genişletmiştir. Ona göre, bir vecihle de olsa Arapçaya, ihtimalen de olsa Osman mushaflarından birine uygun olan ve senedi de sahîh olan her kıraat makbuldür. Reddi caiz olmadığı gibi inkârı da helal değildir. Böyle bir kıraat Kur'ân'ın indirildiği yedi harftendir. Bu kıraat ister yedi imamdan ister on imamdan isterse bunların dışındaki makbul imamlardan olsun insanlar tarafından kabulü vaciptir. Bu temel esaslardan birini ihlal eden kıraat ister yedi imamdan isterse daha büyük zevattan olsun, zayıf, şâz veya batıl olarak tescil edilir. Görüldüğü üzere bir kıraatin sahîh kabul edilebilmesi için mutlaka yedi veya on imamdan gelmesi şartı aranmamış, bu nitelikleri taşıyan her kıraatin sahîh kategorisinde değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Ancak her ne kadar teoride bu şekilde bir yaklaşım benimsenmiş olsa da uygulamada farklı bir tablo ortaya çıkmış, sahîh kıraatlerin sınırları ilkesel ölçütlerden ziyade kurrâ temelli bir yaklaşımla belirlenmiş ve on kıraatin dışında kalan okuyuşlar genel olarak şâz kategorisinde değerlendirilmiştir.

Şâz kıraatler, her ne kadar tarihsel süreç içerisinde geçirdikleri anlamsal değişim ve dönüşümlerle dinamik bir yapı arz etmiş olsalar da İbnü'l-Cezerî sonrası dönemde ortaya konan on dördü tasniflerle birlikte, İbn Muhaysın (ö. 123/741), Yezîdî (ö. 202/817), Hasan-ı Basrî (ö. 110/728) ve A'meş (ö. 148/765) gibi imamların kıraatleri, ulemânın ittifakıyla şâz olarak nitelendirilmiştir. Bu imamlara ait okuyuşlar, onlu tasnifin kurumsallaşmasıyla birlikte kıraat tedrisi içerisinde yer almamış olmakla birlikte hem öncesinde hem de sonrasında tefsir literatüründe geniş biçimde kullanılagelmiştir. Zira bu kıraatlerin, sahîh bir kıraatin anlamından doğabilecek yanlış anlamaları giderme, anlaşılması güç lafızları açıklama, sahîh kıraatteki anlamı tamamlayıcı katkılar sunma ve âyetlerin anlamlarını genişletme gibi işlevler icra etmeleri, müfessirler tarafından sıkça tercih edilmelerine neden olmuştur. İşte bu sebeplerden ötürü çoğu zaman özlü birer

* Öğr. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Kıraat ABD.

tefsir niteliğinde açıklamalar da içeren günümüz meâllerinde, şâz kıraat farklılıklarından istifade edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın konusu, şâz olarak nitelendirilen dört imama ait kıraat farklılıklarının çağdaş Kur'ân meâllerine ne ölçüde yansıtıldığı ya da yansıtılmadığıdır. Amacı ise şâz kıraatlerin Kur'ân âyetlerinin anlam zenginliğine katkı sağlayan yönlerini ortaya koymak ve bu kıraatlerin çağdaş Türkçe Kur'ân meâllerine ne ölçüde yansıtıldığını tespit ederek mevcut eksiklikleri belirlemektir. Çalışmada, özellikle tefsir alanında yetkin kişiler tarafından hazırlanmış çeşitli meâller esas alınarak, şâz kıraatlerin bu meâllere ne düzeyde ve hangi yöntemlerle yansıtıldığı sorgulayıcı ve eleştirel bir yaklaşımla sistematik biçimde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, incelenen meâl çalışmalarının büyük çoğunluğunda hâkim kıraat anlayışının etkisiyle şâz kıraatlerin, âyetlerin anlam zenginliğine katkı sağlayan işlevlerinin yeterince yansıtılmadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Kıraat, Şâz, Tefsir, Meâl.

KUR'ÂN'DA E-B-V (أ-ب-و) VE V-L-D (و-ل-د) KÖK ANLAMLARININ

MEALLERE YANSITILMA(MA)SI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

*Ahmet Sait SİCAK**

Kur'ân'ın en önde gelen üslûb özelliklerinden birisi; belâgatın da temelini oluşturan hâle tetâbuk eden bir cümle kuruluşuna ve kelime seçimine sahip olmasıdır. Kur'ân'da yer alan kelimelerin eşsiz bir şekilde hâle ve olguya uyumu, tekli kelimelerde de görülürken yakın anlamlı kelime seçimlerinde daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kur'ân'ın mucizevi bir şekilde kullandığı kök eşlerinden birisi de v-l-d ve e-b-v'dir. Kur'ân'da yer alan köklerden v-l-d ve e-b-v'nin anlam alanlarındaki benzerlik ve farklılıklar tefsirler, Arapça lügatler, Kur'ân lügatleri, terâdüf, vücûh-nezâir ve külliyyât ve furûk literatüründe kimi zaman karşılaştırarak kimi zaman ise yaptıkları açıklamalarda farklılıklara yer vererek konu edinile gelmiştir.

İslam yorum geleneği içerisinde gelişen furûk ilminin ve özellikle de kelimelerin taşıdıkları nüansların Kur'ân'ın kullandığı kelimeler pratiğinde gösterilmesinin 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ve hususen 21. yüzyılın ilk çeyreğinde müterâdifâtü'l-Kur'ân literatürü bağlamında hem yazılan fizikî ve dijital baskılı kitaplar hem internet siteleri hem de günümüzde sosyal medya üzerinden oldukça sık konu edildiği görülmektedir. Bu bağlamda Kur'ân'da eb (أب) ve vâlid (والد) kelimelerinin kullanımını da araştırmacıların dikkatini çekmiş ve bu konuda bahsedilen mecralarda birçok açıklama yapılmıştır.

Bu çalışmanın konusu, Kur'ân'ın eşsiz üslubunun v-l-d ve e-b-v kökleri özelinde kelime seçimindeki nüansların meallere ne düzeyde yansıtıldığına dairdir. Araştırmanın amacı ise Kur'ân'ın bu etkileyici üslubunun ve kelimeleri seçim tekniğinin meallerdeki tezahürünü örnekler üzerinden değerlendirmektir. Bu çalışmada özellikle tefsir alanında ihtisas sahibi kişilerce hazırlanan muhtelif meallerde Kur'ân'ın kelime seçimindeki üslubunun ve özellikle son dönemde yerli ve yabancı furûk literatüründeki v-l-d ve e-b-v köküne dair yapılan tespitlerin ne düzeyde yansıtıldığı sorgulayıcı ve eleştirel bir şekilde sistematik olarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak taranan meal çalışmalarının hemen hepsinde lafzî çevirinin merkeze alınması, furûk literatüründen haberdar olunmaması, bu alanda eser verilse dahi nüansların göz ardı edilmesi, mealin ötesinde tefsirî bir ayrıntı olarak kabul edilmesi veya gereksiz görülmesi gibi muhtemel muhtelif sebeplerle Kur'ân'ın kelime seçimindeki üslubunun ortaya konulan eserlerde aktarılamadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Furûk, Müterâdifâtü'l-Kur'ân, Valideyn, Ebeveyn, Meâl.

* Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

MEALLERDE TÜRKÇE İFADE PROBLEMİ

*Ahmet ÖZ**

Kur'an-ı Kerim on dört asrı aşkın bir süre önce ilk muhataplarının konuştuğu dille Arapça olarak inmiştir. Bu kitap dünyada konuşulan ve yazı ile kayıt altına alınan Türkçe dâhil pek çok dile çevrilmiştir. Çeviriler tercüme yapan kişinin metinden anladığı anlamı ortaya koymasından dolayı meal olarak isimlendirilmiştir. Türkiye’de de üç yüzden fazla meal bulunmaktadır. Bu meallerin bir kısmı alanın uzmanı hocalarımız tarafından hazırlanırken bir kısmı da alanda uzman olmayan yetkisiz kişiler tarafından sırf maddi kazanç ve itibar elde etmek amacıyla hazırlanmıştır. Alanın uzmanı olan hocalarımızın bir kısmının Arapça bilgisi çok iyi olmasına rağmen Türkçe ifade biçimi ve dil bilgisi kuralları açısından yeterli altyapıya sahip olmadıkları için yapmış oldukları mealler Türk okuyucusu tarafından anlaşılmamaktadır. Bir kısmının da Türkçesi iyi olmasına rağmen Arap Dili ve Belagatı açısından zayıf olmalarından dolayı ayetten kastedilen doğru manayı ortaya koyamamaktadırlar. Her iki gruba ait meallerin bir kısmında literal anlama aşırı bağımlılıktan kaynaklı doğru anlamı ve gerekli vurguyu tespit edememe sorunu yaşanmakta, bu nedenle de Türkçe dil kuralları açısından problemlili ve Türk okuyucusunun anlamakta zorlandığı mealler ortaya çıkmaktadır. Örneğin “Allah hakkıyla bilir” ifadesi yerine, “Allah her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilir”, “Allah hakkıyla görür”, ifadesi yerine “her şeyi görür” ve yine “Allah hakkıyla iştir” yerine “en ufak bir fısıltıyı ve en yüksek sesi dahi iştir” gibi Türk okuyucusunun rahatça anlayacağı ifadeler kullanmak gerekir. Diğer bir problem de mazi ve muzari kalıplarla ilgili çeviri problemidir. Yüce Allah Kur'an'da Arap dilinin iltifat sanatına uygun olarak bazen gelecek ve geniş zamanı ifade etmek için mazi kalıp kullanmıştır. Metne bağlı kalma adına bu ifadeler, cümlenin akışına uymamasına rağmen mazi olarak çevrilmektedir. Örneğin “sadakallahu'l-azîm” ifadesi “Allah doğru söyledi” şeklinde çevrilmektedir. Oysa doğru çeviri “Allah her zaman doğruyu söyler” şeklinde olmalıdır. İşte bu sempozyum bildirisinde Türkçe meallerdeki çeviri problemleri örnekler üzerinden değerlendirilecek ve tespit edilen problemler ortaya konularak bunların ortadan kaldırılmasına yönelik çeşitli önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Meal, Tercüme, Çeviri, anlam, literal çeviri.

* Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

KUR'AN TERCÜMELERİ NASIL ADLANDIRILMALI? KAPSAM, İÇERİK, DİL VE ÜSLUP YÖNÜYLE MEÂL/TEFSİR KULLANIMLARINA YÖNELİK BİR TARTIŞMA

*Esra ALTINKAYA**

Kur'an tercümeleleri, Kur'an'ın birebir yerine ikame edilme endişesiyle meâl (eksik çeviri) olarak isimlendirilmiştir. Sonraki süreçte siyasî ve sosyal sebepler gündeme gelmiş, ibadetlerde millî kimlik arayışı Kur'an tercümelerini aslının yerine koymaya kadar götürmüştür. Bahsedilen endişenin bir sonucu olarak tercümelerin meâl ile karşılanması, Kur'an ayetlerinin tam karşılığının eksikliği akıld tutularak yapılmıştır. Bu da tercümelerdeki eksik ve kusurların mazur görülmesine kapı araladığından, mütercim bir ayeti kendi kapsam ve sınırlarını aşmadan bir cümle içinde tanımlamaya sevk edebilmiştir.

Kur'an'ın herkes tarafından okunması ve anlaşılması, Kur'an'ı anlamının yaygınlaşması gayesiyle üretilen meâllerin bir ayetin anlaşılmasının ön koşulunu sağlayan şartları taşımasının zorluğu mevcuttur. Harfî veya lafzî tercüme diye ifade edilebilecek meallerde ayetin düz anlamının, ayetle kastedilen manayı yansıtamayışı; meâlleri kimi zaman daha yüzeysel aktarmaya, kimi zaman da dipnot ve şerhlerle genişletmeye yöneltmiştir. Bu tür meâllerin de ikinci bir kaynağa başvurmadan anlaşılabilen metinler ortaya koyduğu görülmüştür.

Kur'an'ın geniş kitlelere ulaşması adına yazılan meâllerde Kur'an'ın anlaşılması için gereken dil ve edebî üslup, nüzul ortamı, bağlam gibi hususların dikkate alınmaması/alınmaması gibi sebeplerle Kur'an'ın en muhtasar tercümesinin tefsirî bir tercüme veya muhtasar tefsir kapsamında çalışılması elzem görünmektedir. Ortaya konacak bu tür çalışmaların da meâl veya tefsir şeklinde nasıl tanımlanması gerektiği de önem arz etmektedir.

Bu tebliğin amacı da meâl ve tefsirin sınırlarının belirlenmesi, meâllerin tefsirler gibi kapsamlı olmaması nedeniyle Kur'an'ın anlaşılmasında eksik kabullerinin önüne geçilmesidir. Kur'an'ın anlaşılması (meâl), yorumlanması (tefsir) ön basamağını oluştururken, meâllerin kendi dar tanımları kapsamında ele alınmaları problem teşkil etmektedir. Tebliğde meâl ve tefsirlerin sınırları tartışılarak, asgarî ölçüde bir meâlin hangi özellikleri taşıması gerektiği, bu tür eserlerin üretiminden önce mütercime bir yol haritasının çıkarılması öneri olarak sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Meâl, Tefsir, Muhtasar tefsir.

*Dr. Diyanet İşleri Başkanlığı.

KUR'ÂN'IN FASIL ve VASIL ÜSLÛBU AÇISINDAN MEALLERİN TAHLİLİ

*Tuğba YILDIRIM**

Kur'ân-ı Kerîm'in sahip olduğu üstün belâgat özellikleri, onun i'câzının en önemli yönlerinden birini oluşturmaktadır. Âyetlerdeki anlam derinliğinin tam olarak kavranabilmesi, metnin edebî inceliklerinin fark edilmesine bağlıdır. Bu bağlamda, Kur'ân'ın dil ve üslûp özelliklerine yönelik vukufiyet, yalnızca tefsir faaliyetlerinde değil, aynı zamanda anlamın doğru bir şekilde muhataplara aktarılmasında önemli yeri hâiz meâl çalışmalarında da belirleyici rol oynamaktadır. Kur'ân'ın edebî yönünün anlaşılmasında önemli ilimlerden biri olarak belâgat; meânî, beyân ve bedî ilimlerini konu edinmektedir. Meânî ilminin konularından fasıl ve vasıl, Kur'ân âyetlerinin birbiriyle olan ilişkilerinin doğru tespit edilmesi ve bu ilişkinin manaya etkisinin anlaşılması noktasında istifade edilen konular olarak görülmektedir. Genel itibariyle vasıl, ardarda gelen cümlelerin “ve” bağlacı ile birbirine atfedilmesini ifade ederken fasıl, bu bağlacın kullanılmayıp cümlelerin birbirinden ayrılmasını içermektedir. Bu tanımlamaların da ötesinde âyetler arası yapısal ve anlamsal ilişkinin belirlenmesinde önemli olan bu iki kavramın kullanım şartlarının iyi bir şekilde tespit edilmesi gerekmektedir. Çalışmada fasıl ve vasılın kullanım yerleri ve şartları tahlil edilecektir. Akabinde her iki üslûbun özellikleri dikkate alınarak, belâgat ve tefsir eserlerinden istifade etmek suretiyle örnek âyetler tespit edilecektir. Bu âyetler özelinde fasıl ve vasılın gerçekleşmesine sebep olan durumlar tahlil edilecektir. Son olarak, belirlenmiş bazı mealler incelemeye tabi tutulup fasıl ve vasılın manalara yansıtılıp yansıtılmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Meallerde farklı açılardan çeviri eksikliklerinin ve yanlışlarının olduğu bilinmektedir. Bu alanlardan biri olarak belâgata dair mevcut çeviri problemleri, Kur'ân âyetlerinde kastedilen manaların en etkili şekilde muhataba yansıtılmasına gölge düşürmektedir. Sonuç itibariyle çalışmada, âyetlerde fasıl ve vasıl bulunan yerleri tespit ederek buna yönelik âyetler arasındaki münasebeti manaya yansıtma gayreti, meallerde öngörülen yanlışların düzeltilmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Belâgat, Meânî, Fasil, Vasıl, Meal.

* Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

KUR'ÂN'DA MÜSNEDÜN İLEYH OLARAK YER ALAN “ALLAH” LAFIZLARINI ANLAM VE TERCÜME BOYUTU ÜZERİNE BİR İNCELEME

*Ramazan TUTAL**

Belâgat, sözün muhatabın seviyesine uygun, doğru zamanda ve yerli yerinde etkili biçimde ifade edilmesidir. Arap belâgatının üç temel disiplini olan meânî, beyân ve bedî' ilimlerinden ilki olan meânî, anlamın bağlam içindeki düzenlenişiyile ilgilenir ve özellikle cümle öğelerinin konumlarını inceler. Kur'ân-ı Kerîm'in Arapça nazil olması, onun doğru anlaşılması açısından bu dilin sadece gramer boyutuyla değil, aynı zamanda belâgat yönüyle de derinlemesine bilinmesini zorunlu kılmaktadır. Meânî ilmi bu bağlamda Kur'ân'daki anlam örgüsünü çözümleyebilmek adına vazgeçilmez bir bilim dalı olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışmada, Kur'ân'da **özne (müsnedün ileyh)** konumunda yer alan **“Allah” lafzi (lafzatullah)** üzerine odaklanılmıştır. “Allah” lafzının, farklı cümle yapılarında müsnedün ileyh olarak yer alış biçimleri tespit edilmiş; bu konumlandırmanın bağlamla ilişkisi, anlam derinliği ve vurgu etkisi meânî ilmi çerçevesinde analiz edilmiştir. Ardından, bu âyetlerin Türkçe meallerdeki karşılıkları karşılaştırmalı olarak incelenmiş; Arapça söz dizimindeki anlam katmanlarının Türkçeye yeterli derecede aktarılıp aktarılmadığı değerlendirilmiştir.

Çalışmanın amacı, Kur'ân meallerinde sıklıkla göz ardı edilen söz dizimsel (sentaktik) yapıların anlam üzerindeki etkisini ortaya koymak ve bu çerçevede “Allah” lafzının özne olarak yer aldığı âyetlerin doğru ve yerinde tercümeleri için ilmi temellere dayalı öneriler sunmaktır. Bu bağlamda hem klasik belâgat kaynaklarına hem de tercih edilen Türkçe meallere başvurulmuştur.

Sonuç olarak, bazı meallerde özne-vurgu ilişkilerinin dikkate alınmaması, anlam kaymalarına ve vurgunun zayıflamasına yol açmaktadır. Meânî ilmi perspektifinden yapılan bu çalışma, meal çalışmalarında bağlam odaklı anlam analizinin ve söz dizimi temelli yaklaşımların ne derece önemli olduğunu ortaya koymakta ve tercüme faaliyetlerinde klasik Arap belâgati mirasından yararlanılması gerektiğini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili Belâgati, Meânî ilmi, Kur'ân Dilbilimi, Lafzatullah, Özne (Müsnedün İleyh), Kur'ân Meâli.

* Dr. Öğr. Gör., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili Belağati ABD.

VAKF VE İBTİDA UYGULAMALARININ KUR'AN MEALLERİNE PRATİKTE YANSITIL (MA)MASI

*İdris YİĞİT**

Kur'an-ı Kerîm, İslâmî hayatı bütün yönleriyle kuşatan prensipler ihtiva etmesi sebebiyle fitrat ve kişiliğe uygun yaşama biçimini ve bu hayatın sırat'ı müstakim üzere en üst düzeyde nasıl yaşanabileceğini öğretir. Bu açıdan bakıldığında; Kur'an'ın sunduğu hayat tarzını anlayabilmek için konularına vakıf olmak gerekir. Bu da ilahi mesaj üzerinde düşünmeyi ve anlamak için çaba harcamayı gerektirir. İşte bu noktadan hareketle İslâm âlimleri Kur'an'ı iyi bir şekilde anlayabilmek ve bu hususta maharet kesp edebilmek için çalışmalar yapmış ve Kur'an ilimleri diye bilinen büyük bir külliyat ortaya çıkarmışlardır. Söz konusu külliyatın içerisinde bulunan ve İlahî kitabın hem mana yönünü hem de tilavet yönünü ilgilendiren en önemli ilimlerden biri hiç şüphesiz vakf ve ibtidâ ilmidir. Vakf lafız veya mananın tamam olduğu yerde nefes almak için durmak anlamına gelirken, ibtidâ ise mana bütünlüğünü dikkate alarak başlamak anlamına gelmektedir. Bu ilmin ihmal edilmesi hem okuyuşun ahengini bozarken hem de mananın değişmesi ve bozulması sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla Kur'an'ı iyi bilmenin ölçüsü vakf/ibtidâ ilmini bilmekle orantılıdır. Zira Kur'an'ın fasıllarını (durulması gereken yerleri) bilmeden hiç kimse Kur'an'ın manalarını tam manasıyla anlayamaz. Bu durumun farkında olan ilk dönem Kur'an muallimleri ayetlerde vakf yapılacak yerleri de eğitim müfredatının içine almışlar ve sözlü aktarım esnasında öğrencilerine ayet içinde veya sonunda durmaları gereken yerleri öğretmişlerdir. Her ne kadar hicri ikinci asrın ilk yarısında bu ilim hakkında ilk müstakil çalışmalar yapılmaya başlanmışsa da, gelen rivayetlerden anlaşıldığına göre hicri dokuzuncu asra kadar vakf/ibtidâ ilminin sözlü aktarımı devam etmiş ve bu ilmi bilmeyenlere kıraat âlimleri ilmi icazet vermemişlerdir. Daha erken sayılacak bir dönemde hakkında eserlerin yazılması; söz konusu ilmin hem literatür hem de kavramlaşma açısından zengin bir birikime ve içeriğe sahip olması sonucunu doğurmuştur.

Bu çalışmanın konusu, vakf/İbtida uygulamalarının meallere ne düzeyde yansıtılıp yansıtılmadığına dairdir. Araştırmanın amacı ise vakf ve ibtida uygulamalarının pratikteki yansımalarını, verilecek örnek mealler üzerinden zihinlere -bir nebze de olsa- yaklaştırmaya vesile olmaktır. Bu çalışmada özellikle klasik tefsir müelliflerinin uyguladıkları vakf/ibtida (Nesefî, Beyzâvî, Zemahşerî) örnekleri üzerinden gidilecektir. Sonuç olarak vakf/ibtida uygulamalarının meallerde tam anlamıyla yansıtılmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Vakf, İbtida, Tefsir, Kur'an, Meal

* Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

ÜSLÛBÜ'L-KUR'ÂN'IN MEALLERE YANSITILMA (MA)SI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Zülfikar DURMUŞ*

Lafız-mana dengesi, söz dizimi, mecazlar, meseller gibi unsurlar üslûbü'l-Kur'ân bağlamında değerlendirilebilir. Bu gibi üslup özellikleri açısından nev-i şahsına münhasır olan Kur'ân-ı Kerîm, iletmek istediği mesajdan ayrı olarak bizatihi son derece güzel ve eşsiz bir belâgate sahiptir. Kur'an ne şiir (nazım) ne düzyazı (nesir); ama ikisinin eşsiz birleşiminden oluşmuş sözlü bir hitabın yazıya geçirilmiş halidir. Onun üslubunda dil (linguistik) ile söz (anlam) ayrılmaz bir bütün oluşturur. Tek tek her kelimenin ayet içindeki konumu, ifadelerin ritmi, ses ile sözdizimin oluşturduğu yapı ve belli bazı şeyleri ima etmeye yönelik akustik vurgular benzersiz bir bütün oluşturur. Kur'an, doğrudan ve dolaylı anlatım şekillerinin eşsiz örnekleriyle dolu olup çağrıştırmacı ve çarpıcı bir dil kullanır. Dil ve dilin kullanımındaki asıl amaç iletişim olduğundan, Kur'an indiği toplumda kullanılan dili sorgulamadan olduğu gibi kullanmıştır, denebilir. Bu dil, Kur'an'dan başka örneğine rastlanması mümkün olmayan bir dil-anlam bütünlüğüne kavuşarak eşsiz ve taklit edilemez bir üsluba bürünür. Bu bağlamda o, surelerinde, ayetlerinde, kıssalarında, öğüt ve telkinlerinde, örneklerinde, kanıt ve tartışmalarında göz kamaştırıcı, işitenleri hayrette bırakıcı bir üslup kullanmaktadır. Bu üslup, insanların normal konuşma, ifade ve hitap şekillerinden farklı olarak Kur'an'ı benzersiz kılan ayırıcı bir özelliktir. Bu bağlamda Kur'an'ın bir üslup özelliği olarak "Bir grup insanın veya belli bir zümrenin kendi aralarındaki konuşmalarının muhatap, yani "siz"li fiil kalıplarıyla aktarıldığı Kur'an ifadelerinin mealde mütekellim, yani "biz"li fiil kalıplarıyla aktarılması işlevselci tercüme tekniği açısından önemli ve elzendir. Kur'an'ın bir başka üslup özelliği kimi ayetlerde ikili (tesniye) ifadesinin "çokluk" anlamı bildirmesidir. Onun bir başka üslubu da geleceğe yönelik olgu ve olayları ekseriyetle geçmiş (mâzî) formuyla ifade etmesidir.

Kur'an'ın üslubu, kendine özgü ve kalıcı bir nitelik arz etmektedir. Bu nedenle, herhangi bir sözü ya da metni oluşturan üslup özellikleriyle ve telif yöntemiyle mukayese edilmesi doğru olmaz. Doğru olan, Kur'an'ın üslubunu kendine özgü bir üslup olarak kabul etmektir. Kısaca o, dili ve üslubuyla mevcut edebi şekillerden farklı olan, lafız-mana dengesini gözetken, gönüllere tesir eden, ses ve terkip nizamında ahenkli olan, farklı seviyedeki insanlara aynı anda seslenen, akla ve duyguya hitap eden ilahî bir kelim ve hitaptır. Bu sebeple Kur'an'ın mealî hazırlanırken metnin şekli, üslubu, düzeni vb. hususlar kesinlikle dikkate alınmalıdır.

Bu çalışmanın konusu, Kur'an'ın eşsiz üslubunun meallere ne düzeyde yansıtılıp yansıtılmadığına dairdir. Araştırmanın amacı ise Kur'an'ın bu etkileyici üslubunun ve meseleleri anlatım tekniğinin meallerdeki tezahürünü örnekler üzerinden zihinlere -bir nebze de olsa- yaklaştırmaya vesile olmaktır. Zira hayat rehberi mesabesinde olan kitabını meallerden öğrenmeye, anlamaya ve kavramaya çalışan insanımızın buna hakkı vardır. Bu çalışmada özellikle tefsir alanında ihtisas sahibi kişilerce hazırlanan muhtelif mealler üzerinde Kur'an'ın üslubunun söz konusu meallere ne düzeyde yansıtılıp yansıtılmadığı sorgulayıcı ve eleştirel bir şekilde sistematik olarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak ilgili meal çalışmalarının çoğunda özellikle lafzî çeviriye aşırı bağlılık saikiyle hazırlandığı için Kur'an'ın üslubunun yansıtılmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Üslup, Üslûbü'l-Kur'ân, Meal.

* Prof. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

YUSUF İŞİCİK MEALİNDE SİYASİ KAVRAMLARIN TERCÜMESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

*Abdullah KARACA**

Yusuf İşicik, meallerde hukuki ve siyasi içeriği olan birtakım ayetlerin tercümelerinde bu muhtevanın tam olarak yansıtılmadığı kanaatindedir. Ona göre ayetler; hukukî, idari ve siyasi muhtevayı hissettirecek ifadelerle tercüme edilmeli ve kapsamlarında bulunan mesajları belli edecek bir üslup tercih edilmelidir. Bu tebliğ, İşicik'in mealinde siyasi içerik taşıma potansiyeline sahip bazı kelime ve kavramların nasıl tercüme edildiği konusunu inceleme amacı taşımaktadır. Cevabını aradığımız soru şudur: Acaba siyasi muhtevaya sahip olma potansiyeline sahip Kur'an kelimelerini İşicik nasıl çevirmiştir? İşicik; temkîn, mülk, tağut, veli ve kibriyâ gibi bazı kelimeleri siyasi bir içerik taşıyacak şekilde tercüme etmektedir. Bununla birlikte mütercim, Kur'an ibarelerindeki siyasi içeriği yansıtmaya çabalarken tercüme hassasiyetini ve ilmî ciddiyeti muhafaza etmektedir. Siyasi içerik taşıdığını düşündüğü ifadeleri tercümede; tahrif, ciddiyetsizlik, manipülasyon ve çarpıtma gibi bilim dışı yöntemlere başvurmamaktadır. Öyle ki o Kur'an kelimelerinde bulunduğunu düşündüğü siyasi muhtevayı, parantez veya eğik çizgi kullanarak tercümeğe yansıtmaktadır Nitekim ona göre bu kelimelerdeki siyasi manalar, ayetlerin lazımlî manalarıdır. Söz konusu kelimelerin kapsamında siyasi muhtevanın bulunduğunu düşünmesi aslında onun İslâm'a, Kur'an'a ve peygamberlerin misyonuna bakışıyla alakalıdır. Zira ona göre Kur'an, din ile dünyayı birleştirmekte ve bağdaştırmaktadır. Onun düşüncesine göre İslâm'ın emrettiği ibadetlerin ve hayat tarzının kâmil manada icrası ancak müslümanların toplumda güç sahibi olmalarıyla ve siyasi otorite desteğiyle mümkün olabilir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, meal, Yusuf İşicik, tercüme, siyasi kavram.

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

KUR'AN'DAKİ MECAZ-DEYİM VE ÇOKANLAMLI KELİMELERİN MEÂLLERE YANSITILMASI MESELESİ: ISMAYIL HAKKI BALTACIOĞLU

*İsa KANİK**

Kur'an'ı anlama ve açıklama konusunun, tefsir tarihinin erken dönemlerinden itibaren Kur'an araştırmacılarını meşgul eden önemli bir mesele olduğu bilinmektedir. en-Nâsîh ve'l-mensûh, el-vücûh ve'n-nezâir, mecâzû'l-Kur'ân, me'âni'l-Kur'ân, i'râbü'l-Kur'ân, müşkilü'l-Kur'ân, müteşâbihü'l-Kur'ân, i'câzü'l-Kur'ân, emsâlü'l-Kur'ân, mübhemâtü'l-Kur'ân ve garîbü'l-Kur'ân gibi ilimler; Kur'ân'ı dil/lûgat, üslup, mâna ve lafız yönlerinden anlamayı gaye edinen ilimlerin ilklerindedir. Kur'ân'ın Arap lisanıyla nâzil olması ve tabîi olarak indirildiği dilin ifade, üslup, latîfe ve nüktelerini ihtiva etmesi; Kur'ân'daki çokanlamlı kelimelerin, mecazî ifadelerin, deyim ve terkiplerin usulünce tefsir edilmesini zorunlu bir ilmî faaliyet haline getirmektedir. Söz konusu hususların tefsirlerde farklı düzeylerde ele alınıp açıklanmasına rağmen kimi zaman bilgi ve birikim eksikliği kimi zaman da üzerinde gereğince düşünülmemesi gibi nedenlerle mezkûr dil unsurlarının anlamsal karşılıklarının meâllere yansıtılmasında hata ve eksiklikler yapıldığı fark edilmektedir. Tarihi süreçte İslam'ın geniş coğrafyalara yayılması ve müntesiplerinin her geçen gün artması nedeniyle Kur'ân'ın heterojen yapıdaki muhatap kitlelerinin farklı kültür ve düzeyden insanlar olması onun Arapça haricindeki diğer dillere aktarılmasını kaçınılmaz bir zorunluluk haline getirmiştir. Meseleye "Lafız, mâna içindir." teorisiyle bakıldığında özü itibarıyla sembolik şekil ve ifadelerden müteşekkil olan dünya dillerinin mâna ve düşüncelerin aktarımındaki güçlerinin, yetkinlik ve tahammül kapasitelerinin birbirinden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Dilbilimciler nezdinde genel olarak düşünce ve fikirlerin bir lisandan başka birine tam olarak nakledilmesinin mümkün olmadığı kabul edilmektedir. Âlimler; Kur'ân'ın başka bir dile tercümesinin imkânı, şayet mümkün ise şer'î olarak bunun caiz olup olmadığı, eğer caiz ise bahse konu tercümenin namaz ve ibadet amaçlı tilavette Kur'ân'ın yerine geçip geçmeyeceği yönlerinden meseleyi tartışmaktadırlar. Müfessirler ve Kur'ân araştırmacılarının üzerinde ittifak ettikleri husus Kur'ân'ın başka dillere tercümesinin mümkün olmadığıdır. Hal böyle olmakla birlikte erken devirlerden itibaren Kur'ân lafızlarının mâna ve mefhumunu ifade eden birtakım yakın ifadeler kullanılarak veya riayet edilmesi gereken usûl ve ilkelerle meâl ve tercüme yoluyla Kur'ân'ı anlama faaliyetinin günümüze kadar mütemadiyen tezahür ettiği de bir gerçektir. Öncelikle belirtmek gerekirse bu araştırmamızda bütün düşünce, tespit ve değerlendirmelerimizi üzerine bina edeceğimiz eser; Osmanlı'nın son devri ve Cumhuriyet dönemlerini birlikte yaşamış olan İsmayil Hakkı Baltacıoğlu'nun (1886-1978), Yıldız Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.Ş tarafından 1957 yılında Ankara'da matbaa baskısı yapılan "Kur'an" adlı Türkçe çeviri meâlidir. Eserin jenerik kısmında yazar ve yayıncı bilgileri verilirken dikkat çeken nokta, geleneksel ifadelendirmelerde karşılaştığımız "meâl" tabiri yerine "Türkçeye çeviren" ibaresinin kullanılmasıdır. Eserde Kur'an sûreleri, mushaf tertibine göre sıralanarak tercüme edilmektedir. Eserin sonunda Kur'an ve alfabe sırasına göre sûre bilgisine yer verilmektedir. Eserin elimizdeki mevcut baskı özellikleri; orta boy, meşin sırt, ciltli, şirazeli ve mıklepsiz olmasıdır.

* Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun, bir milleti millet yapan önemli unsurlardan biri olan dinin doğru anlaşılması maksadıyla söz konusu Türkçe Kur'an çevirisini (meâl) kaleme aldığı anlaşılmalıdır. Çünkü Kur'ân'ın asıl hedefi insanların hidayet ve ıslahıdır. O yüzden dinin temel kaynağı olan Kur'ân'ın insan ve toplumlar nezdinde sahih bir şekilde öğrenilmesi ve doğru anlaşılması gerekmektedir. Müellifin Türkçe Kur'an çevirisi hakkında tez ve makale türünde bazı akademik çalışmalar yapıldığı da fark edilmektedir. Araştırmamızda bazı Kur'ân meâlleri ile de mukayese edilerek Baltacıoğlu'nun Kur'ân'daki mecazî ifadeleri, deyimleri ve çokanlamlı kelimeleri tercümeye nasıl ve ne derece yansıttığı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Kur'an'ın anlaşılması bakımından araştırma konusunun önemli olduğuna inanılmaktadır. Düşünceyi geliştirme ve araştırma desenlerinden veri taraması, tanımlama, analiz, sentez ve mukayese gibi yöntemlerin kullanıldığı çalışmamızda Baltacıoğlu ve tercümesinin sahaya katkıları, tanınması, dönemler arasındaki farklılıkların meâllere yansımaları gibi hususların ortaya konması hedeflenmektedir. Bu minvalde öncelikle mecaz, deyim ve çokanlamlılık kavramlarına değinilmekte akabinde de Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu meâlinde mecaz, deyim ve çokanlamlı kelimeler şeklindeki konu başlıkları altında mesele ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Meâl, Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu, Mecaz, Deyim, Çokanlamlılık.

TARİHSEL BAĞLAMIN İZİNDE ABESE SÜRESİNİN YORUMU VE GÜNÜMÜZ MEALLERİNE YANSIMASI

Ahmet SAYAR Musa DEMİR**

Kur'ân-ı Kerîm'in evrensel bir mesaj taşıması, onun Arapça dışındaki dillere çevrilmesini zorunlu kılmıştır. Günümüzde, Arapça bilmeyen bireylerin Kur'ân'ın temel ilke ve öğretilerine ulaşabilmeleri amacıyla gerçekleştirilen çeviri faaliyetleri, genellikle "meal" çalışmaları şeklinde yürütülmektedir. Ancak Kur'ân'ın nazil olduğu Arapça, tarihsel ve dilsel bağlamı içinde çok katmanlı bir anlam yapısına sahip olduğundan, yapılan çeviriler mütercimim dil anlayışı, mezhebî bakış açısı, yorum yetisi ve metne yönelik yaklaşımı doğrultusunda şekillenmektedir. Bu bağlamda, günümüzdeki Kur'ân meallerinde yer yer anlam farklılıklarının ve yoruma dayalı tercihlerinin ortaya çıkması kaçınılmaz hâle gelmiştir.

Bu çalışmanın amacı, günümüz Kur'an meallerinde görülen bu anlam farklılıklarını, Abese Suresi'nin ilk 12 âyeti üzerinden somutlaştırarak analiz etmektir. Zira söz konusu ayetler, yalnızca dil ile değil, aynı zamanda bağlam ve subjektif yorumlarla şekillenen pasajlar arasında yer almaktadır. Mütercimlerin aynı olaya dair farklı kelime seçimleri ve anlam tonlamaları, mealin sadece çeviri değil, aynı zamanda bir yorum pratiği olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Abese Suresi örneği üzerinden yürütülecek karşılaştırmalı analiz, günümüz Kur'an okumalarına ışık tutmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Meâl, Abese, Bağlam, Yorum.

* Arş. Gör. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları ABD.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları ABD.

**KUR'AN'DAKİ ALLAH'IN ZATINA DAİR NİTELEMELERİN
TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİ SORUNSALI
(EKRAMU VE EHVENU KELİMELERİ ÖZELİNDE)**

*Süleyman NAROL**

Allah, vahyi indirirken ilahi mesajların kodlarını beşer dilinin formlarına büründürmüştür. Nüzulünden günümüze kadar Müslümanlar gerek tefsir gerekse tercüme faaliyetleriyle kendilerine gönderilen bu ilahi mesajları anlama ve yorumlama çabası içerisinde olmuşlardır. Bu nedenle de tarihi süreçte Kur'an'ın, ihtiyaca binaen değişik zaman dilimlerinde farklı dillere çevirmişlerdir. Ne var ki, Arapça gibi kendine özgü kuralları ve istisnaları olan bir dili başka bir dile çevirmek, zaten zor olan çeviri sürecine ilave güçlükler getirmiştir. Kur'an'ın, bu dili kendine has üslubuyla en belirgin şekilde kullanması ve ayrıca çeviri esnasında bazı itikadi ve ameli hassasiyetlerin de devreye girmesi, müfessirlerin ve meâl müelliflerinin işini daha da zorlaştırmıştır. Bu çalışmada, Türkçeye çevirisi noktasında müfessirler arasında farklı yaklaşımların ve meâl müelliflerinin de farklı çevirilerinin olduğu ekramu ve ehvenu kelimeleri ele alınmıştır. Bu kelimelere verilen bazı anlamların, Allah'ın zatına konu olmaları nedeniyle birtakım mahzurlar taşıyıp taşımadığı meselesi tartışılmıştır. Elde edilen sonuçlar bakımından da ilahi kelamın anlaşılmasına mütevazı bir katkı sunulmaya çalışılmıştır. Çalışmada her iki kelimenin geçtiği ayetlerden çevirisi üzerinde tartışmaların yer aldığı iki ayete ve bunların meâllerdeki yansımalarına yer verilmiştir. Bu ayetlerden birisi ekramu kelimesinin geçtiği 'Alak Sûresi 96/3. âyet diğeri ise ehvenu kelimesinin geçtiği Rûm Sûresi 30/27. âyettir. Her iki âyette de ism-i tafdil formunda gelen bu kelimelerin Türkçeye çevirisinde, meâllerin bir kısmı isabetli çeviriler yaparken, çoğunluğunun ise hatalı yaklaşımlar sergilediği görülmüştür. Örneğin 'Alak Sûresi 96/3. ayette geçen ekramu kelimesine bazı meâller, "çok cömert, cömertlikte rakipsiz, gerçek cömert, sınırsız cömert, karşılıksız veren" şeklinde mana vererek isabetli davranmışlardır. Çoğunluğu ise, kelimelerin dildeki asli manası dışındaki istisnai kullanımlarını göz ardı ederek "en cömert, en lütüfkâr" gibi hatalı çevirilerde bulunmuşlardır. Bunun temel sebebinin, dildeki genel kuralların istisnalarının da bulunduğu gerçeğinin göz ardı edilmesi veya kelimenin kullanımındaki incelikleri açıklayan tefsirlere başvurulmaması olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Allah, Zat, Çeviri, Sorunsal.

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

KELÂMÎ İCÂZ ANLAYIŞI VE KUR'ÂN'IN ÇEVİRİ SINIRLARI

*Merve SAÇIKARA**

Kur'ân-ı Kerîm'in îcâzı, onun lafzî ve mânevî düzlemde eşsiz bir yapıya sahip olduğunu ifade eden temel bir doktrindir. Bu ilke, özellikle kelâm ilmi içinde, Kur'ân'ın ilahiliğini aklı ve dilsel delillerle temellendirme çabasının odağında yer alır. Bâkîllânî, Cüveynî, Fahreddin Râzî ve Cürçânî gibi klasik kelâmcılar, îcâzı yalnızca edebî bir üstünlük göstergesi olarak değil, aynı zamanda Allah'ın kelâmının beşerî sözden mutlak biçimde ayrıldığını gösteren ontolojik bir sınır olarak nitelemişlerdir. Bu açıdan Kur'ân'ın başka bir dile çevrilebilmesi meselesi, sadece bir dilbilimsel sorun olmaktan çıkarak, kelâmî ve teolojik bir problematiğe dönüşmüştür. Bilhassa îcâzın, manayı ve lafzı bir bütün olarak kapsayan yapısı, çeviri faaliyetinde bu özelliğin tam anlamıyla aktarılamayacağını göstermektedir. Ancak Kur'ân'ın evrensel mesaj taşıdığı ve farklı toplumlara hitap ettiği göz önünde bulundurulduğunda, meâl faaliyeti bir tercih değil, aynı zamanda zorunluluk hâline gelmektedir. Ne var ki Kur'ân'ın dilsel yapısında yer alan nazm, belagat sanatları ve üslup gibi îcâzı oluşturan birçok unsur, başka bir dile eksiksiz çevrilememektedir. Dolayısıyla bu unsurların kaybı, çevirinin îcâzı taşıyamayacağı; ancak anlam boyutunu aktarabileceği sonucunu doğurur. Dolayısıyla bu tebliğde, îcâz ile meâl arasında dengeli ve tutarlı bir yaklaşım ortaya koymak hedeflenmektedir. Yöntem olarak, klasik kelâm literatürüne dayalı içerik çözümlemesi yapılacaktır. Yanı sıra bazı modern Kur'ân mealleri üzerinden karşılaştırmalı analizler gerçekleştirilerek îcâzın çeviride ne ölçüde korunabildiği örneklerle incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, îcâz, kelâm, çeviri, lafız-mana ayrımı, nazm.

* Arş. Gör. Dr, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Kelam ABD.

ALLAH'IN GANÎ İSMİNİN TÜRKÇE MEALLERDEKİ KARŞILIKLARI: ANLAM VE ÜSLÛP AÇISINDAN BİR İNCELEME

*Hatice KIYAK**

Kur'an'ın farklı dillere tercümesi, mesajının herkese ulaşması açısından büyük önem taşır. Ancak özellikle Allah'a dair isimlerin çevrilmesinde uluhiyete zarar verecek ya da yanlış anlaşılmaya sebep olacak ifadeler ciddi sorunlara yol açabilir. Bu çalışmada bu hususa dikkat çekmek adına Allah'ın "Ganî" isminin Türkçe meâllerde nasıl karşılandığını anlam ve üslûp açısından incelemeyi amaçladık. "Ganî" ismi, İslâmî literatürde genellikle "zatında ve sıfatlarında her türlü ihtiyaçtan münezzeh olan, hiçbir şeye muhtaç olmayan, zengin" şeklinde tanımlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada, seçilen bazı Kur'an meâlleri üzerinden bu ismin Türkçeye çevirisinin anlam derinliği ve bağlam uygunluğu açısından değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Ganî isminin geçtiği ayetlerden biri Yûnus Sûresi 10/68.ayettir. Bu ayette, Allah'a çocuk isnadında bulunanlara karşı şu ifadeler yer alır: "Allah bir çocuk edindi, dediler. O, bundan uzaktır. O, her bakımdan sınırsız zengindir. Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nundur..." Meâllere bakıldığında, Ganî ismine birbirine yakın fakat anlam vurgusu açısından farklı çeviriler yapıldığı görülmektedir. Örneğin, Mehmet Okuyan bu ismi "gerçek zengin" şeklinde parantez içinde açıklarken; Muhammed Esed, bağlamı daha çok dikkate alarak "kendisine yakışmayacak niteliklerden kesinlikle uzaktır" ifadesini tercih etmiştir. Mustafa Öztürk ise "Onun böyle şeylere hiç mi hiç ihtiyacı yoktur" şeklinde daha güçlü bir bağlam vurgusu yapmaktadır. Sonuçta Ganî isminin yalnızca "zengin" olarak çevrilmesi, Allah'ın mutlak kudretini ve eksikliklerden münezzeh oluşunu yeterince yansıtmayabilir. Bağlamsal bütünlük gözetilerek yapılan çeviriler, anlam derinliğini daha doğru şekilde ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Esmâ-i Hüsnâ, Meâl, Bağlam, Ganî, Ulûhiyet.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

KIRAAT FARKLILIKLARININ MEÂLE YANSITILMASI AÇISINDAN ELMALILI, KUR'ÂN YOLU, FEYZU'L-FURKÂN VE HAYRAT NEŞRİYAT HEYET MEÂLLERİNİN BAKARA SURESİ ÖZELİNDE İNCELENMESİ

*Yunus İŞERİ**

Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında yedi harf ruhsatı kapsamında Kur'ân-ı Kerîm'de farklı şekillerde okunmasına müsaade edilen kıraat farklılıklarına, nüzul dönemi dahil günümüze kadar her dönemde Kur'ân'la ilgilenenlerce önem verilmiştir. Bu okuyuş farklılıklarının, içinde yer aldığı ayetlerin anlamına etkisi üzerinde durulmuş, bu anlamda tefsir ilminde de kıraat farklılıklarından faydalanılmış ve kıraatler pek çok çalışmaya konu olmuştur. Günümüzde noktalı ve harekeli şekilde elde bulunup okunan vahiy metni sahih olan tüm kıraat vecihlerini değil, tek vecih içermektedir. Yapılan meâller de eldeki metne göre hazırlandığından sahih olan diğer kıraat vecihleri kapsam dışı kalmaktadır. Bu durum, Hz. Peygamber'in (sav) – ki O, vahyin yönlendirmesine göre hareket etmekteydi- tensibiyle okunmasına izin verilen diğer kıraat vecihlerinin meâllere nasıl yansıtılabileceğinin çaresini aramaya bizleri sevk etmektedir. Öte yandan Türkçe meâllerde, kıraatlerdeki vecih farklılıklarının meâl tekniği açısından nasıl dikkate alındığı veya dikkate alınması gerektiği hususu önemli bir mesele olarak karşımızda durmaktadır. Türkçe yapılmış yüzlerce meâl incelendiğinde çeviri teknikleri yönüyle bunların pek çok problem veya eksiklik barındırdığını görmek mümkündür. Bu yöndeki eksikliklerden biri de İslam dünyasının genelinde, sadece kıraat imamlarından Asım'ın Hafs rivâyetini içeren metnin meâllerde esas alınmasıdır. Halbuki kıraat farklılığı barındıran ayetlerin meâli yapılırken vecih farklılıklarından istifade edilmesi, ayetin daha anlaşılır hale gelmesini sağlayacaktır. Yahut ayetin daha kapsamlı olarak ihtiva ettiği geniş anlamının bilinmesine, böylece daha geniş çerçeveden anlaşılmasına katkı sunacaktır.

Bu bildirimizde, Türkiye'de geniş kitlelere ulaşma imkanı bulan ve çoğunluğun kabulünü elde eden Elmalılı Meâli ile Kur'ân Yolu Meâli ve fazla bilinmese de meâl tekniği açısından iyi bir yöntem sahibi olduğunu düşündüğümüz ve bu anlamda başarılı bulduğumuz Feyzu'l-Furkân ile Hayrat İlim Araştırma Heyeti tarafından yapılan Muhtasar Kur'ân Meâli'nin kıraat farklılıklarından faydalanıp faydalanmadıkları, vecih farklılıklarını dikkate almışlarsa bunu hangi seviyede meâle yansıttıkları, kıraat farklılığı barındıran ve manası nisbeten muğlak olan ayetlerin meâlinde kıraat çeşitliliğinden ne düzeyde ve nasıl yararlandıkları Bakara sûresi özelinde ortaya konulacak, yapılacak yeni meâl çalışmalarında kıraat farklılıklarından faydalanma noktasında bir takım çözümler ve öneriler sunulacaktır. Böylelikle ashabın okuyup aktardığı, ulemanın tedrisatını yapıp günümüze naklederek getirdiği kıraat mirasından meâllerde de faydalanılabileceği daha belirgin şekilde ortaya konulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Kıraat, Farklılık, Elmalılı, Kur'ân Yolu, Feyzu'l-Furkân, Muhtasar Meâl.

* Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kıraat ABD.

BAĞLAMI DİKKATE ALARAK ÂYETLERİ MEÂLLENDİRMEDE ELMALI HAMDİ MEÂLİ'NİN FARKI: KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

*Ahmet NAİR**

Bu çalışmada, Elmalılı Hamdi Yazır'ın Kur'an meâlindeki ayetleri bağlam dikkate alarak meâllendirme yöntemi, Diyanet İşleri Başkanlığı sitesindeki üç farklı meâlle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Kur'an meâli yazma işinin aslında bir tercüme faaliyeti olduğu vurgulanarak, tercümenin harfî (lafzî) ve tefsirî (manevî) olmak üzere ikiye ayrıldığı belirtilmiştir. Elmalılı Hamdi Yazır'ın bu iki yöntemden tefsirî tercüme metodunu benimsediği ve ayetlerin anlamını aktarırken lafza bağlı kalmak yerine manayı ön plana çıkardığı anlaşılmaktadır. Elmalılı Hamdi Yazır, çeviri yaparken sadece kelimelerin sözlük anlamlarını dikkate almak yerine ayetin geçtiği bağlamı ve muhatap kitlenin anlayabileceği dili kullanmayı tercih etmiştir. Özellikle günlük konuşma dili, deyimler ve olayların geçtiği ortamı yansıtan ifadeler kullanarak ayetlerin anlamını daha anlaşılır kılmıştır. Bu yaklaşım, Kur'an'ın mesajını okuyucuya daha etkili bir şekilde aktarmak için başarılı bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Elmalılı Hamdi Yazır'ın bu yaklaşımı, günümüzde Kur'an meâli hazırlayanlara örnek olmalıdır şeklinde bir öneride bulunulabilir. Kur'an meâli yazımında sadece dil bilgisi ve kelime anlamına odaklanmak yerine, ayetin bağlamını göz önünde bulundurarak anlamı doğru şekilde aktarmaya çalışmak daha etkili sonuçlar verebilir. Ayrıca, Kur'an çevirilerinde kullanılan dilin akıcı ve anlaşılır olması, okuyucunun metni daha kolay kavramasını sağlayacaktır. Bu sebeple meâl yazarlarının, Elmalılı Hamdi Yazır gibi bağlama dikkat eden bir yaklaşımı benimsemeleri ve okuyucunun anlaması için daha açık bir dil kullanmaları tavsiye edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Meâl, Elmalılı Hamdi Meâli, Diyanet Sitesindeki Üç Meâl, Bağlam.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

MEÂLLERDE MU'TERİZA CÜMLELER: KULLANILIŞ AMAÇLARININ YANSITILMASI AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

*Nazife Vildan GÜLOĞLU**

Kur'ân-ı Kerîm'in ilk muhatapları, Hz. Muhammed ve onun çevresinde bulunan kimselerdi. Doğal olarak Kur'an'ın dil ve üslubu, tam olarak bu ilk muhatapların kullanımına uygun olarak donatılmıştı. Bu nedenle Kur'an'ı anlama ve anlatma çabası içerisinde olan bütün âlimler, öncelikle bu dilin hususiyetlerini tespit etmişlerdir. Kur'an Arapçasının usul ve üslubuna vakıf olmadan Kur'an'ı anlamak nasıl mümkün değilse onu başka bir dile aktarmak da mümkün gözükmemektedir. Kaldı ki Kur'an, birçok mucizevi yönü yanında edebi icazı ile de muhataplarına meydan okuyan bir kitaptır. Bu açıdan da onun başka bir dile aktarımı gayet zordur ve bu sadette Türkiye'de Kur'an çevirilerine "mâna ve mefhum bakımından tercüme" anlamında meâl denilmektedir. Meâller, tam bir çeviri olma iddiasında değildirler ancak muhatapları Kur'an'a yaklaştırma bakımından büyük bir vazife üstlenmişlerdir. Dolayısıyla onların her yönüyle incelenmesi, olumlu ve olumsuz yönlerinin ortaya çıkarılarak meâl yazımında dikkat edilecek hususların belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada Kur'an üslubu içerisinde yer verilen mu'tariza cümlelerin meâllerde karşılanma yöntem ve sorunları üzerinde durulacaktır. "Anlam bakımından birbirinin peşi sıra gelmesi gereken iki kelime veya cümlenin arasına giren cümle veya cümleler" olarak tanımlanabilecek olan mu'tariza cümleler, Arapça nazım ve nesir türlerinde kullanıldığı gibi Kur'an'da da kullanılmıştır. Müfessirlerin tespitine göre Kur'an'da pek çok mu'tariza cümlesi bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmanın sınırları çerçevesinde bu bildiride öne çıkan bazı örnekler üzerinde durulacak ve bu cümlelere verilen meâller karşılaştırılacaktır. Çalışmada başvurulan meâller ise yaygın kullanımı ile öne çıkan bazı eserler olacaktır. Mu'tariza cümlelerin Kur'an'daki kullanımına dair bazı akademik çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışma, seçilen cümlelerin Türkçeye çevirilerine odaklanması ve onlarda yapılan hataları analiz etmesi bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır. Çalışma, söz konusu cümlelerin doğru çevirisine dair örnekleri öne çıkarmayı ve böylece Türkçe meâl yazımına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Meâl, Çeviri, Mu'tariza Cümlesi.

* Doç. Dr. Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

MUCİZE AYETLERİ BAĞLAMINDA BAZI MODERN MEÂLLER: MANA ÜRETMEK Mİ MANA AKTARMAK MI?

*Fatih ÇELİKEL**

Meâller genel olarak Kur'ân-ı Kerim'in anlam dünyasını daha geniş kitlelere ulaştırmak amacıyla telif edilmektedir. Bu meâllerin bazılarında özellikle mucizevî hadiseleri/olguları konu edinen ayetler, Kur'ân metnini aşan bir yoruma tabi tutulmakta ve yapılan çevirilerle lafzın ifade ettiği olağanüstülük sıradanlaştırılmaktadır. Başta Bakara 2/73, Enbiya 21/69 ve Meryem 19/29-30. ayetleri olmak üzere günümüze kadar genellikle mucizevi bir hadiseden bahsettiği düşünülen ve bu doğrultuda anlaşılan bazı ayetlere dair yapılan kimi çevirilerde bu durum açıkça görülmektedir. Ayetin lafzında olmayan manaların meâlde eklenmesi yapılan çevirinin bir mana aktarımından ziyade bir mana üretimi olduğunu düşündürmektedir. Söz gelimi Bakara suresinin 73. ayetinde yer alan (فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِعَصَاهَاً) ve literal olarak “onun bazısını ona vurun” şeklinde çevrilebilecek olan ifade, bazı meâllerde “Bu (prensi)bi bu türden (çözümlememiş cinayet olaylarından) bazılarında da uygulayın!” şeklinde çevrilmiştir. Bazı ayetlerde ise çeviride böyle bir tasarruf gözlemlenirse de dipnotlar üzerinden sıradışı olarak anlaşılan hadiselerin sıradanlaştırıldıkları görülmektedir. Enbiya suresinin 69. ayetine düşülen dipnotta Hz. İbrahim'in ateşe atılmış olup da yanmaması gibi bir olaydan bahsedilmediğinin bunun bir tuzaktan kurtulma olarak anlatılması bu tür bir yorumdur. Bu çalışmada geçmişten günümüze mucizevî olay veya olgulardan bahsedildiği düşünülen ayetlere dair yapılan çeviriler ve bunlarla ilgili açıklamalar incelenmiştir. Yapılan incelemelerde son dönemde telif edilen bazı meâllerde Kur'ân metninin desteklemediği çevirilerin yapıldığı veya bu tür açıklamalara yer verildiği, bunun metin aktarımından ziyade metin üretimi anlamına geldiği tespit edilmiştir. Objektifliğin sağlanması adına meâllerde olabildiğince metne sâdık kalınması gerektiği ve metnin desteklemediği çevirilere, yorumlara tevessül edilmemesinin yararlı olacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, Meâl, Mucize, Ayet

* Dr. MEB.

MEALLERDE BAZI İMLA KURALLARININ ANLAMA ETKİLERİ

*Halis DEMİR**

Kur'an'ın nazil olduğu dil Arapçadır. Nüzul tarihinden bu yana Arapça yazımda imla kuralları uygulanmamaktadır. Bunun hedef dillerden birisi olarak Türkçe meallerde farklı sonuçları ortaya çıkmaktadır. Zaten geçen yüz yıldan itibaren bazı noktalama ve imla kurallarının Ayetler üzerinde uygulanması gündeme gelmiştir. İmlada farklı yaklaşımlar dikkate alınarak bunun büyük oranda uygulanmadığı görülmektedir. Esasen bu sağlıklı bir yaklaşımdır. Konu meallere gelinde noktalama, paragraf sitemi, mesela ünlem, soru işareti, üç nokta, virgül, nokta ve diğer bazı noktalama işaretlerinin kullanımında meallerde hassasiyet gösterilmelidir. Bu sebeple Arapçaya hâkim olan veya bu konuda iddialı olan mütercimler mutlaka Türkçe imla konusunda fazladan zaman ayırmalı ya da konunun uzmanları ile doğrudan irtibat halinde olmalıdır. Şu husus da önemlidir. Bu iş birliği içerisinde üzerinde mesai harcanan metnin bir ilahi kelam olduğu da dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. İmla kurallarının, tartışmalı olanları kastetmiyoruz, ayetlerin anlamının kavranması ve Kur'an'ın bizden istediği şeylerin daha sağlıklı olarak idrak edilmesi için gerekli bir alan olduğunu düşünüyoruz. Bu tebliğimizde bahsettiğimiz hususlara dair bazı örnekleri dikkate sunacağız.

Anahtar Kelimeler: İmla, meal, noktalama işaretleri, paragraf, anlam.

* Prof. Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku ABD.

KUR'ÂN METNİNİN DOĞRU TERCÜMESİNDE SİYAKIN VE SEMANTİK TAHLİLİN ROLÜ: METODOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME

*Faruk ÖZDEMİR**

Bu bildiri, Kur'ân'ın çevirisinde siyakın ve semantik boyutların dikkate alınmasının kritik önemini ele almakta ve Kur'ân metnini tercüme girişiminin, ilahi mesajı doğru bir şekilde anlamak için birebir veya kelimesi kelimesine çevirinin ötesine geçmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu çalışma, doğru bir Kur'ân meâli için gerekli olan iki temel unsuru ön plana çıkarmaktadır: (1) âyetlerin bağlamını anlamak ve (2) Kur'ân kelimelerinin semantik analizlerini yapmak. Bildiri, Kur'ân meâllerinde bağlamsal tutarlılık ve semantik derinliği ihmal etmenin epistemolojik sonuçlarını tespit etmenin yanı sıra gelecekteki meâl çabalarını iyileştirmek için yol göstermeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın temel motivasyonu, Kur'ân meâllerinin birçoğunun genellikle orijinal Arapçanın tüm derinliğini yansıtmada başarısız olması ve doktrinel yanlış anlamalara, hukukî âyetlerin yanlış uygulanmasına ve ilahi maksadın yanlış yorumlanmasına yol açması tespitinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada incelenen temel sorun, meâlde Kur'ân âyetlerinin dilsel (lengüistik) biçimi ile bağlamsal işlevi arasındaki kopukluktur. Bu sorunu ele almak için, bu bildiriye benimsenen metodoloji hem analitik hem de karşılaştırmalıdır. İlk olarak, bağlamsal ve semantik uyumsuzluk nedeniyle genellikle yanlış anlamlandırılan seçilmiş Kur'ân âyetleri incelenmiştir. Daha sonra bu âyetler, başta Taberî (ö. 310/923), Mâtürîdî (ö. 333/944), Zemahşerî (ö. 538/1144) ve Râzî (ö. 606/1210) gibi klasik müfessirlerin tefsir literatürü ve çağdaş dilbilimsel ve semantik teoriler perspektifinden analiz edilmiştir. Bu çalışmanın bulguları, mevcut meâllerin birçoğunun özellikle hukukî, eskatolojik ve teolojik alanlarda semantik daraltma (anlam daralması) veya bağlamından koparılma sorunu yaşadığını göstermektedir. Meselâ, secde, takva, cihad, zulüm, fitne veya adl gibi anahtar terimler genellikle Kur'ân'daki kullanımlarında yer alan ahlakî ve hukukî zenginliği yakalayamayan basitleştirilmiş karşılıklara indirgenmiştir. Dahası, esbâb-ı nüzûlü göz ardı eden meâller, genellikle bir âyetin amaçlanan kapsamını veya uygulamasını yanlış yansıtmaktadır. Bu zorluklar karşısında bildiri birkaç öneride bulunmaktadır: (1) Kur'ân çevirmenleri sadece Arapça değil, aynı zamanda kelâm, fıkıh ve klasik tefsir eğitimi almalıdır; (2) bağlam ve terminoloji üzerine yorum içeren açıklamalı/gerekçeli çevirilerin kullanımı teşvik edilmelidir; (3) çeviri çabaları, dilbilimcileri, ilahiyatçıları ve tarihçileri bir araya getiren işbirlikçi ve disiplinler arası bir model benimsemelidir; ve (4) semantik analiz araçları ve karşılaştırmalı dilbilimsel modellerle daha fazla etkileşim, çeviride hassasiyeti artırabilir. Sonuç olarak, Kur'ân'ın doğru bir şekilde meâlinin yapılması ahlakî, ilmî ve manevî bir zorunluluktur. Meâl yazarlar ancak bağlam ve semantiği titiz bir şekilde bütünleştirerek Kur'ân vahyinin ilahî maksadını ve çok katmanlı anlamlarını korumayı umabilirler.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân Meâli, Semantik Analiz, Siyak, Esbâb-ı Nüzûl

* Prof. Dr. Sinop Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

ARAPÇA DÜŞÜNÜP TÜRKÇE YAZMAK”: KUR’AN MEALLERİNDE DİLSEL VE KÜLTÜREL AKTARIM SORUNLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

*Yakup CİVELEK**

Kur’an mealleri, yalnızca Arapça metnin başka bir dile çevrilmesi değil, aynı zamanda karmaşık bir kültürel ve düşünsel aktarım sürecidir. Bu bildiride, meal çalışmalarındaki “Arapça düşünüp Türkçe yazmak” olgusu merkeze alınarak, Arapçaya özgü ifade biçimlerinin, deyimlerin, anlam katmanlarının ve düşünsel örüntülerin Türkçeye aktarımı sürecinde karşılaşılan dilbilimsel ve kültürel güçlükler analiz edilecektir. Arapçanın kendine has cümle yapısı, kök-temelli kelime üretim sistemi ve eşsiz edebi sanatlarının (seci, cinas, teşbih, istiare vb.) Türkçedeki karşılıklarını bulma sürecinde yaşanan zorluklar örnek mealler üzerinden değerlendirilecektir.

Ayrıca, çeviri sürecinde ortaya çıkan "çeviri kokusu" taşıyan yapay ifadelerin oluşumu, anlamsal kaymalar ve Türkçenin doğal akıcılığına olan etkileri çözümlenecektir. Bu çerçevede, farklı dönemlere ait bazı meâllerin mukayeseli olarak incelenmesi planlanmaktadır. Nihai hedef, Kur’an metninin anlamsal ve estetik sadakatini koruyarak, hem hedef dil olan Türkçeye uygun hem de kaynak dilin ruhunu yansıtan meâl üslupları geliştirmeye yönelik somut öneriler sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Meal, çeviri kokusu, anlam kayması, kültürel aktarım, Arapça düşünmek, dilsel zorluklar, belâgat, üslup sorunu

* Prof. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belağatı ABD.

TA'RİZ ÜSLUBUNUN YANSITILMASI BAKIMINDAN MEALLERLE İLGİLİ BİR DEĞERLENDİRME

*Fatih YENER**

Dilin anlatım imkanlarını son derece yetkin ve estetik bir şekilde kullanan Kur'an'ın anlatımında başvurduğu belâği üsluplar muhataplarıyla kurduğu iletişim ortamına göre şekillenmiştir. Bu üsluplardan biri olan Ta'riz, 'genele veya belirli birine söylenen sözün ucunun başka bir kimseye veya şeye îmâ ve işaret yoluyla dokundurulması'; sözün lafzi manası ile değil mefhumu ile delalet etmesi' şeklinde tanımlanır. Dilde örtülü anlamın açıkça söylemeye karşı üstünlüğünün sağlandığı bir üslup olmasının yanı sıra Ta'riz, meram ve maksadını kısaca ama etkili ve abartılı bir şekilde ifade etmeye imkân tanıyarak söz konusu hitaba estetik ve edebi bir boyut kazandırmaktadır. Ne var ki bağlam bilgisinin ve bağlama dayalı olarak özenle seçilmiş birbirinden farklı anlatım biçimlerinin farkında olunmadan yapılan tercümelerde geriye sadece lafızların yalın sözlük anlamlarıyla tercüme edildiği ruhsuz, çoğu zaman ne kastettiği anlaşılmaz, estetikten yoksun kuru metinler kalmaktadır. Bu durum, ülkemizde Kur'an mealleriyle ilgili temel problemlerden birine de işaret etmektedir. Zira tercümelerde Ta'riz üslubunun yansıtılmadığı durumlarda ortaya çıkan anlatım sığılığı ve cılızlığı meallerden istifadeyi sınırlamakta, meal ve tercümelerin edebi zevkten yoksun kuru metinlere olarak algılanmasına sebep olmakta, sonuçta ilahi mesajın doğru anlaşılmasına engel teşkil etmektedir. Bu çalışmada barındırdığı çok çeşitli üsluplardan biri olan Ta'riz üslubunun Kur'an'ın anlatımında, dolayısıyla onun i'cazı ve belagatındaki rolü irdelenecek, bu anlatım üslubunun Türkçe meallere yansımaları ve bu konuda ortaya çıkan anlam/anlatım sorunları çeşitli örneklerle değerlendirilecek ve konuyla ilgili farkındalık oluşturacak bir sonuca gidilmeye çalışılarak çözüm önerileri sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Belagat, Ta'riz, Kinaye, meal, anlam.

* Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belağatı ABD.

MEAL YAZIMINDA DOĞRU BİR TEFSİR YÖNTEMİ VE DOĞRU BİR ÇEVİRİ TÜRÜ KULLANMAK

*İsmail KURT**

Bu çalışma, meal yazımında doğru bir tefsir yöntemi ve doğru bir çeviri türü kullanma meselesini ele almaktadır. Çalışmamızın amacı; tefsir ve tercüme kavramları birbiri ile irtibatlı iki kavram olduğu için meal yazım aşamasında doğru bir Kur'ân çevirisi için takip edilmesi gereken doğru bir tefsir yöntemini ve doğru bir çeviri türünü ortaya koymaya çalışmaktır. Yapılan çalışmalarda Kur'ân tefsir yöntemi ve çeviri türleriyle ilgili bazı hususlar ortaya konulsa da bu çalışmada (Türkçe) meallerde kullanılması gereken doğru bir tefsir yönteminin ve çeviri türünün neleri içermesi gerektiği sistematik bir şekilde belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman, literatür tarama ve analizi yöntemi kullanılmıştır. Türkçe meal yazımında doğru bir tefsir yöntemi ve doğru bir çeviri türü kullanma konusunda dikkat edilmesi gereken hususlar öncelik sırasına göre tek tek irdelenmiştir. Çalışmada ulaştığımız bulgu ve sonuçlar ise şunlardır: Modern bir tefsir usulünün hem klasik tefsir usulü eserlerinden hem de semantik, hermenötik gibi konuların işlendiği modern tefsir usulü eserlerinden istifade edilerek oluşturulması gerekmektedir. Tefsirin gayesi Kur'ân'ın doğru ve kolay bir şekilde anlaşılmasıdır. Bu nedenle tefsir ve meal yazımında takip edilecek modern bir tefsir usulünün içerik ve yöntem açısından bir sözü/metni anlamının yedi unsuruna (*kim, kime, ne, nerede, ne zaman, niçin ve nasıl*) dayanacak esaslar üzerine kurulması gerekmektedir. Kur'ân'ı tercüme ederken Kur'ân'ın dili, metin yapısı ve tarihi arka planı dikkate alınarak çeviri yapılmalıdır. Bu noktada şu dört husus; Kur'ân'ın dini, edebî, tarihi ve hitabî/sözlü bir metin olduğu olgusu her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Meallerde motamot bir çeviri yerine tefsiri tercüme türü kullanılmalı bunun yanında özellikle Mekkî surelerin tercümesinde mümkün mertebe ayetlerdeki üslup ve cezalet de dikkate alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Tercüme, Kur'ân, Meal, Yöntem, Çeviri Türü.

* Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

NEML 44. AYETİNE DİLBİLİMSEL YAKLAŞIMLAR (MODERN BİR İSRAİLİYAT DENEMESİ)

*İbrahim Hakkı İMAMOĞLU**

Neml suresi 44. ayeti Yemen Melike'si Belkıs'ın Kudüs'e gelmesi, Hz. Süleyman'ın onu meallerimizde köşk, salon gibi kelimelerde anlamı verilen bir yere çağırmasını ve orada alemlerin Rabbine iman etmesini içermektedir. Yine ayette Belkıs'ın girdiği yapıdaki zemini su zannederek eteklerini toplaması hadisesi anlatılmaktadır. Ancak meallerde verilen bu anlam gerek tercüme açısından gerekse ayetin kontesti açısından doğru değildir. Yani Belkıs bir "köşke girmemiştir." Aynı şekilde eteklerini de toplamamıştır. Bununla ilgili birçok İsrailiyat nakillerin bulunmaktadır.

Dilbilimsel yaklaşımlar ayetin kelimeleri ve ayetin bütünselliğinin verdiği mefhum yeniden yorumlama imkânı sağlamaktadır. Kadim dönemde zihinleri biçimlendiren İsrailiyatın ve Kur'an'ı anlamaya çalışan öznenin kendi tarihselliği kadar anlamaya izin vermiştir, öncülü konunun anlaşılması için önemlidir. Yukarıda verdiğim anlamlar önceki tefsir kültüründen tevarüs ettiği haliyle Türkçe meallerde kendini göstermiştir.

Bir aktarımın/nakletmenin olay yeri, olay zamanı, olay kahramanı ve olayın (kurgusu) kendisi olmak üzere dört temel unsuru bulunmaktadır. Kuran aktarımının yalnızca olay ve pek az olarak olay kahramanı unsurunu muhataplarına bildirmiştir. Olay zamanı ve olay mekânı arkaik metinlerde buluna unsurlardır. -Tevrat'ta çok fazla zaman ve mekân unsurlarına atıfta bulunulması onun arkaik bir metin olmasından dolayıdır.- Kuran kıssaları, sınırlı bir bilgi aktarımıyla üst mesajın izin verdiği kadar anlatılmıştır. Kuran'ı anlamaya çalışan özne, bir kıssada zaman ve mekân unsurlar gibi aslında hikâye etmenin yan unsurlarını İsrailiyatla doldurulmuştur. Bu durum Abdullah b. Abbas'tan başlayarak gelen bir anlama faaliyetidir. Dolayısıyla İsrailiyat Kuran kıssalarının altında kendine yer bulmuş bir tür kurgulama işidir, denilebilir. Bunun birçok örnekleri bulunmaktadır. Bu kurgulamanın veya kompoze etmenin çerçevesi öznenin yaşadığı tarihsellikle sınırlıdır. Bugün modern dönemin Kuran'ı anlamaya çalışan öznesinin sınırlılıkları daha farklıdır. Bu bağlamda Neml 44. Ayeti bilbilimsel olarak yeniden değerlendirilecek ve aslında yeni bir İsrailiyat denemesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Anlam(a), Mealler, İsrailiyat, Belkıs, Hz. Süleyman

* Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

NİSA 34. AYETİN İNGİLİZCE MEALLERDEKİ TERCÜMESİNİN İSLAM'DA KADIN ALGISI ÜZERİNE ETKİLERİ

*Ercan ŞEN**

Gerek Batı'da gerekse ülkemizde İslam'da kadının konumu sık sık tartışma konusu olmaktadır. Bu tartışmalarda en fazla gündeme gelen âyetlerden biri Nisa suresinin 34. âyetidir. Bilindiği üzere bu âyette erkeklerin kadınlar üzerinde sorumlu ve gözetici kılınması, salih kadınların nitelikleri ile ahlaksız davranış sergileyen kadınları bu davranışlarından vazgeçirmek için yapılacak yaptırımlara yer verilmektedir. Ne var ki temelde bu üç ana mesajı barındıran bu âyet bağlamında özellikle erkeklere kadınları dövme hakkının verildiği şeklinde sansasyonel bazı yorumlar ön plana çıkarılmaktadır. Bu problemlili yorumların yaygınlaşmasında ve kabul görmesinde Kur'ân'ın İngilizce çevirilerinin etkilerinin olup olmadığı meselesi bu tebliğin ana problematğini oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde Kur'ân'ın İngilizce çevirilerinin bazılarındaki tercüme hataları ilgili âyetin yanlış anlaşılmasına sebep olduğu, yine bu çevirilerdeki bazı önyargılı ve bağlamından kopuk yaklaşımların İslam'da kadın algısının olumsuz kabul edilmesine yönelik yaygın algıya katkıda bulunduğu anlaşılmıştır. Bu tebliğde Batı dünyasında önde gelen bazı İngilizce meallerdeki Nisa 34. âyetin çevirileri üzerinde durulacak, söz konusu mealler aracılığıyla Nisa 34. âyet üzerinden oluşturulan kadına şiddet algısı muhtelif açılardan değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Böylelikle Kur'ân'ın İngilizce çevirilerinin İslam'ın kadın imajına ne gibi etkiler doğurduğu ortaya konmuş olacaktır. Çalışmada muhteva ve söylem analizi yöntemiyle önde gelen bazı İngilizce mealler merkeze alınmak suretiyle ilgili âyet üzerinden ne tür algıların oluşturulduğu gözler önüne serilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Meal, Nisa 34. Ayet, Kadın, Algı.

* Doç. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

EDİLGEN YAPININ ÇEVİRİSİ: YORUBA MEALLERİNDE YAPISAL SINIRLAR VE SEMANTİK NÜANSLAR

*Ifeoluwa Siddiq OYELAMI**

Edilgen yapıların (meçhul siygası) kullanımı, Kur'ân'ın dilsel üslubunun dikkat çekici özelliklerinden biridir. Araştırmalara göre, Kur'ân'daki fiillerin takriben %5,27'si edilgen yapıdadır. Kimi alimleri ise bu yapıların kullanımı tesadüfi olmayıp, genellikle anlam ve sözdizimiyle ilgili belirli tercihlere işaret etmiştir. Bu yapının işlevleri arasında Allah'ı tenzih etmek, söylemde özlü ifade arayışı ve bazı fiillerin cibilliyetle olması gibi anlam incelikler yer almaktadır. Bu yapının bulunduğu ayetleri çevirmek, özellikle standart meçhul yapıların bulunmadığı dillerde zorluklar yaratmaktadır. Nijerya'da yaklaşık 40 milyon kişinin konuştuğu bir dil olan Yoruba'da standart bir morfolojik edilgen yapı bulunmamaktadır. Yoruba mütercimler, genellikle birinci çoğul şahıs "a" (biz) veya üçüncü çoğul şahıs "wõn" (onlar) zamirleriyle bu boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Kur'ân'ın Yoruba diline ilk çevirisi, 1906 yılında Hristiyan misyonerler tarafından yapılmış; bunu farklı dönemlerde çeşitli Müslüman mütercimlerin çalışmaları takip etmiştir. Ne var ki, bu çevirilerde meçhul siygaların aktarımında önemli tutarsızlıklar gözlenmektedir. Bazı çeviriler, anlamsal bağlamı yeterince dikkate almadan "a" veya "wõn" seçeneklerini gelişi güzel kullanırken; bazı durumlarda bu tür dolaylı yapılar tamamen göz ardı edilmiştir. Bu çalışma, en eskisinden en yenisi dahil olmak üzere dört farklı Yoruba mealinde, Kur'ân'ın meçhul siygalarını nasıl aktarıldığını incelemektedir. Seçilmiş ayetler üzerinden yapılan analizler aracılığıyla, çevirilerin kaynak metindeki anlam inceliklerini ve belagat derinliklerini ne ölçüde koruduğu değerlendirilmektedir. Elde edilen bulgular, özellikle hedef dilin yapısal sınırlamaları söz konusu olduğunda, Kur'ân mealinde anlamın muhafaza etmeye yönelik çabalarına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Meal, Yoruba dili, Meçhul Siygası

* Dr. Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

MODERN DÖNEMDE SPİRİTÜELLİK MERKEZLİ KUR'AN MEÂLLERİNİN ÜSLÛP AÇISINDAN ANALİZİ

Ahmet Selim DEMİRYÜREK Mehmet Beşir ERGİN**

Modern dönemde Batı toplumlarının sekülerleşme ve bireyselleşme süreçleriyle birlikte ortaya çıkan New Age anlayışı, zamanla Batı dışı toplumlara da yayılarak küresel bir nitelik kazanmıştır. Bu yaklaşım; farklı kültürel, dînî, bilimsel ve ezoterik unsurları bir araya getiren senkretik bir yapıya sahiptir. New Age düşüncesi, Tanrı–evren–insan ilişkisini geleneksel teistik çerçevenin dışında, içkinlik, enerji, bütünsel bilinç ve evrensel sevgi gibi kavramlarla yeniden kurgulamakta; aşkın bir Tanrı anlayışından ziyâde bireyin iç dünyasına yönelen sezgisel bir maneviyat formu ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımın son yıllarda Türk toplumunda da karşılık bulduğu ve bu düşünceyi benimseyenlerin sayısının giderek arttığı müşâhede edilmektedir. Söz konusu yaklaşımı savunanlar, özellikle tasavvufî geleneğin içsel yönelimini merkeze alan yorumlarını istismar ederek yeni bir maneviyat zemini inşa etmiş ve Kur'ân âyetlerini de kendi düşüncelerine uygun şekilde yorumlama ve açıklama cihetine gitmişlerdir. Bu çerçevede Türk toplumunda New Age etkisindeki bazı bireylerin kaleme aldıkları Kur'ân meâllerinde Arap dilini, âyetlerini bağlamını ve literal anlamı dikkate almak yerine ezoterik, bâtinî ve spiritüel anlayışı merkeze alarak Kur'an âyetlerini yeniden anlamlandırdıkları görülmektedir. Bu tür meallerde kullanılan dil ve üslup, bireysel farkındalık, bilinç düzeyi, titreşim, enerji ve kozmik denge gibi New Age'e özgü kavramlarla şekillenmekte; Kur'ân'ın ilâhî mesajı bireyin ruhsal dönüşümüne rehberlik eden kişisel bir gelişim metni olarak takdim edilmektedir. Bu yaklaşımda dikkat çeken husus, ayetlerin nüzûl bağlamı, Arap dilinin lafız-anlam ilişkisi ve ilahi kelâmın muradını anlamaya yönelik bütüncül metodolojinin büyük ölçüde ihmal edilmesidir. Bunun yerine, bireyin sezgisel algısına dayanan, anlam sınırlarının muğlaklaştığı, daha çok kişisel yorum ve çağrışımlarla şekillenen bir dil kullanılmakta; böylece Kur'ân âyetleri, tarihsel ve bağlamsal bütünlüğünden kopartılarak ve sahîh anlamından da uzaklaştırılarak evrensel hakikat kırıntıları içeren çok katmanlı bir metne dönüştürülmektedir. Bu eğilim, anlamın artık metnin kendi iç mantığından değil, okuyucunun ruhsal ihtiyaçlarından hareketle kurulduğu bir yorumu gündeme getirmektedir. Böylelikle Kur'ân'ın dili, ilâhî hitâbın izzeti ve hikmetiyle yüklü bir çağrı olmaktan çıkarılarak, bireyin iç dünyasında yankı bulan sezgisel bir "titreşim"e indirgenmektedir. Bu tebliğde, Hülya Kavuzlu'nun Evrensel Kur'an Meali ve Tefsiri, İsmail Dinçer'in Tevhidî Kur'an Meali ve Ahmet Hulusi'nin Allah İlminde Yansımalarla Kur'an-ı Kerim Çözümü başlıklı çalışmaları üzerinden spiritüel anlayışın izleri sürülecek ve bunlar üslûp açısından değerlendirilecektir. Ayrıca bu tür meallerden etkilenen bireylerle yapılan saha araştırmasından da örnekler verilerek konu, daha somut biçimde ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: New Age, Spiritüellik, Kur'ân, Meâl, Din.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi ABD.

* Arş. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

ELMALILI VE DİYANET MEÂLLERİNDE ANLAM AKTARIMI VE BAĞLAM KULLANIMI: NİSÂ 4/34, MÂİDE 5/51 VE NÛR 24/31 ÂYETLERİ ÜZERİNE MAXQDA DESTEKLİ BİR İÇERİK ANALİZİ

*Sümeyye SEVİNÇ**

Kur'ân meâlleri, âyetlerin anlamına dair yorumları, ideolojik eğilimleri ve tarihî arka planı ortaya koyan metinlerdir. Bu bağlamda meâl yazarının kelime tercihleri ve cümle yapıları okuyucunun tasavvurunu doğrudan şekillendirmektedir. Bu araştırmada, söz konusu anlam yönlendirmelerini belirleyebilmek amacıyla, Cumhuriyet döneminin iki resmî meâli karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Bu minvalde Diyanet İşleri Reisliği tarafından yayımlanan (1935-1938) Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'a ait 'Hak Dini Kur'ân Dili' adlı tefsirin meâl bölümü, çağdaş döneme ait olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2001 baskılı Kur'ân-ı Kerîm meâli ile karşılaştırılmıştır. Araştırmada örneklem olarak Nisâ 34, Mâide 51 ve Nûr 31 âyetleri seçilmiştir. Araştırma kapsamında anlam aktarımı, bağlam (siyak-sibak) kullanımı ve dilsel tercihler açısından bu iki meâlin nasıl farklılaştığının ortaya koyulması hedeflenmiştir. Çalışma, nitel içerik analizine dayalı olup MAXQDA programı kullanılarak kodlama yapılmıştır. "Anlam aktarımı", "Bağlam kullanımı", "Dil ve üslup", "Tefsirsel yorum", "Kelime tercihi" ve "Pragmatik yönlendirme" araştırmanın kod kategorileri olarak belirlenmiştir.

Netice itibarıyla Elmalılı ve Diyanet meâlleri arasındaki farklar, müelliflerin dil kullanımının yanı sıra anlam aktarımına yönelik yaklaşımlarını göstermiştir. Elmalılı'nın tefsire dayalı klasik bir üslup benimsemesine mukabil Diyanet daha kurumsal, sadeleştirici ve yer yer pragmatik bir meâl dilini tercih etmiştir. Elmalılı literal çeviriyi korurken Diyanet meâli sınırlayıcı açıklamalara yer vermiştir. Bağlam kullanımı açısından Elmalılı'nın aksine Diyanet meâli genellikle bağlamdan bağımsız, bireysel kelimeye odaklı bir anlatım sunmuştur. MAXQDA kullanılarak yapılan bu içerik analizi, meâl yazımında dil üslupları ve açıklama tarzlarının okuyucuyu nasıl yönlendirdiğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla meâl yazımının yalnızca dilsel değil aynı zamanda yorumlayıcı bir faaliyet olduğu içerik analizinde bu tür kategorilerin belirlenmesi ile tespit edilebilir.

Anahtar kelimeler: Meâl, anlam aktarımı, bağlam, Elmalılı Hamdi Yazır, Diyanet Meâli, içerik analizi, MAXQDA, Kur'ân tercümesi.

* Doç. Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir

YÂSİN SURESİ ÖZELİNDE MÜTEVATİR KIRAATLERİN TÜRKÇE KUR'ÂN-I KERÎM MEÂL VE TERCÜMELERİNDEKİ YERİ

*Mustafa AKSOY**

Kur'ân-ı Kerîm her ne kadar Arapça indirilmiş ve ilk muhatapları Araplar olsa da, tüm insanlığa hitap eden ve varlığı kıyamete kadar bizzat Allah Teâlâ tarafından garanti altına alınan evrensel bir hayat rehberidir. İslam coğrafyasının genişlemesi ve muhatapların çeşitli ve farklı dillere mensup olmalarından kaynaklı ilahi vahyin anlaşılması için meâl ve tercüme faaliyetleri başlamış ve günümüzde de devam etmektedir. Kıraatler ilahi vahyin bir cüzü olarak Kur'ân-ı Kerîm'in okunuşunda birtakım kolaylıklar sağlamak amacıyla gerek kelimelerinin bünyelerinde yapılan değişiklikler gerekse kelimenin aslı korunarak yalnızca şive ve ağız farklılığı diyebileceğimiz farklı okunuş versiyonlarıdır. Kur'ân-ı Kerîm'i farklı bir dile tercüme ederken anlama etki eden kıraat farklılıklarından müstağni kalmayıp faydalanmak gerekirken, yapılan tercüme ve meâl faaliyetlerinde maalesef bu hususun eksikliği göze çarpmaktadır. Bu bakımdan, çalışmamızda mütevatir on kıraat ekseninde, toplum nezdinde genel kabul görmüş Türkçe tercüme ve meâl çalışmalarından 6 tanesini Yâsîn sûresi üzerinden ele alıp, yapılan çevirilerin yalnızca Hafs rivayetiyle mi sınırlı kaldığı yoksa farklı kıraatlerden de istifade edilmiş olup olmadığı karşılaştırma yapılarak tespit edilecektir. Daha sonra çevirinin diğer kıraatlerle yapılabilme olasılığına dair birtakım örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerîm, Mütevatir Kıraat, Rivayet, Meâl, Tercüme, Yâsîn sûresi

* Dr. Öğr. Görevlisi, Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kıraat ABD.

KUR'AN İLİMLERİ VE KIRAAT AÇISINDAN FEYZÜ'L-FURKÂN TEFSİRLİ KUR'ÂN-I KERİM MEÂLİNİN TAHLİLİ

Yunus Emre BÜLBÜL Hasan YILMAZ**

Kur'ân, insanların dünya ve ahiret mutluluğuna erişmesi için Allah tarafından gönderilen ilahi bir kitaptır. O, nazil olduğu zamandan günümüze kadar sadece okunmakla kalmamış, aynı zamanda içinde barındırdığı ilke ve hükümlerin anlaşılması için çaba sarfedilen bir kitap olmuştur. Kur'ân'ın muhatap kitlesinin tüm insanlık oluşu ve Arapça nazil olması, tarih boyunca birçok dile çevrilmesine kapı aralamıştır. Kur'ân'ın ihtiva ettiği sonsuz manaları ortaya çıkarmayı hedefleyen çeviri faaliyetlerinden biri ise meâllerdir. Ülkemizde 1980'li yılların sonlarından itibaren meâl literatüründe ciddi bir artış meydana gelmiştir. Ancak kaleme alınan bazı çalışmalarda Kur'an'ın açık ve net bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olan Kur'an ilimlerinden yeteri kadar faydalanılmaması, bu ilimlerin ilke ve prensiplerinin dikkate alınmaması ve anlama etki eden kıraat farklılıklarının göz ardı edilmesi ilgili çalışmalarda âyetlere bağlamlarından uzak mana verilmesine, hatalı yorumlara ve anlam kaymalarına sebep olmuştur. Bu çalışmada Hasan Tahsin Feyizli tarafından kaleme alınan ve ilk baskısı 1989'da Ankara'da yapılan Feyzü'l-Furkân Tefsirli Kur'ân-ı Kerim Meâli Kur'ân ilimleri ve Kıraat çerçevesinde usûl ve üslûp açısından ele alınacaktır. İlgili eser Kur'ân ilimleri arasında yer alan Garîbu'l-Kur'ân, Vucûh ve Nezâir, Müteşâbihu'l-Kur'ân, Huruf-ı Mukattaa, Müşkulu'l-Kur'ân, Mecâzu'l-Kur'ân, Münâsebâtu'l-Kur'ân, Esbâbu'n-Nüzûl ve Nâsîh-Mensûh açısından incelenecektir. Bu bağlamda, eserde yer alan meallerin zikredilen ilimlerin esaslarıyla ne ölçüde örtüştüğü tespit edilmeye çalışılacaktır. Aynı zamanda ilgili eserde kıraatlerden hangilerinin tercih edildiği, anlama etki eden farklı kıraatlere temas edilip edilmediği ve bu farklı kıraatlerin nasıl anlamlandırıldığı incelenecektir. Çalışmanın sonunda ilgili eserin Kur'ân ilimleri ve Kıraat çerçevesinde usûl ve üslûp açısından genel değerlendirmesi yapıp, tespit edilen sorunlara çözüm önerileri getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Meâl, Kıraat, Tefsir, Usûl ve Üslûp.

* Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kıraat ABD.

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

MEÂLLERDE ESBÂBÜ'N-NÜZÛLÜN OLMAYIŞININ KUR'AN'I ANLAMADAKİ ETKİSİ

*Mehmet Yusuf HAKLI**

Kur'an'ın daha iyi ve daha doğru anlaşılmasına katkı sağlayan ilimlerden biri, esbâbü'n-nüzuldür. Her ne kadar Kur'an'da, nüzul sebebi belli olan âyet sayısı az ise de bazı âyetlerin tarihi arka planını yani iniş sebebini bilmek, o âyetlerin anlaşılması yönünde muhataba büyük bir yardım sağlamaktadır. Sebeb-i nüzülü bilmek, bazen hasr şüphesini ortadan kaldırır; bazen şer'i hükümlerin hikmetini öğretir; bazen de âyetin inmesine sebep olan şahısları tanımamıza yardımcı olur. Hatta bazen sebeb-i nüzülü bilmemek, âyeti bütün bütün anlamamaya sebep olabilmektedir. Tefsir kitaplarında bir veya birden çok âyetin ya da sûrenin inişini ifade eden rivayet veya rivayetler zikredilerek, âyetlerin manasının anlaşılmasına katkı sağlanır. Ancak Kur'an'ın bir nevi eksik tercümesi olan meâllerde sebeb-i nüzule dair rivayetlerin yokluğu (son zamanlarda istisnai bazı meâller de yok değil.) muhatabın Kur'an'ın bazı âyetlerini anlamakta güçlükler karşılaşmasına sebep olmaktadır. Bu çalışmada, sebeb-i nüzülü olmadan anlaşılması zor olan veya mümkün olmayan bazı âyetler tespit edilecek; bunların anlamları için meâllere bakılacak, sonra da sebeb-i nüzul rivayetleri ışığında âyetleri ele alan tefsirlerdeki anlam boyutu ile meâllerdeki mana arasında kıyaslama yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Meâl, Esbâbü'n-nüzûl, Tefsir, Kur'an'ın anlaşılması, Nüzul sebebi, Yorum farkı.

* Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

KUR'ÂN MEALLERİNDE MANA AKTARIMI PROBLEMİ: İLÂHÎ LAFİZ MI, MURÂD-I İLÂHÎ Mİ? – GENEL OKUYUCU PERSPEKTİFİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

*Mehmet Kadri DEMİR**

Bu çalışma, Kur'ân meallerinde lafzi sadakat ile anlam merkezli çeviri yaklaşımlarının genel okuyucu üzerindeki olası etkilerini değerlendirmektedir. Kur'ân'ın hem lafzı hem manasıyla mukaddes kabul edilmesi, meal faaliyetlerinin yalnızca dilsel değil, aynı zamanda teolojik ve epistemolojik boyutlar taşıdığını göstermektedir. Bu iki yaklaşım arasındaki tercih, yalnızca akademik bir tartışma konusu olmayıp, toplumsal düzeyde dinî anlayış ve pratiklerin şekillenmesinde de belirleyici rol oynamaktadır.

Mevcut literatürden hareketle, Türkiye'de meallerin akademik çevrelerle sınırlı kalmayıp geniş halk kesimlerince yoğun şekilde okunduğu ve çoğunlukla Kur'ân'ın birebir karşılığı olarak algılandığı değerlendirilmektedir. Bu durum, meal yazarına ait tercihlerin okuyucunun din algısı, ibadet anlayışı ve inanç sistemi üzerinde önemli etkiler doğurabileceği ihtimalini gündeme getirmektedir. Lafzî sadakat yaklaşımı anlaşılabilirlik sorunlarına sebebiyet verme riski taşımaya karşın güvenli bir çerçeve sunarken; anlam merkezli yaklaşımın ise akıcılık sağlarken yorum riski barındırmaktadır. Meal-tefsir sınırının genel okuyucu düzeyinde muğlaklaşması, kelime seçimlerindeki yorumsal boyutun fark edilememesi ve sadeleştirme girişimlerinin yazarın kanaatini metne dâhil etme riski gibi problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Sonuç olarak, meal yazarlarının yönetsel şeffaflık, okuyucu bilgilendirmesi ve kamusal sorumluluk ilkelerini gözetmeleri gerektiği değerlendirilmektedir. Ayrıca meallerin açıklayıcı notlar ve uyarılar içermesi, okuyucuların Kur'ân-meal ayrımını kavramalarına katkı sağlayacağı önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân Meali, Tefsîri Tercüme, Literal Çeviri, Meal-Tefsir Ayrımı, Tercüme Yöntemleri, Okuyucu Perspektifi

* Dr., Temel İslam Bilimleri, Diyanet.

GÜNÜMÜZ KUR'AN MEÂLLERİNDE BAZI YÖNTEM SORUNLARI

*Sabahat SAYLIK**

Kur'an-ı Kerîm'in evrensel mesajının farklı toplumlara ulaştırılmasında, meâller önemli bir köprü vazifesi görmektedir. Özellikle Arapça bilmeyen Müslüman topluluklar için meâller, Kur'an'ı anlama çabasının temel araçlarından biridir. Türkiye gibi halkın büyük çoğunluğunun Arapça bilmediği bir ülkede, meâl çalışmaları Kur'an okurunun temel müracaat kaynağı haline gelmiştir. Bu çalışma, günümüzde Türkiye'de yayımlanan bazı Türkçe meâllerin usul yönünden incelenmesini konu edinmektedir. Dokümantasyon yöntemiyle elde edilen veriler doğrultusunda, meâl çalışmalarında karşılaşılan sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, meâl telif sürecinde ortaya çıkan usûl eksikliklerinin belirlenmesi ve bu eksikliklerin giderilmesine yönelik yapıcı katkılar sunulması amaçlanmaktadır. Son yıllarda meâl literatüründe yaşanan artış, çeşitliliğin yanı sıra yöntemsel problemlere de kapı aralamıştır. Kur'an'ın anlam dünyasını hakkıyla yansıtmayı beklenen meâllerin, zaman zaman çeviri ilkelerine uymadan, şahsî görüşlerin etkisiyle veya akademik yeterlilikten yoksun şekilde kaleme alındığı görülmektedir. Mevcut durumda piyasada yer alan bazı meâllerin Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu denetiminden geçmemiş olması ya da bu denetimin etkin uygulanamaması, meâl güvenilirliğini tartışmalı hale getirmektedir. Yöntem bakımından tutarsızlık içeren veya çeviri sadakati zayıf olan meâller, okuyucunun Kur'an'a dair algısını yanlış yönlendirme potansiyeline sahiptir. İncelenen meâller arasında akademik ölçütleri karşılayan örnekler bulunsa da, kayda değer sayıda meâlde ciddi yöntem hataları ve çeviri ihmalleri tespit edilmiştir. Bu nedenle meâl çalışmaları mutlaka uzman kurullar tarafından değerlendirilerek yayımlanmalı; kamuoyuna sunulan meâllerin, pedagojik duyarlılıkla ve Türkçenin imkânları dâhilinde anlaşılır fakat anlamdan taviz vermeyen bir dille yazılması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Kur'an, Türkçe meâl, Yöntem, Sorun, Çeviri.

* Dr., Tefsir, Diyanet İşleri Başkanlığı.

KELİMEDE GERÇEKLEŞEN HARF HAZİFLERİNİN MEALLERE YANSIMAMASI: KUR'ÂN'IN EDEBÎ DERİNLİĞİNDE KAYIPLAR

*Elanur BAYSAN**

Arap dili ve belagatinin önemli üsluplarından biri olan “hazif”, sadece kelime ve cümle düzeyinde değil, harf düzeyinde de anlam üretiminde belirleyici bir rol oynamaktadır. Harf hazfi, kelimeleri oluşturan bina harflerinde ve kelimenin üç kısmından biri sayılan mana harflerinde olmak üzere iki kısımda gerçekleşmektedir. Kelimede gerçekleşen harf haziflerinin temel gayesi lafzî tahfif, icaz ve ihtisar olmakla birlikte pek çok belâği açılımları da haizdir. Özellikle Kur'ân-ı Kerim'deki harf hazifleri; lafzî tahfifin ötesinde edebî ve belâği gayeler taşımakta, ifadenin îcâzını sağlamakta, mecaz imkanları sunmakta, bağlamı derinleştirmekte ve söylemin yönünü tayin etmektedir. Oysa günümüzde hazırlanmış Türkçe Kur'ân meallerinde, bu tür harf haziflerinin taşıdığı anlam ve edebi derinlik büyük oranda yansıtılmamaktadır. Bu durum, Kur'ân'ın nazmî yapısındaki çok katmanlılık ve kelime-harf tasarrufunun ardındaki muhtemel edebî gaye ve hikmetlerin göz ardı edilmesine yol açmakta; böylece okuyucu, metnin belâği gücünden ve edebî inceliklerinden mahrum kalmaktadır.

Bu bildiride, Kur'ân-ı Kerim'de sıkça rastlanan semâî/örfe dayalı biçimde kelimeye gerçekleşen harf haziflerinin anlam yönünden katkısı, bağlam ve siyak-sibak ilişkisiyle birlikte değerlendirilecek ayrıca bu haziflerin Türkçe meallerde göz ardı edildiği seçili ayet örnekleri üzerinden ortaya konacaktır.

Bildiride “mealde anlam kaybı” meselesi, hem lafzî sadakat hem de mânâ sadakati bakımından ele alınacak; özellikle belâgat ilminin ihmali sebebiyle yaşanan anlam daralmaları gösterilecektir. Zira Kur'ân'da yalnızca kelimelerin değil harflerin hazfi dahi nazmın bir parçası olarak îcâzın taşıyıcısıdır.

Sonuç olarak, Kur'ân meallerinin belâği derinlikten mahrum kalması, okuyucunun metni yalnızca literal ve yüzeysel bir düzeyde algılamasına yol açmakta; edebî ve pratik açılımlar zayıflamaktadır. Bu sebeple, harf düzeyindeki belâği inceliklerin meallere edebî notlar ya da alternatif anlam açıklamalarıyla dahil edilmesi gerektiği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Belâgat, hazif, harf hazfi, meâl, îcâz, anlam kaybı

* Öğr. Gör. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagatı ABD.

NEBE SURESİ BAĞLAMINDA KUR'AN'DA ŞİİRSEL İFADELER VE YORUM SORUNLARI

*Ayşe KAŞ**

Kur'an, edebi ve belâğ ifadeleriyle hem anlamı derinleştiren hem de dinleyiciyi etkileyen güçlü bir söz sanatına sahiptir. Fasih ve akıcı üslubu, kısa surelerde hem anlatım kolaylığı hem de zihinde kalıcılık sağlarken, dil öğreniminde de temel bir aşama olarak görülmektedir. Nebe Suresi, ayet sonlarında oluşturduğu uyumlu ses yapısıyla dikkat çeker ve bu özellik, mesajın etkisini kuvvetlendirirken anlam bütünlüğünü pekiştirir.

Bu çalışmada, ayetlerdeki ritmik yapı, ses uyumu ve kelime seçimi incelenerek Kur'an'daki ifade biçimlerinin yorumlanması tartışılmaktadır. Beyan ilmi ve icaz sanatı, suredeki anlatım düzenini ve anlam aktarımındaki sanatsal gücü şekillendiren temel unsurlar olarak ele alınmaktadır.

Ayrıca, Kur'an meallerinde şiirsel dilin nasıl yansıtıldığı ve yorum farklılıklarının ortaya çıkardığı sorunlar da araştırmanın önemli başlıkları arasındadır. Metinlerarası karşılaştırma ve nitel analiz yöntemleri kullanılarak yapılan inceleme, Kur'an'ın edebi yönü ve yorum çeşitliliğine dair daha geniş bir bakış sunmayı amaçlamakta ve edebiyat ile Kur'an ilimleri arasındaki etkileşime yeni perspektifler kazandırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagatı, Edebiyat, Kur'an, Nebe Suresi, Kur'an Mealleri, Yorum Sorunları

* Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagatı ABD.

DİNİ KAVRAMLARIN ÇEVİRİ SORUNU: USUL VE ÜSLUP BAKIMINDAN KUR'AN'DA CİHAD KAVRAMININ ÇEVİRİSİ

Bilal GÜRBÜZ Hasan YILMAZ**

Bu çalışma, Kur'an'da merkezi bir yere sahip olan “cihad” kavramının anlamını ve kapsamını, çeviribilim bağlamında “usul” (yöntem) ve “üslup” (ifade biçimi) bakımından ele almayı amaçlamaktadır. Özellikle çok anlamlı kelimelerden biri olan “cihad”ın sadece savaş ile sınırlı olmayan, inanç, çaba, sabır, tebliğ, infak ve nefisle mücadele gibi çok boyutlu anlam katmanları barındırdığı bilinmektedir. Ancak bu anlam derinliği, Kur'an'ın başka dillere çevrilmesi sürecinde daraltılmış, bağlamdan koparılmış ya da ideolojik etkilere açık biçimde aktarılmış olabilmektedir. Bu çalışmada, cihad kavramının Kur'an'daki kullanımları bağlamında anlam boyutu ortaya konduktan sonra, farklı dönem ve anlayışlara sahip Türkçe Kur'an çevirileri üzerinden seçilen ayetlerde cihad kelimesinin çevirisi, usul ve üslup bakımından değerlendirilecektir. Bu çalışmada, çevirilerde kullanılan yöntemlerin ve dilsel tercihlerin, kavramın hedef dile aktarımını ne ölçüde etkilediğini tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda özellikle çeviri stratejileri, eşdeğerlik yaklaşımları, bağlamın dikkate alınması ve kültürel aktarım sorunları analiz edilecektir. Sonuç olarak, cihad gibi dini, tarihi ve kültürel boyutlar taşıyan bir kavramın farklı dillere aktarımında, usul ve üslubun ne derece belirleyici olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu çalışma, kutsal metin çevirilerinde hem anlamı koruma hem de hedef okuyucuya doğru ve bütüncül bir aktarım sağlama sorumluluğunun altını çizmektedir.

Anahtar Kelimeler Kur'an, Cihad, Çeviribilim, Çokanlamlılık, Usul ve Üslup

** Dr. Öğrencisi, MEB.

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

Şİİ VE SÜNNİ GELENEKTE MEÂLLERİN KARŞILAŞTIRILMASI: KIRAAT TERCİHLERİ ÜZERİNDEN USÛLÎ BİR DEĞERLENDİRME

*Sedat Kaya**

Kur'ân mealleri, sadece dilsel bir aktarım değil, aynı zamanda müfessir veya meal yazarının teolojik ve mezhepsel aidiyetini yansıtan yorumlardır. Bu durum, özellikle Kur'ân'ın farklı sahih kıraat vecihlerinin meal metnine yansıtılış biçiminde tezahür eder. Bu tercihler, çoğu zaman ayetlerin çok boyutlu anlam katmanlarını göz ardı etmeye veya potansiyel olarak anlamı daraltıp mezhepsel yönlendirmeye yol açabilmektedir. Bu bildiri, söz konusu problemin kıraat ilmi perspektifinden incelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Çalışma, Murtaza Turabi'nin Şîî doktrini yansıtan “Kur'ân-ı Kerîm ve Meâli” adlı eseri ile Sünnî İslam geleneğinde özellikle kıraat farklılıklarına yer vermesi cihetiyle temayüz etmiş Hasan Basri Çantay'ın “Kur'an-ı Hakim ve Meâl-i Kerim” adlı eserini, kıraat farklılıklarını esas alarak karşılaştırmalı bir analize tabi tutmayı amaçlamaktadır. Analiz için, fikhî ve teolojik farklılıkların kıraat tercihiyle doğrudan ilişkili olduğu kilit ayetler seçilecektir. Seçilen meallerin, ilgili ayetlerdeki farklı kıraat vecihlerini nasıl ele aldıkları, hangi kıraati benimsedikleri, diğer vecihlere yer verip vermedikleri ve bu tercihleri okuyucuya nasıl aktardıkları usûlî bir perspektiften incelenecektir. Ayrıca, tercih edilen kıraatin, ilgili mezhebin fıkıh veya kelam görüşleriyle ne denli örtüştüğü ortaya konulacaktır. Yapılan bu analiz, kıraat farklılıklarının mealler üzerindeki mezhepsel ve ideolojik etkinin somut tezahürlerini ortaya koyacaktır. Bu etkinin, meallerin usûlî sağlamlığını, tarafsızlığını ve Kur'ân'ın anlam zenginliğini yansıtmaya kapasitesini nasıl etkileyebildiği değerlendirilecektir. Elde edilen bulgular ışığında, gelecekteki meal çalışmalarında daha fazla şeffaflık, metodolojik tutarlılık ve farklı okumaları yansıtmaya adına somut öneriler sunulacaktır. Nihayetinde, bu çalışma meal okuyucusunun farklı yorum potansiyellerine karşı eleştirel bir farkındalık geliştirmesine katkıda bulunmayı ve meallerin kapsayıcılığını artırmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıraat, Tefsir, Meal, Sünnî, Şîî

* Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kıraat ABD.

DELÂLET TEORİSİNİN KUR'ÂN MEALLERİNE YANSIMASI: TEORİK VE PRATİK BİR ARAŞTIRMA

*Serkan ÜNAL**

Kuşkusuz her söz sahibi, sözünün kendi muradına göre anlaşılması konusuna önem verir. Muhatabın da iletiyi bu murâda uygun bir şekilde almak ve anlamak için gerekli titizliği göstermesi gerekir. Mevzû Kur'ân-ı Kerîm olunca doğal olarak bazı sorumluluklar söz konusu olacağından ve aynı zamanda Hz. Peygamber'in de Kur'ân-ı Kerîm'i ilme dayanmaksızın kendi şahsî görüşleriyle tevil ve tefsir edenler hakkında dile getirdiği sakındırmalar bulunduğundan mesele gayet ciddiye ve ehemmiyet kazanmaktadır. İslâm ümmeti de bu hassasiyetten dolayı Kur'ân'ın nüzûlünden itibaren onu anlamada -henüz tedvin edilmemişken bile- belirli ilke ve prensipleri göz önünde bulundurarak onu belirli bir metodolojiyi takip etmek sûretiyle anlamaya çalışmışlardır. Tedvin dönemiyle birlikte bu gayeye matuf olarak söz konusu ilke ve prensipler daha da sistematik hale getirilmiş; fıkıh usûlü ilmi ve içerisinde de delâlet teorisi vücut bulmuştur. Genel olarak fıkıh usûlü ilmi, özel olarak da delâlet teorisi Kur'ân'ın doğru bir şekilde anlaşılması ve elde edilen netice üzerinden hüküm istinbâtında bulunulmasında temel vasıta olmuş, Kur'ân'ın anlaşılmasında tutarsızlığa düşülmemesi konusunda bir set fonksiyonu icra etmiştir. Kur'ân'dan hüküm istinbâtının öncelikli aşaması nasların doğru bir şekilde anlaşılması olduğundan bu metodoloji sadece fakihler değil; müfessirler tarafından da takip edilmiştir. Kur'ân tefsirinin bir şubesi sayılabilecek meâl yazıcılığının da bu yöntemden müstağni kalması doğal olarak düşünülemez. Esasen meâl yazıcılığı delâlet teorisinin ilkeleri gözetilmeden gerçekleştirildiği takdirde bu durumun olumsuz sonuçlarının meâllere de yansması kaçınılmaz olacağından bazı hatalar veya murâda aykırı yaklaşımlar vuku bulabilecektir. Bu bağlamda çalışmamızda elden geldiğince delâlet teorisi ışığında bazı âyet meâllerine dair örnekler değerlendirilip bu prensiplere göre gözden kaçan hususlar veya hatalar tespit edilmeye gayret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Tefsir, Meâl, Delâlet, Anlam

* Dr. Öğr. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi İİF.

R. İHSAN ELİAÇIK'IN YAŞAYAN KUR'AN TÜRKÇE MEAL-TEFSİR'İNİN HADİS İLMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

*Mehmet ÇETİN**

Recep İhsan Eliaçık'ın “*Yaşayan Kur'an Türkçe Meal/Tefsir*”i üç cilttir. Birinci baskısı 2007 yılında Eliaçık'ın sahibi olduğu İnşa Yayınları tarafından yapılmıştır. Eliaçık “*Yaşayan Kur'an*” ifadesini, Kur'an'ın “*Gebe develerin saliverilmesi...*” gibi ifadelerin aktüel, güncel okunması gerektiğine, her zamana ve mekâna hitap eden yaşayan bir metin olması gerektiğine inandığı için kullandığını ifade etmiştir. “Dilden dile aktarma”nın Kur'an'ı anlamada yeterli olmayacağına inandığı için Tefsir ifadesini de kullanmış, geniş açıklamalar yapmaya çalışmıştır. Kur'an'ın üslubunu “Varlığın diliyle konuşan Kur'an” olarak; Kur'an'ın dilini “Metafizik gerilim içinde gelen dil” olarak; Kur'an'ın kıssalarını “Hakkında kıssa anlatılan kavimlerin sembol ve armalarına atıfta bulunan bir mahiyete sahip” olarak ve Kur'an'daki mu'cize gerçeğini “Mu'cize, olağanın dışına çıkan değil, olağanın bizzat kendisidir” şeklinde anlamış ve öne çıkarmıştır. Kur'an'ı, tarih, tabiat ve hayat ile yorumlayıp açıklayacağını söylemiştir.

Biz bu çalışmada, Eliaçık'ın Meal/Tefsir'ini Hadis İlmî açısından okuyup değerlendireceğiz. Sünnet'in hücciyeti meselesine bakışı, Meal'de hadislere müracaat edilip edilmediği, hadislerin sıhhati hakkındaki tespit ve değerlendirmesi olup olmadığı, hadisleri yorumlarken dikkat ettiği ilkeler gibi konuları tespit etmeye çalışacağız. Bu çerçevede Eliaçık Önsöz'de Hz. Peygamber ve akabinde (s.a.v.) diyerek Hz. Peygamber'e salât ve selam ettiği görülmektedir. “İnsana düşen ... (bilgi) Çin'de de olsa gidip almaktır” sözüne hadis demese de gelenekten bize intikal eden kelâm-ı kibâr kabilinden sözlere mealde yer verdiği görülmektedir. Hz. Peygamber'in veda hutbesinde söylediği nasihatleri hakkındaki “Bu söylediklerimi burada bulunanlar bulunmayanlara iletin, belki onlar daha iyi anlar...” sahîh hadisini nakletmiştir. Bununla beraber, hadis ilminin klasik kabulüne aykırı olarak daha sonraki nesillerden Kur'an'ı daha iyi anlayacak kişilerin de “Demek ki orada olmayanlar da sahâbe olabilir” diye bir sonuca varmıştır. Sahâbe kavramının ne anlama geldiğini bilmediğini iddia edemeyiz ancak kimi zaman popüler söylemde bulunmak uğruna yanlış çıkarımlarda bulunulabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sünnet, Meal, Tefsir, İhsan Eliaçık.

* Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

TÜRKÇE MEÂLLERDE BAĞLAM DAN KOPUK ÇEVİRİLER: 'İTTEKÂ (اتقى)' FİİLİ ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

*Mustafa Akdağ**

Kur'an'ın Türkçeye tercümesi, özellikle Cumhuriyet dönemiyle birlikte yaygınlık kazanmaya başlamış bir meseledir. Bu dönemden itibaren çok sayıda Kur'an meâli ve tercümesi yayımlanmış; yayımlanan bu çalışmalar çeşitli eleştirilere konu olmuştur. Günümüze kadar geçen süreçte Türkçe meâl sayısı oldukça artmış rağmen Kur'an'ın Türkçeye doğru ve anlaşılır bir şekilde nasıl çevrilmesi gerektiği hususunda tartışmalar halen devam etmektedir. Söz konusu bağlamda, çeviri hatalarına ve eksikliklerine dikkat çeken birçok akademik çalışma da literatürde yerini almıştır. Kur'an meâllerinde karşılaşılan sorunlardan biri de kanaatimizce bazı fiillerin soyut ve genel anlamlar taşıyacak biçimde çevrilmesi, bu nedenle de hedef dile yeterince somut ve bağlamsal bir anlamın aktarılamamasıdır. Kur'an tercümelerinde "Allah'tan sakınmak", "Allah'tan korkmak", "Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmek", "Allah'a karşı saygılı olmak", veya yalnızca "sakınmak" ve "korunmak" şeklinde çevrilen "اتقى" (ittekâ) fiili de bizce bu kapsama girmektedir. Meâllerin Kur'an'ın doğru anlaşılmasına hizmet etmek amacıyla hazırlandığı göz önünde bulundurulduğunda; bağlam dikkate alınmadan çevrilen bu tür genel ifadelerin tercih edilmesi hem anlam aktarımı hem de çeviri yöntemi/üslubu açısından sorun teşkil etmektedir. Nitekim Kur'an'da yer alan kelimeler ve lafızlar, her geçtikleri yerde aynı manaya gelmemektedir. Bu tebliğde, "اتقى" fiilinin geçtiği bazı âyetler ele alınarak mevcut meâllerde karşılaşılan çeviri sorunları örneklenecek ve söz konusu âyetlerin bağlamı dikkate alınarak daha somut ve anlaşılır bir biçimde nasıl çevrilebileceğine ilişkin çeşitli öneriler sunulacaktır. Bu doğrultuda yapılacak değerlendirmelerin, meâl çalışmalarına hem yöntem hem de anlam inşası bakımından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler Kur'an, Meâl, Anlam, Yöntem, Kur'an ve Yöntemi.

* Arş. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Tefsir ABD.

İDRÂB ÜSLUBU OLARAK EM-İ MUNFASIL'IN TÜRKÇEYE ÇEVİRİ SORUNSALI

*Mustafa KAYHAN**

Kendi başına anlamı olmayan ve kullanıldığı sözcükle bir mana ilişkisine gire bağlaçlar, Kurân'ın indirildiği dil olan Arapçada oldukça önemli roller üstlenmiştir. Klasik kaynaklarda morfemlerin 155 tane olduğunu söyleyen ulema, Kurân'ın bunlardan 105 tanesini istimâl ettiğini dile getirmiştir. Bu öğeler arasından bazı bağlaçlar, ifade ettikleri anlam ilişkileri doğrultusunda özel üslupların bir parçası olabilmıştır. Bunlardan biri idrâb üslûbudur. İdrâb ifadesiyle söylenmiş bir şeyden ya tamamen vazgeçmeyi ya da bir anlam sıçramasıyla daha güçlü bir söyleme geçiş vurgulanmıştır. Bu bağlamda idrâb, iki ana kategoride ele alınmıştır. İlki, söylenen bir sözden vazgeçilerek onun yerine daha güçlü bir anlamın getirildiği idrâb-ı intikalî, diğeri ise önceki sözün tümüyle geçersiz kılınıp ona zıt başka bir anlamın vurgulandığı idrâb-ı iptâlîdir. Bu üslûbun temel taşıyıcısı olan bağlar arasından bel (بَل), ev (أَوْ) ve em (أَمْ) edatları sayılmıştır. Em bağlacının iki kullanımdan biri olan em-i munfasıl idrâb ifade ettiği değerlendirmeye alınmış ve diğeri em-i muttasıl is idrâb belirtmediği için değerlendirilmemiştir. Kurân'da yaklaşık 91 yerde em-i munfasıl, bu özel anlam geçişlerini sağlamak üzere kullanılmıştır. Ancak bu bağlacın Türkçeye aktarımı sırasında meâllerde kimi zaman anlam kaymaları olduğu tespit edilmiştir. Em-i munfasılın idrâb fonksiyonundan doğan anlam özelliği, çoğu zaman meâllerde göz ardı edilmiş, çok azlıkla da bu işlevi, eksik ya da bağlama aykırı biçimde çeviride gösterilmiştir. Bu çalışmada em-i munfasılın Kur'ân'daki kullanımlarıyla idrâb üslubundan gelen anlam işlevi ele alınmış, bunun Türkçeye çevrilmesindeki sorunlara odaklanılmıştır. Bu kapsamda em-i munfasılla ilgili bütün âyetler belirlenmiş, em-i muttasıllardan ayıklanmış ve çeşitli Türkçe meâllerdeki karşılıkları anlam, bağlam ve üslûp açısından analiz edilmiştir. Bu vetirede analiz, sentez, mukayese, tümevarım gibi yöntemlerinden istifade edilmiştir. Bazı meâllerde em-i munfasıldaki intikalî veya iptâlî idrâbın meâllerde karşılanıp karşılanmadığı ve anlamın eksik ya da yanlış algılanmasına olumsuz etkisi öne çıkarılmıştır. Bu bağlamda Kur'ân meâllerinde idrâb gibi yapıların göz önünde bulundurulmasının ve ana dildeki anlam derinliğini ve üslûp geçişlerini hedef dile uygun biçimde çevirmen tarafından aktarılmasının önemine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Em-i Munfasıl, İdrâb, Meâl, Anlam, Çeviri Sorunsalı

* Prof. Dr., Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

UMUM-HUSUS BAĞLAMINDA ÂHİRETTE ŞEFAAT, DOSTLUK VE YARDIMLA İLGİLİ ÂYETLERİN TÜRKÇE'YE ÇEVİRİ SORUNU

İsmail KARAGÖZ*

1. Giriş

Âyetlerin içeriğini anlarken konu ile ilgili âyetlerin tamamını hatta varsa hadisleri göz önünde bulundurmamak gerekir. Eğer bir âyete meâl verilirken aynı konudaki diğer âyetler göz ardı edilirse lafzın karşılığı olarak anlam doğru olsa bile âyetin vermek istediği mesaj aynen yansıtılmış olmaz. Bu husus, “âhirette dostluk, şefaath ve yardım” olup olmayacağı ile ilgili âyetlerde açıkça görülmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde konu ile ilgili kelimeler analiz edilecektir.

3. Hiçbir Kimse İçin Âhirette Şefaath, Dostluk ve Yardımın Olmayacağını Beyan Eden Âyetler

Kur'an-ı Kerim'de hem mümin ve kâfir ayırımı yapılmadan mutlak olarak âhirette hiçbir kimse için şefaathin olmadığını, kimsenin dostunun bulunmayacağını ve kimseye yardım edilmeyeceğini, hem sadece kâfirler için şefaathin, dostluğun ve yardım olmadığını, fakat müminler için Allah'ın izin verdiği zaman şefaathin var olduğunu, müminlerin dostlarının bulunacağını ve yardım edenlerin olacağını beyan eden âyetler vardır. Mesela Kur'an-ı Kerim'de Bakara 2/48, 123, 254, En'am 6/ 51, İbrâhîm 14/31 âyetlerinde umum bir ifade ile mutlak olarak hiçbir kimse için âhirette şefaath, yardım ve dostluk olmayacağı bildirilmektedir:

“Ve öyle bir günden korkun ki, o gün hiç kimse kimsenin yerine bir şey ödeyemez, kimseden şefaath (aracılık, iltimas) da kabul edilmez, kimseden fidiye de alınmaz ve onlara hiçbir yardım da edilmez.”¹

“Ve şu günden sakının ki kimse kimseden yana bir şey ödeyemez, kimseden fidiye kabul edilmez, hiç kimseye şefaath (aracılık, iltimas) fayda vermez, bir taraftan yardım edilmez.”²

“Ey inananlar! Ne alışverişin ne dostluğun ve ne de iltimasın olmadığı gün gelmezden önce size verdiğimiz rızıktan (Allah için) harcayın. Kâfirler zalimlerin ta kendileridir.”³

“İnanan kullarıma söyle: Namaz kılsınlar, ne alışverişin ne dostluğun olmadığı bir gün gelmeden önce kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah yolunda) gizli ve açık sarf etsinler.”⁴

“Rab'lerin(in huzuru)na toplanacakları(na inanıp bu durum)dan korkanları onunla uyar ki; kendilerinin O'ndan başka ne dostları ne de araçları yoktur. (Böyle uyar) belki korunular.”⁵

Süleyman Ateş'in Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli'nden okuyan bir kimse, mümin veya kâfir hiçbir kimsenin için âhirette şefaathin olmadığını anlar. Eğer âhirette şefaath, dostluk ve yardımla ilgili Kur'an-ı Kerim'de başka hiçbir âyet olmasaydı âyetler böyle anlaşılır, ihtilaf ve bir sorun olmazdı. Hâlbuki âhirette hem kâfirler için şefaath, dostluk ve yardımın olmadığını bildiren âyetler hem müminler için şefaath, dostluk ve yardımın var olduğunu beyan eder âyetler

* Prof. Dr., Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

¹ el-Bakara 2/48.

² el-Bakara 2/123.

³ el-Bakara 2/254.

⁴ İbrâhîm 14/31.

⁵ el-En'am 6/51.

vardır. Âyetlere yukarıdaki gibi meâl verildiği takdirde, konu ile ilgili âyetlerde çelişki ortaya çıkmaktadır. Hâlbuki Kur'an-ı Kerîm'de hiçbir çelişki yoktur.⁶ Sorun, âyetlere, konu ile ilgili bütün âyetleri dikkate almadan anlam verilmesinden kaynaklanmaktadır.

4. Kâfirler İçin Âhirette Şefaatin Olmadığını Beyan Eden Âyetler

Kâfirler âhirette şöyle derler: “Şimdi bizim için şefaatchiler var mı ki bize şefaata etseler.”⁷

Kâfirler, “Bizi ancak önderlerimiz olan kâfirler saptırdı, bu sebeple bizim şimdi şefaatchilerimiz yok”⁸ derler.

“O gün kâfirlerin bir dostu da, sözü dinlenir bir şefaatchisi de yoktur.”⁹

“Şefaatchilerin şefaati kâfirlere fayda vermez.”¹⁰

5. Müminler İçin Âhirette Şefaatin Var Olduğunu Beyan Eden Âyetler

“Allah'ı bırakıp taptıkları putlar, şefaata edemezler. Ancak bilerek hakka şahitlik eden kimseler şefaata edebilirler.”¹¹

“Rahman'ın katında söz alan kimselerden başkaları şefaata hakkına sahip olmazlar.”¹²

“O gün, Rahman'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden razı olduğu kimselerden başkasının şefaati fayda vermez.”¹³

“Göklerde nice melekler vardır ki onların şefaati, Allah, dilediği ve hoşnut olduğu kimseler için izin vermedikçe hiçbir fayda sağlamaz.”¹⁴

6. Kâfirler İçin Âhirette Dostluğun Olmayacağını Beyan Eden Âyetler

Kâfirler, âhirette “Bizim şimdi şefaatchilerimiz de candan bir dostumuz da yok” derler.¹⁵

O gün “Kâfirlerin bir dostu da, sözü dinlenir bir şefaatchisi de yoktur.”¹⁶

O gün “Hiçbir kâfir dost, dostun durumunu sormaz.”¹⁷

7. Müminler İçin Âhirette Dostluğun Var Olacağını Beyan Eden Âyetler

“Emir ve yasaklarına riayet ederek Allah'a karşı gelmekten sakınan müminler hariç, kâfir dostlar, kıyamet günü birbirine düşman olurlar.”¹⁸

Müminlerin Allah'tan başka dostları ve şefaata edicileri yoktur.”¹⁹

Melekler, âhirette müminlere “Biz dünya hayatında da âhirette de sizin dostlarınız” derler.²⁰

8. Kâfirlere Âhirette Yardım Eden Olmayacağını Beyan Eden Âyetler

“İsâ'nın peygamber olduğunu inkâr edenlere gelince, onlara dünyada da, âhirette de şiddetli bir şekilde azap edeceğim. Onların yardımcıları yoktur.”²¹

⁶ en-Nisâ 4/82.

⁷ el-A'râf 7/53.

⁸ eş-Şu'arâ 26/99.

⁹ el-Mü'min 40/18.

¹⁰ el-Müddessir 74/48.

¹¹ ez-Zuhuruf 43/86.

¹² Meryem 19/87.

¹³ Tâhâ 20/109.

¹⁴ en-Necm 53/26.

¹⁵ eş-Şu'arâ 26/100-101.

¹⁶ el-Mü'min 40/18.

¹⁷ el-Me'âric 70/10.

¹⁸ ez-Zuhuruf 43/67.

¹⁹ el-En'âm, 6/51.

²⁰ el-Fussilet 41/31.

²¹ Âl-i İmrân 3/56. Ayrıca bk. Âl-i İmrân 91, 192.

“Zalimlerin âhirette kendilerini azaptan kurtaracak hiçbir dostu ve yardımcısı yoktur.”²²

“Kâfirlerin²³ âhirette azapları hafifletilmez ve onlara yardım da edilmez.”²⁴

“Müşrikler, Allah'ın dışında, haklarında Allah'ın hiçbir delil indirmedeği, kendilerinin de haklarında hiçbir bilginin bulunmadığı putlara tapıyorlar. Zalimlerin hiçbir yardımcısı yoktur.”²⁵

9. Müminlere Âhirette Yardım Edileceğini Beyan Eden Âyetler

“Şüphesiz biz peygamberlerimize ve iman edenlere dünya hayatında da, şahitlerin şahitlik edecekleri kıyamet gününde de yardım ederiz.”²⁶

Bu âyette Allah'ın âhirette müminlere yardım edeceği açıkça bildirilmektedir.

“O gün hiçbir kâfir dostun hiçbir dosta hiçbir şekilde faydası olmaz, kâfirlere yardım da edilmez, ancak Allah'ın merhamet ettiği mümin kimselere yardım edilir.”²⁷

10. Değerlendirme ve Öneri

Üç numaralı başlıkta “Hiçbir Kimse İçin Âhirette Şefaât, Dostluk ve Yardımın Olmayacağını Beyan Edenler Âyetler” başlığında zikrettiğimiz, eksik ve yanlış anlaşılabilirliğini ifade ettiğimiz âyetleri birlikte görerek ve umum husus ayırımını dikkate alarak aşağıdaki şekilde anlam verilirse²⁸ bu eksiklik, yanlışlık ya da çelişki giderilmiş olur:

“Öyle bir günden sakının ki o gün hiçbir kimse hiçbir kimse adına hiçbir şey ödeyemez. **Allah izin vermeden** hiçbir kimseden şefaât kabul olmaz ve hiçbir kimseden fidye alınmaz ve **kâfirlere** yardım edilmez.”²⁹

“Öyle bir günden sakının ki o gün hiçbir kimse hiçbir kimse adına hiçbir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden fidye kabul edilmez ve **hiçbir kâfir kimseye** şefaât fayda vermez ve onlara **yardım** da edilmez.”³⁰

“Ey iman edenler! Hiçbir alışverişin, **kâfirler** için hiçbir şefaatin ve hiçbir dostluğun bulunmadığı âhîret günü gelmeden, ölmeden önce size verdiğimiz rızıktan infak edin, zekât verin ve Allah yolunda harcayın. Kâfirler, zalimlerin ta kendileridir.”³¹

ق “Ey Peygamberim! İman eden kullarıma şöyle söyle: Namazlarını dosdoğru kılınlar, hiçbir alış-verişin bulunmadığı ve **kâfirler** için hiçbir dostluğun fayda vermediği bir gün, âhîret günü gelmeden önce, Allah için kendilerine verdiğimiz rızıktan, Allah için açık ve gizli harcasınlar.”³²

“Ey Peygamberim! Rab'lerinin huzurunda toplanmaktan korkanları Kur'an ile uyar. O gün müminlerin Allah'tan ve **O'nun izin verdiklerinden başka** bir dostu ve bir şefaâtçisi yoktur. Umulur ki onlar, emir ve yasaklarına riayet ederek Allah'a karşı gelmekten sakınırlar.”³³

²² eş-Şûrâ, 42/8.

²³ Âyette kâfirler ile kastedilenler, Yahudilerdir. bk. Taberî, Câmi'u'l-beyân, 2/316.

²⁴ el-Bakara 2/86.

²⁵ el-Hac 22/71.

²⁶ el-Mü'min, 40/51.

²⁷ ed-Duhân 44/41. İmam Mâtürîdî (ö.333/934), bu âyetin kâfirlerle ilgili olduğu görüşündedir. Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed el-Mâtürîdî, Te'vilâtü ehli's-sünne (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-İlmiyye, 2005) 9/210.

²⁸ İsmail Karagöz, Kur'an'ın Anlamı, Açıklamalı ve Kırık Meali (Ankara: Kar Yayınları, 2025)

²⁹ el-Bakara 2/48.

³⁰ el-Bakara 2/123.

³¹ el-Bakara 2/254.

³² İbrahim 14/31.

³³ el-En'âm 6/51.

Tebliğimizde âhirette şefaât, yardım ve dostlukla ilgili âyetlerin meâllere yansıması ve nasıl anlam verilmesi gerektiği analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Meâl, Şefaât, Dostluk, Yardım, Umum, Husus

TÜRKÇE MEAL VE TERCÜMELER HAKKINDA YAPILAN ARAŞTIRMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Vedat YETKİN³⁴ Ali KARATAŞ³⁵

Meal ve tercüme Kur'ân'ı anlamaya katkı sağlamak için yazılan ve tefsir kaynakları içinde kabul edilen edebî bir tür olarak ilim geleneğinde yerini almıştır. Bu eserlerin sayısı süreç içerisinde artmakla birlikte gerek ayetleri doğru çevirebilme gerekse imla ve yazım itibarıyla istenilen düzeyde olup olmadığı tartışmalıdır. Zira bu eserler değerlendirilmekte, başarılı ve eksik yönleri araştırmalar yoluyla ilgililerin dikkatine sunulmaktadır. Ancak bu araştırmalara rağmen yeni yazılan meal türü telifler benzer hatalardan kurtulamamaktadırlar. Nasıl tefsirler akademik araştırmalara konu olmakta ise Kur'an tercüme de akademik değerlendirmelerin bir meselesi olmaktadır. Öyle ki hakkında yeni sempozyumlar da yapılmaktadır. Sonraki meallerin öncekilerle artı ve eksik yön itibarıyla birbirini dikkate alıp almadıkları hep dile getirilen önemli bir sorundur. Bu mealleri inceleyen araştırmalar arasındaki ilişki de bir şekilde ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. Nitekim mealler hakkında çok sayıda tez, makale, bildiri ve kitap yazılmaktadır. Çünkü bunlar meal ve Kur'an tercüme edebiyatına katkı sağlayan önemli bir literatür oluşturmaktadır. Bu çerçevede, ilgili çalışmaların hangi mealler üzerine yoğunlaştığı, hangi konulara ağırlık verdiği, hangi yöntemlerin benimsendiği gibi hususların belirlenmesi gerekmektedir. Bu tür bir analiz, aynı zamanda hangi meallerin ihmal edildiğini, hangi yönlerden ele alınmadığını da ortaya koyacaktır. Literatürün bu şekilde değerlendirilmesi, gelecekteki çalışmalar için hem konu seçiminde hem de yöntem açısından yol gösterici olabilir.

Bu çalışmada, Türkiye'de Kur'an mealleri ve tercüme hakkında kaleme alınmış yüksek lisans ve doktora tezleri, araştırma makaleleri, sempozyum bildirimleri ve telif kitaplar bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenecektir. Bibliyometrik analiz, kitap, tez ve akademik dergi gibi bilimsel yayınların niceliksel veriler üzerinden değerlendirilmesini sağlayan bir yöntemdir. Bu yöntem aracılığıyla yapılan çalışmaların bilimsel üretkenliği ölçülmekte ve bu üretimin yönü, dağılımı ve eğilimleri ortaya konmaktadır.

Zikredilen hususlar çerçevesinde bu araştırmada şu sorulara cevap aranacaktır:

- Türkiye'de mealleri değerlendirme maksatlı literatür hangi yıllarda artış göstermiştir?
- Bu artışın arkasındaki sebepler nelerdir?
- En çok hangi akademisyenler bu alana katkıda bulunmuştur?
- En fazla yayın yapan dergiler hangileridir?
- Hangi üniversiteler bu alanda en çok çalışma üretmiştir?
- Yayınların ne kadarı tez temellidir?
- Tek yazarlı mı yoksa ortak yazarlı çalışmalar mı ağırlıktadır?
- En fazla hangi meal metinleri üzerine çalışılmıştır?
- Aynı meal üzerine yazılmış farklı çalışmalar konuya farklı açılardan mı yaklaşmaktadır?

³⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi.

³⁵ Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

- Disiplinler arası araştırma kültürü bu alanda ne düzeydedir?
- 2025 sonrası için bu alana yönelik ne gibi öneriler geliştirilebilir?

Tüm bu sorulara verilecek cevaplar, grafik ve tablo destekli görsel analizlerle sunulacak; böylece Türkiye’de Kur’an meal değerlendirmeye yönelik literatürün yapısı, yönelimi ve boşluk alanları bilimsel olarak ortaya konacaktır.

ELMALILI HAMDİ YAZIR MEALİNİN SADELEŞTİRİLMİŞ VERSİYONLARINDA ANLAM DARALMASI

*Sefanur ÇELİKTAŞ**

Bu çalışma, Elmalılı Hamdi Yazır'ın "Hak Dini Kur'an Dili" adlı meâl-tefsir eserinin sadeleştirilmiş versiyonlarında ortaya çıkan anlam daralmalarını, kavramsal ve üslup temelli olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Literatürde Elmalılı'nın tefsir yöntemi, dil tercihleri ve sadeleştirme girişimlerine dair araştırmalar bulunsa da, doğrudan sadeleştirmenin sebep olduğu anlam daralması üzerine odaklanan bir incelemeye rastlanmamaktadır. Bu durum çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın kapsamını, Elmalılı'nın orijinal meâli ile ona dayalı beş farklı sadeleştirme versiyonunun karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi oluşturmaktadır. İncelenen meâl türleri arasında kırık meâl, dipnotlu meâl ve Kur'an kenarına basılmış meâller yer almakta olup, farklı sunumlardaki sadeleştirme çalışmaları dilsel ve kavramsal etki açısından ele alınmıştır. Araştırmada nitel karşılaştırmalı doküman analizi benimsenmiştir. Veri çözümleme yöntemi olarak içerik analizi kullanılmış ve her âyet kavram daralması, siyak-sibak uyumu, üslup farkları, yorum riski ve retorik sadeleşme gibi kategoriler üzerinden değerlendirilmiştir.

Bulgular, sadeleştirme sürecinde anlamın daraldığını, daolayısıyla sadeleştirilmiş kelimelerin okuyucunun düşünce dünyasını daraltabileceğini göstermektedir. Elmalılı'nın Arapça aslı üzere bıraktığı kavramlarda dikkat çekici indirgemeler tespit edilmiştir. Çalışma, meâl sadeleştirmelerinde kavramsal sadakat ve bağlamsal derinlik gereğine dikkat çekmektedir. Sonuç olarak, anlam daralmaları sadece metinsel değil, düşünsel algıyı da sınırlamaktadır. Sadeleştirme çalışmalarında kavramsal derinliğin korunması ve dipnotlarla desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Meâl, Elmalılı Hamdi Yazır, Sadeleştirme, Anlam Daralması.

MEHMET AKİF ERSOY MEALİNDE KUR'AN DEYİMLERİNİN ÇEVİRİSİ VE ANLAM ODAKLILIK

*Muhammet Eren ÖCAL**

Kur'an deyimlerinin Türkçe aktarımını yapan meallerde zamanla birbirini tekrar eden bir dil ortaya çıkmıştır. Kimi zaman anlaşılır olmaktan uzak olan bu dil, değişime kapalı bir durağanlığa evrilmiştir. İşlevsel çevirilerle daha etkili anlamlara ulaşabilmek için bahsedilen standart meal dilinin değerlendirilmeye açılması gerekmektedir. Böyle bir değişimin pratikte kolay olmayacağı dikkate alındığında Akif'in mealindeki deyim çevirilerinin gün yüzüne çıkarılması yerinde bir başlangıç olacaktır. Dilde otorite olarak kabul edilen Akif, kalıplaşmış meal üslubunu sorgulatacak otantik bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Onun anlam odaklı bu yaklaşımı, Yazır mealindeki bazı deyim çevirileri üzerinde de etkisini göstermektedir. Akif ve Yazır arasındaki iletişimin yansıması olduğunu düşündüğümüz bu ortak deyim çevirileri örneklerle aktarılmaya çalışılacaktır. Dil, canlılığını koruduğu için kendi tarihi seyri içerisinde bazı değişikliklere uğrar. Bu nedenle hiçbir mealin deyim çeviri aracı haline getirilmemesi gerekir. Nitekim Akif, kendi meal çalışmasını yaparken Türk dilinde yaşanan değişimleri dikkate almıştır. Günümüzde yapılacak meal çalışmalarında da zamana ve zemine uygun bir deyim çeviri usulü benimsenmelidir. Kur'an deyimlerinin Türkçeye aktarımında yaşanan sorunlar büyük ölçüde kaynaklara inmemek ve eşdeğerlik bakımından doğru tercihler yapamamakla alakalıdır. Ayetlerin anlamsal bütünlüğü çok iyi araştırılmalı, deyim ne ifade ettiği bu bütünlük dairesi içerisinde ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, meal, Mehmet Akif Ersoy, deyim, çeviri

TEFSİRDE İÇ BAĞLAM ÖNCELİKLİ BÜTÜNSEL BAĞLAM YAKLAŞIMI

*Ahmet YERLİ**

Problem Tespiti

Kur'an'ı anlama çabası, tefsir pratiğinde karşılaşılan metodolojik zorluklar nedeniyle sekteye uğramaktadır. Metnin kendi bağlamından koparılması, doğruluğu sorunlu rivayetlerin (İsrailiyat) etkisi ve yorumcu öznelliğinin denetlenememesi gibi temel sorunlar, anlam bütünlüğünü zedelemekte ve keyfî yorumlara zemin hazırlamaktadır. Bu bildiri, söz konusu metodolojik dağınıklığa karşı sistematik, tutarlı ve metne sadık bir çözüm arayışını merkezine almaktadır.

İçerik

Bu çalışma, “iç bağlam öncelikli bütünsel bağlam yaklaşımı” adıyla özgün bir tefsir metodolojisi teklif etmektedir. Bu yaklaşım, yorum sürecini iki aşamalı bir analize tabi tutar. İlk ve en ağırlıklı aşamada (%60), metnin anlamı öncelikle kendi dilsel, yapısal ve tematik bütünlüğü çerçevesinde araştırılır. İkinci aşamada ise tarihsel veriler ve rivayetler gibi dış bağlam unsurları (%40), iç bağlam analizinin süzgecinden geçirilerek ve onunla çelişmemek kaydıyla kontrollü bir şekilde kullanılır.

Sonuç

Yaklaşımın temel amacı, tefsir faaliyetine daha fazla metodolojik disiplin, tutarlılık ve anlamsal güvenilirlik kazandırmaktır. İç bağlamın öncelenmesi, yorumcuyu metnin lafzî ve semantik sınırlarına daha sıkı bir şekilde bağlı kalmaya teşvik ederek, öznellikten ve anlamsal sapmalardan kaynaklanan riskleri en aza indirmeyi hedefler. Böylece Kur'an'ın kendi içindeki bütüncül ve tutarlı mesajının daha berrak bir şekilde ortaya çıkarılması amaçlanır.

Öneri

Bu modelin teorik bir çerçevede kalmayıp hayata geçirilebilmesi için, bireysel çabaların ötesinde, ilahiyat fakülteleri ve araştırma merkezleri bünyesinde yürütülecek kolektif ve disiplinlerarası tefsir projelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, tefsir eğitim müfredatlarının, öğrencilere metin merkezli ve analitik düşünme becerileri kazandıracak şekilde güncellenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir Metodolojisi, Bağlam, İç Bağlam, Siyak ve Sibak, Dış Bağla

GAZZÂLÎ'NİN ÂYET TASNİFİ YAKLAŞIMINA DAYALI KONULU MEÂLİN İMKÂNI ÜZERİNE BİR DENEME

*Sabahattin GÜMÜŞ**

Genel kabule göre Kur'an'ın ilahi bir düzen doğrultusunda dizdirilmesi, lafız-mana bakımından edebi inceliği barındırıyor ve Kur'an'ın Allah Teâlâ tarafından indirilişine bir delil teşkil ediyorsa da vahiy zamanından uzaklaşıldıkça âyetlerin rahatça anlaşılmasına bir zorluk oluşturabilmektedir. Bu durum, meâller üzerinden muradullah'ı öğrenmeye çalışan ancak Kur'an kültüründe alt yapısı olmayan, buna zaman ayır(a)mayan ve ana dili Arapça olmayan kimseler için kendini daha fazla hissettirmektedir. Bundan dolayı meâl yazarlarının bu nitelikteki kimseleri, Kur'an'ın muhtevasıyla buluştururken takip ettikleri yöntem önemlidir.

Meâl yazarlarının, meâl çalışmalarını Mushaf tertibine, sûrelerin nazil oluş sırasına veya âyetlerin konularına göre kaleme aldıkları bilinmektedir. Bu yönüyle meâl yazımında Mushaf tertibi esas alınmadan sûrelerin iniş sırasının veya tematik yöntemin tercih edilmesinin, Kur'an'ın daha rahat anlaşılması gayesine dönük olduğunu söylemek zor olmasa gerekir. Buradan hareketle bu çalışmada Gazzâlî'nin, *Cevâhirü'l-Kur'ân ve Düreruhu* adlı eserinde Kur'an'ın âyet ve sûrelerine dair yaptığı tematik tasniften esinlenerek konulu bir meâlin imkânı üzerine bir deneme ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Gazzâlî bu eserinde Kur'an'daki sûre ve âyetlerin, üçü temel (usûl/sevâbık) üçü de tamamlayıcı (revâdif/tevâbi') olmak üzere toplamda altı genel konu altında irdelenebileceğini ifade etmektedir. Buna göre temel konular, “kullarını kendisine davet eden Zât-ı Ulûhiyye (Allah Teâlâ)”, “O'na eriştiren yol” ve “bu yolu izleyenlerle yürümeyenlerin nihâî mükâfat ve cezaları ile haşır, mîzân gibi ara merhalelerde karşılaşacakları süreçler ile ilgilidir. Tamamlayıcı konuları ise şu şekilde sıralayabiliriz: 1. Söz konusu yolda yürüyen peygamberler ve salih kullar ile bu yolu izlemeyen ve inkârcı olan Nemrud ve Firavun gibi kimselerin durumları. 2. İnkârcıların hak karşısında öne sürdükleri iddialar ve bunlara verilen cevaplar. 3. Bedenin sağlıklı ve sağlam olması, neslin de devam edebilmesi için yapılması zorunlu olan şeyler ve alınması gereken tedbirler.

Gazzâlî, *Cevâhir*'de temel konuların ilk ikisine ait âyetlere yer vermişken diğer konulara ait âyetleri zikretmemiştir. Bu çalışmada, öncelikle yazarın belirlediği kritere dayalı olarak geri kalan konulara ait âyetler tespit edilecek; ardından elde edilen veriler ışığında, okuyucunun kavrayışını kolaylaştırıcı bir meal hazırlanmasının imkânı ve bu yaklaşımın bir yöntem olarak uygulanabilirliği değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Tefsir, Kur'an'ın Konuları, Tematik Meâl, *Cevâhirü'l-Kur'ân*, Gazzâlî.

ÇAĞDAŞ MEALLERDE 'LİTERAL ANLAM SINIRINI' AŞMAYA YÖNELİK USÛLÎ VE ÜSLÛBÎ ARAYIŞLAR: SÂD 38/21–26 ÂYETLERİNDE DÂVUD-ÛRİYÂ KISSASI ÖRNEĞİ

*Muhammet ÇOL**

Meâl, Kur'ân'ın katmanlı anlam evreninden yalnızca sınırlı boyutu yansıtan günümüzde ortaya çıkmış bir çeviri türüdür. Kelimenin sözlükte "eksik çeviri" anlamına gelmesi, onun anlam sınırını kavramsal düzeye de taşımaktadır. Ancak Kur'ân'daki bazı âyetler, özellikle kelâmî düzeyde tartışmalar içermektedir. Bu gibi âyetler klasik tefsir geleneğinde bağlamsal bütünlük, metinsel tutarlılık ve itikadî duyarlılıklar gözetilerek yorumlanmıştır. Bu çalışma, Kur'ân'da geçen ve tarihsel süreçte Ehl-i Kitap kültürünün etkisiyle şekillendiği düşünülen Hz. Dâvud-Ûriyâ kıssasını, Sâd Sûresi 21–26. âyetleri çerçevesinde çağdaş meallerdeki yansımaları üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Kıssa, klasik tefsirlerde Hz. Dâvud'a isnat edilen zâhirî hata iddiaları etrafında geniş biçimde tartışılmıştır. Ancak modern meâl çalışmalarının sınırlı hacim sorunu, bu gibi kelâmî sorunsallara nasıl yaklaştıkları sorusunu gündeme getirmektedir. Araştırma kapsamında incelenen çağdaş meallerin bir kısmı, kıssayı yalnızca literal düzeyde aktarmıştır. Buna karşılık bazılarında âyetin barındırdığı itikadî problematiğe dikkat çekilerek dipnotlar ve kenar açıklamalarıyla konu izah edilmiştir. Bu durum literal anlama dayalı meâl anlayışının sınırlarının zaman zaman aşıldığını, metnin doğru anlaşılması adına tefsirî müdahalelere başvurulduğunu göstermektedir. Bu durum meâlin "tek anlamlılık" ilkesiyle sınırlı kalması gerektiği yönündeki yaygın kanaatle çelişmesine rağmen anlamı vuzuha kavuşturmak bakımından işlevsel bir yöntemin benimsendiğini göstermektedir. Bu bağlamda, çalışma Sâd 38/21–26 âyetleri ekseninde çağdaş meallerin klasik tefsirle kurduğu ilişkiyi usûlî ve üslûbî açılardan değerlendirmeyi hedeflemektedir. Elde edilen veriler, bazı meallerin Ehl-i Kitap kaynaklı anlatıları, kıssanın problemleri yapısını çözme amacıyla zımnen metne dâhil ettiğini; bazılarının ise bu rivayetleri dışlayarak Kur'ân'ın iç bütünlüğünü korumaya yönelik bir tercih sergilediğini ortaya koymaktadır. Böylece meâl çalışmaları yalnızca çeviri değil, aynı zamanda tefsiri açıklamayı barındıran yorum metinleri olarak karşımızda durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Meâl, Literal Anlam, Sâd Sûresi, Hz. Dâvud-Ûriyâ Kıssası.

* Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir ABD.

ARAPÇA GRAMER KURALLARININ VE ARAP BELAGATININ KUR'AN MEALLERİNE YANSIMASI SORUNU

*İbrahim YILMAZ**

Arapça gramer kuralları ve Arap Belagatı olmadan Kur'anı Kerim meallerinin Kur'an'ı yansıtması oldukça zordur. Maalesef günümüzde yazılan Türkçe meallerde bu iki olgunun büyük oranda Kur'an meallerine yansıdığını söylemek oldukça imkânsız gibidir. Bundan dolayı da ayetlerde 'muradı ilahi' ile bizim anladığımız mana arasında ciddi farklar oluşabilmektedir. Bu konuda gözümüze çarpan en önemli örnek, Alak suresinde yer alan: اقرأ بسم ربك الذي خلق 'Yaratan Rabbinin adıyla oku!' ayetidir. Bu ayeti, görüldüğü üzere, gramer ve belagat bilgisine başvurmadan kâmil bir şekilde anlamamız mümkün değildir. Burada öncelikle iki fiil yani اقرأ ve خلق fiilleri göze çarpmaktadır. Her iki fiil de müteaddidir. Her iki fiilin nesnelere de zikredilmesi gerekirken zikredilmemiştir. Arap Belagatçıları derki: 'Eğer müteaddi bir fiilin nesnesi zikredilmemişse, burada 'hazf ve takdir' söz konusudur. Takdir yapılmadan cümleyi tefsir etmek ya da başka bir dile çevirmek imkansızdır. Böyle cümlelerde takdir ancak 'umumi' olur. Her iki fiile de كل شيء 'her şeyi' ifadesi takdir edilmelidir.' Demek ki, yukarıdaki ayetin manası: 'Her şeyi yaratan Rabbinin adıyla her şeyi oku!' şeklinde olmaktadır. Dolayısıyla ayet, kavli ve kevnî bütün ayetlerin okunması, incelenmesini öngörülmektedir. Diğer taraftan emir ve nehiy fiillerinin tam olarak Türkçe'ye çevrilme sorunudur. Yani burada 'oku!' mu yoksa 'okur musunuz, okusanız!' mı diye çeviri yapacağımız sorunudur.

Bu bildiride Arapça gramer kuralları ve Arap Belagatı olmadan Kur'anı Kerim meallerinin Kur'an'ı olduğu gibi yansıtmasının zorluğundan bahsedecek, buna dair ayetlerden örnekler vereceğiz. Öte yandan Türkçe bir meal hususunda, mevcut meallere eleştirilerimizi ve akıcı bir mealin nasıl olması gerektiğine dair önerilerimizi, Türkçe' de karşılığı olmayan kelimelerin birden fazla kelimelerle ifade edilmesinin daha uygun olacağına dair kanaatimizi ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Arap grameri, Arap belagatı, meal, ayet, Türk dili

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagatı ABD.

AYETLERİN CÜMLE YAPILARININ MEALLERDE TERCİH KRİTERİ SORUNU

*Enes SAYAR**

Bir dilin anlamlı hale gelmesinde söz diziminin yeri yadsınamaz bir gerçektir. Arap dilinin en müstesna cümle yapılarının bulunduğu Kur'an'ın anlaşılmasında da söz diziminin yeri oldukça önemlidir. Kur'an'ın Arap Dili kurallarına bağlı olarak doğru anlaşılması müfessirlerce bir kaygı sebebi olmuştur. Bu saikle de daha ilk dönemlerden itibaren gerek Kıraat gerek de Tefsir alanında malumatlar ortaya koymuşlardır. Bu malumatlar da Kur'an'ın lafzıyla beraber manasının da korunmasını sağlamıştır. Değişen toplumlar, farklı milletlerin İslam'ı kabulü ile Kur'an'ın farklı dillere tercümesi bir ihtiyaç olarak görülmüştür. Bugün tespit edilebildiği kadarıyla ilk Türkçe meal çalışmaları Türklerin Müslümanlığı kabul ettiği dönemlere kadar uzanır. Dün olduğu gibi bugün de pek çok müfessir ve kurul Kur'an meal çalışmalarında ülkemize katkı sağlamaktadır. Fakat yapılan meal çalışmalarında Kur'an'ın söz diziminde tercihe sebep olacak, genel olarak kabul edilen otoriter bir kriter yoktur. Bu durum da meal çalışmaları için usul noktasında sorun teşkil etmektedir. İlk dönemlerde olduğu gibi bugün de Kur'an meal çalışmaları doğru ifade kaygısından vareste değildir. Bu sebeple müfessirlerden oluşan "Kur'an Meali Çalışma Kurulu" oluşturulmalıdır. Bu kurul ortak karar ile meal çalışmalarında takip edilecek Kur'an'ın söz dizim cetvelini ortaya koymalıdır. Böylece yapılacak meal çalışmaları sağlam bir zeminde kendini ifade imkânı bulacaktır. Bu durum da çalışmalar hem daha verimli hem de ortak ifade sebebiyle daha anlaşılır olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Meal, Arap dili, Söz dizimi.

* Dr. Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi.

KUR'ÂN-I KERÎM'DE “كَأْس” (KADEH) KAVRAMININ ANLAM İNŞASI, MEAL FARKLILIKLARI VE EDEBÎ YORUM PERSPEKTİFLERİ

Pınar ÇİFTÇİ³⁶

Bu çalışma, edebiyat ve ilahiyat disiplinleri arasında kavramsal bir köprü kurmayı hedefleyerek Kur'ân-ı Kerîm'de geçen كأس “kadeh” kelimesini estetik, teolojik ve edebî yönleriyle çok yönlü bir bakışla ele almaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'in içerik yapısının yanı sıra biçimsel özellikleri de estetik bir anlatım düzeyi sunmakta; seçilen sözcükler, ses yapısı, sembolik anlatım biçimleri ve ritmik unsurlar bir araya gelerek tutarlı ve etkileyici bir ifade sistemi oluşturmaktadır. Bu bağlamda, insanın güzellik duygusuyla yaratılmış olması ve cennetten yeryüzüne yönelen serüveni boyunca bu güzelliğe karşı taşıdığı içsel eğilim, kutsal metindeki zarif ve çağrışımı kuvvetli tasvirlerin temel psikolojik arka planını oluşturmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de cennete dair anlatımlarda yer alan içecek kapları ve sunum tasvirleri, ilahî ikramın inceliğini, uhrevî huzurun hayal gücünde şekillenen izdüşümünü ve ödüllendirme fikrini zarif bir dille yansıtan temsiller arasında değerlendirilir.

Kur'ân-ı Kerîm'deki كأس (ke's) terimi çokanlamlı olmakla birlikte Türkçe meallerde baskın karşılığı 'kadeh'tir. Bu çalışmada terminoloji, Türkçe meal geleneğindeki yerleşik karşılığı izleyerek 'kadeh' biçiminde tercih edilmiştir. Araştırmanın merkezinde, “kadeh” kelimesinin vahiy bağlamındaki anlam çerçevesi, farklı meallerdeki ifade tercihleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Anlam aktarımında ortaya çıkan söylem değişimleri, çevirmenlerin yoruma dayalı yaklaşım farklılıklarını da gözler önüne sermektedir. Bu doğrultuda, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğiyle yürütülen çalışmada, Kur'ân-ı Kerîm'deki ilgili ayetler bağlamları içinde incelenmiş; klasik edebî metinlerde ise “kadeh” kelimesine yüklenen anlam çeşitliliği ile estetik ve simgesel çağrışımlar tespit edilmiştir. Ardından, söz konusu kelimenin divan ve tasavvuf edebiyatındaki karşılıkları, özgün beyitler ışığında çözümlenmiş, dilsel ve imgesel dönüşümleri irdelenmiştir. Araştırma sonucunda, Kur'ân-ı Kerîm'de “kadeh” sıradan bir içki kabından çok cennet hayatına dair sunum estetiğini, ilahî lütfun zarafetini ve uhrevî bir doyumunu temsil eden incelikli bir kavram olduğu, klasik şiir sahasında ise aşk, vecd ve mânevî sarhoşlukla ilişkilendirilerek çok yönlü bir mecaza dönüştüğü görülmüştür. Bu yönüyle çalışma, Kur'ân-ı Kerîm'in kavramsal dili ile klasik şiirde gelişen imge dünyası arasında süreklilik arz eden estetik ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Kur'an, Meal, Sembol, Kadeh.

³⁶ Doktora Öğrencisi, SAÜ Türk İslam Edebiyatı ABD.

ŽİYÂ'Ü'L-ĶUR'ÂN TEFSİRİNDE MEAL VE TERCÜME YÖNTEMİ: USÛL VE ÜSLUP AÇISINDAN BİR İNCELEME

Dr. Enayatullah AZİMİ³⁷

Bu makale, Hint alt kıtasının önemli dinî ilim merkezlerinden birinde yetişmiş ve tefsir sahasında dikkate değer katkılarda bulunmuş olan Muhammed Kerem Şah Ezherî'ye ait *Žiyâ'ü'l-Ķur'ân* adlı Urduca tefsiri, meal yöntemi ve üslup özellikleri açısından incelemektedir. Araştırmanın temel amacı, Ezherî'nin Kur'ân tercümesinde benimsediği yaklaşımı ortaya koymak, bu yaklaşımın klasik ve çağdaş tercüme anlayışlarıyla ilişkisini değerlendirmek ve eserin tefsir literatüründeki özgün konumunu tespit etmektir. Bu çerçevede, özellikle Ezherî'nin kelime kelime çeviri ile deyimsel anlatımı bir arada kullanması; Arapça kelimelerin altına doğrudan sözlük karşılıklarını vermesi ve anlamı orijinal metnin hemen altında sunması gibi yöntemsel tercihler analiz edilmiştir.

Çalışmada nitel yöntem esas alınmış; eserin tercüme stratejisi, dil tercihleri, kaynak kullanımı ve üslup özellikleri içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Müellifin, Urduca'nın fesahat ve belagatına gösterdiği özen, çeviri sırasında yaptığı açıklamaları parantez içinde sunarak okuyucuya anlamla lafız arasındaki farkı göstermesi ve anlamı güçlendirmek için yaptığı kelime eklemeleri, tercüme disiplini dikkat çeken bir yaklaşım olarak ele alınmıştır. Ezherî'nin, hem klasik hem de çağdaş tefsir kaynaklarından istifade etmesi, sadece nakille yetinmeyip eleştirel tahlillere yer vermesi, çalışmanın önemli bulgularındandır. Sonuç olarak, *Žiyâ'ü'l-Ķur'ân*, lafzî ve anlam merkezli çeviriyi aynı yapıda mecz eden özgün yaklaşımı, sade ve anlamı açık üslubu ile Kur'an mealleri literatüründe ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Klasik tefsir birikimiyle çağdaş okuyucunun ihtiyaçlarını birleştirmeyi başaran bu eser, araştırmacılar için yeni bir perspektif sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Muhammed Kerem Şah, Meal, Üslup, Metot, İnceleme.

³⁷ Eshîşchir Osmangazi Üniversitesi.

MODERN BİLİM VE MEAL YORUMLARI: SALİH PARLAK'IN ÂDİYÂT SÛRESİ ANLAYIŞINA USULÎ BİR YAKLAŞIM

Samed YAZAR³⁸

Son dönem Kur'ân meallerinin temel amacı, ilâhî mesajın doğru anlaşılması ve hedef dile en uygun, akıcı ve etkili biçimde aktarılması olmuştur. Bu süreçte, meal ve tefsir çalışmalarında usulî ilkeler, yani metnin dil yapısı, belâgatı, tarihî ve kültürel bağlamı ile esbâb al-nuzûl gibi şartların titizlikle gözetilmesi gerekmektedir. Ancak günümüzde, bilimsel gelişmelerin meallere dâhil edilmesiyle birlikte, anlamın aktarımında yeni üslûbî ve metodolojik arayışlar ortaya çıkmıştır. Özellikle kozmoloji, biyoloji ve fizik gibi disiplinlerden edinilen verilerin, Kur'ân âyetlerinin yorumuna dâhil edilmesi bazı durumlarda anlam derinliğine katkı sağlasa da, bu yaklaşım metnin bağlamsal ve dilsel dokusunun göz ardı edilmesine ve usulî hatalara yol açabilmektedir. Bu tebliğde, söz konusu bilimsel yorum eğiliminin meal usulü ve üslûbu açısından somut bir örneği olarak, Salih Parlak'ın Bilgi Toplumuna Doğru Kur'ân-ı Kerim: Meal-Tefsiri adlı eserindeki 'Âdiyât Sûresi meali, klasik tefsir kaynakları, Arap dili ve belâgatı ışığında karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Amaç, bilimsel verilerin meal yorumlarına dâhil edilmesinin anlam aktarımı üzerindeki usulî ve üslûbî etkilerini ortaya koymak, böylece Kur'ân metninin hem dilsel bütünlüğünü hem de ilâhî mesajının netliğini koruma gerekliliğine vurgu yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Meâl, İlmî Tefsir, Salih Parlak

³⁸ Arş. Gör. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

BELÂGAT BAĞLAMINDA TERCÜME/MEÂL

*Mustafa CORA*³⁹

Kur'ân'ın sağlıklı ve isabetli anlaşılabilmesi ile ondan oldukça doğru bir şekilde daha fazla yararlanılması mümkün olabilir. Bu anlamda onun belâgat yönünün de dikkate alınarak çok iyi anlaşılmasına önemli ölçüde katkı sağlanabilir. Zira dilin edebî üst düzey inceliklerinin bilinmesi ile *meâl*in ve *tefsir*in birtakım eksikliklerden arındırılması da mümkün olabilir. O halde onun mutlaka dikkate alınmasına ve Kur'ân'ın bu mükemmel yönünün de çok iyi bilinmesine kesinlikle ihtiyaç vardır. Kaldı ki pek çok *mütercim* ve *müfessir* onun bu yönünü dikkate almakta ve bundan da yararlanmaktadır. Bu durumun önemini ve katkısını izah edebilmek için tercihen *Safvetu't-Tefâsir*'den örnekler verilerek Kur'ân'ın belâgatının de irdelenmesinin ve anlaşılmasının *meâle* ve *tefsire* sağladığı katkının ortaya konulması gayreti içinde olunmuştur. Böylece onun *mana*, *meâl* ve *tefsir* açısından önemi de kendiliğinde ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Meâl, Tefsir, Usul, Belâgat, Dil, Mana.

³⁹ Doç. Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı.

KUR'AN MEALLERİNDE KADININ ŞAHİTLİĞİ PROBLEMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

*Yusuf Kenan ATILGAN**

Câhiliye toplumunda yerleşik kadın algısı, İslam'ın getirdiği ilkeler ve Hz. Peygamber'in ortaya koyduğu yeni imajla kırılmış olsa da sonraki dönemlerde suistimal edilerek kadının “yarım, eksik ve unutkan” olduğu yönündeki anlayış yeniden hâkim konuma gelmiştir. Halbuki ilgili ayetlerde kadın-erkek ayrımı yapılmadığı gibi Müslüman kadın-Müslüman olmayan kadın ayrımı da söz konusu değildir. Bu anlamda ayetlerde yer alan şu ifadeler dikkate şayandır; “Erkeklerinizden iki şahidi de tanık tutun. Şahitler iki erkek olmazlarsa, rıza göstereceğiniz şahitlerden bir erkekle -biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatması için- iki de kadın olsunlar,”⁴⁰ “dört şahit getirin,”⁴¹ “iki kişi onların yerini alır ve bizim şahitliğimiz onların şahitliğinden daha doğrudur diye yemin ederler,”⁴² “dört şahit getiremeyen kimselere,”⁴³ “erkeğin dört kere; kadının dört kere,”⁴⁴ “bu iddialarına dört şahit getirselers ya!”⁴⁵ ve “içinizden adaletli iki kişiyi şahit tutun.”⁴⁶

Sosyokültürel yapı, önceki inançların verileri ve ön kabuller ile yapılan parçacı okumalar, konuyu farklı boyutlara taşımaktadır. Kanaatimizce kadın söz konusu olduğunda, konuyla ilgilenen kimseler öteki olan kadını temel almışlar, bir anne, bir evlat ve bir eş olan kadını değerlendirme dışı tutmuşlardır. Çünkü şahitlik denilen müesses ahlaki olguda, yalan veya iftira olarak değerlendirilen, bir şikâyet ve mahkemenin söz konusu olduğu spesifik fakat geniş kapsamlı bir ilke durumu söz konusudur.

Kur'an-ı Kerim'de şahitlik hakkında çok sayıda ayet vardır. Bu ayetlerden bazıları kadının şahitliği konusuyla doğrudan alakalıdır. Bakara, Nisâ, Mâide, Nûr ve Talâk surelerinde yer alan ayetler üzerinden yapılacak bütüncül bir değerlendirmenin kadının şahitliği hakkındaki spekülasyonları gidereceği düşünülmektedir. Kadının şahitliği konusu genel kabul olarak kelam ilminin konuları içerisinde değerlendirilmemekle birlikte; insanların, “İslam'ın kadına değer vermediği” iddiası cevap verilmesi gereken çağdaş bir sosyal kelam problemidir.

Meal ve tefsir çalışmaları, çalışma sahibinin dini bakış açısına göre şekillenmektedir. Yazar, müntesibi olduğu mezhep ve ekolün genel özelliklerini meal ve tefsirine yansıtmaktadır. Bu çalışmada söz konusu ayetlerin meallerde nasıl yer aldığı ve hangi anlamda bir tercihin söz konusu olduğu ele alınacaktır. Aynı zamanda meallerde bu ifadeler çevrilirken bir gerekçe ortaya koyup koymadıkları irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kelam, ayet, meal, kadın, şahitlik.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi ABD.

⁴⁰ Bakara, 2/282.

⁴¹ Nisâ, 4/15.

⁴² Mâide, 5/107.

⁴³ Nûr, 24/4.

⁴⁴ Nûr, 24/6-9.

⁴⁵ Nûr, 24/11-13.

⁴⁶ Talâk, 65/2.

KIRAAT FARKLILIKLARININ KELAMÎ AYETLER ÖZELİNDE MEALLERE YANSIMASI

Mehmet AKSOY⁴⁷

Bu tebliğ, Kur'ân ilimleri arasındaki bütünlük fikrinden hareketle kıraat farklılıklarının kelimî âyetler üzerindeki anlam etkisini ve bu etkinin meallere yansıma biçimlerini ele almaktadır. Kur'ân-ı Kerîm, Müslümanların inanç, ibadet ve ahlâk dünyasının temel kaynağı olup, onu anlamaya yönelik ilimler bütünü içinde kıraat ilmi, lafzın farklı biçimlerde okunmasından doğan anlam çeşitliliğini konu edinir. Bu farklılıklar, yalnızca telaffuz zenginliği değil, aynı zamanda anlam derinliği kazandıran birer tefsirî ve kelimî açılım vesilesi olmuştur.

Diğer yandan kelimî ilmi, iman, nübüvvet, kader ve ilahî sıfatlar gibi konuları aklî ve naklî delillerle temellendirirken Kur'ân'daki kavramların anlam katmanlarını esas alır. Dolayısıyla kıraat farklılıkları, kelimî yorumlarda belirleyici bir işlev üstlenmiş; kimi zaman bir âyetin delaletini değiştirmiş, kimi zaman da inanç esaslarının ifade biçimine yön vermiştir. Bu çalışmada, özellikle kelimî muhtevalı âyetler bağlamında, farklı kıraatlerin çeşitli Türkçe meallere nasıl yansıdığı mukayeseli olarak incelenecektir. Amaç, kıraat farklılıklarının sadece fonetik veya gramer düzeyinde değil, teolojik anlam inşasında da etkin bir rol oynadığını göstermek ve bu farklılıkların meallerde çoğu kez ihmal edilen yönlerini görünür kılmaktır.

Çeviride herhangi bir farklılık arz etmeyen durumlarda dahi, eğer diğer okuyuşa dair bir dipnot veya atıf bulunuyorsa bu işaret edilmekte; bulunmaması hâlinde ise bu farklılıklara dikkat çekilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Kimi zaman farklı kıraatlerin anlam alanı göz ardı edilmekte, kimi zaman da çeviri tercihleri tek bir okumaya indirgenerek Kur'an'ın ifade zenginliği sınırlandırılmaktadır. Dolayısıyla burada kıraat ilminin kelimî anlam dünyasına katkısını görünür kılmak ve meal çalışmalarında kıraat farklarının daha bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini vurgulamak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıraat farklılıkları, Meâl, Kelâmî âyetler, Anlam çeşitliliği, Tefsir, Kur'an yorumu.

⁴⁷ Öğretim Görevlisi, Muş Alparslan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bölümleri, Kur'ân-ı Kerîm Okuma ve Kıraat İlmi Ana Bilim Dalı.

DİLAVER GÜRER VE HAYRETTİN HAYRULLAH SOFUOĞLU'NUN KUR'AN-I KERİM TERCÜMESİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sümeyye BULUT⁴⁸

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Tasavvuf Anabilim Dalı akademisyeni Prof. Dr. Dilaver Gürer ve Hayrettin Hayrullah Sofuoğlu tarafından hazırlanan Kur'an-ı Kerim Tercüme çalışması bugüne kadar kaleme alınan Kur'an tercümelerinden oldukça farklı bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Mütercimler, Türkiye'de Kur'an tercüme için yaygın biçimde kullanılan "meâl" kavramı yerine bilinçli olarak "Kur'an Tercümesi" ifadesini tercih etmişlerdir. Zira onlar, "meâl" olgusunun özellikle Cumhuriyet sonrasında Türkçe ibadet tartışmalarıyla ön plana çıktığını belirterek meallerin, mezhep, yorum ve anlayış farklılığı gibi saiklerle çoğu zaman ayetlerin tercümelerinin yorumla beraber sunulduğu çalışmalar olduğunu ifade etmişlerdir. Binaenaleyh eser sahipleri, yorumdan olabildiğince arındırılmış, doğrudan anlam aktarımını hedefleyen bir çalışma ortaya çıkarma gayesi ile yedi yıllık bir çalışmanın ürünü olan bu Kur'an tercümesini 2017 yılında neşretmişlerdir. Tercümede herhangi bir mukaddime bulunmadığından bu bilgilere bazı haber sitelerinde yayınlanan röportajlar ve eserin satışını yapan bir internet sitesinde mütercimlere ait olduğu anlaşılan bir yazıdan ulaşılmıştır.

Çalışmanın içeriğine bakıldığında, cüz, sûre ismi, ayet numaralandırılması gibi hususlarda klasik şablonun devam ettirilmesinin yanında pek çok meâlde görülen ve daha çok yorum içeren parantez içi açıklamaların bu çalışmada bulunmayışı dikkat çekmektedir. Buna mukabil açıklanmasına ihtiyaç duyulan kimi ayetler için yer yer dipnotlarla kısa izahlar yapılmıştır.

Kur'an'ın lafzî yapısına mümkün olduğunca sadık kalarak anlamı bozmayacak ölçüde Türkçeleştirme gayreti güden mütercimlerin bu çabalarına rağmen Türkçede bulunmayan ya da Türkçeleşirken farklı anlamlar kazanan bazı kelimeleri tercümeye olduğu gibi aktardıkları olmuştur. Örneğin "Subhân" kelimesi, geçtiği bazı yerlerde olduğu gibi yazılmış bununla beraber kelimenin mushaf sırasında üçüncü kez geçtiği yerde anlamı dipnotta izah edilmiş ve bazen kelimenin olduğu gibi kullanıldığı bazen de anlamıyla tercüme edildiği belirtilmiştir. Yine Türkçede "birinin, işini görmesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse" için kullanılan ve Arapça'da çok daha geniş bir anlama sahip olan "Vekîl" kelimesi, geçtiği ayetlerde tercüme edilmeden kullanılmıştır.

Dil üslubu olarak Türkçede karşılığı olmayan bazı Arapça kullanımların tercümesinde kaynak metinde yer almayan, anlamı açıklayıcı kelimelere yer verilmiş; bu da çeviriye yorum/tefsir dahil edildiği intibamı oluşturmuştur. Örneğin; "وَتُبَيِّنُكَ لِلْبَيْتِ" ayeti "Seni en kolay olana muvaffak edeceğiz." şeklinde çevrilmiştir.

Netice itibarıyla Dilaver Gürer ve Hayrettin Hayrullah Sofuoğlu tarafından hazırlanan Kur'an tercümesi, meâl geleneğinden bilinçli bir kopuşu hedefliyor izlenimi verse de, mütercimlerin yöntemlerinde ne derece tutarlı oldukları, lafza bağlılık ile anlam aktarımı arasında nasıl bir denge kurdukları, bu yaklaşıma neden ihtiyaç duyulduğu gibi sorular, bu tercüme hem içerik hem yöntem açısından daha yakından incelemeyi gerekli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an-ı Kerim, Meâl, Tercüme, Dilaver Gürer, Hayrettin Hayrullah Sofuoğlu.

⁴⁸ Arş. Gör., İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.

TEFSİRLERDE MEALLERDEN YARARLANMA/MA SORUNU

Cahit KARAALP⁴⁹

Mealler çevirmenin görüş ve kanaatlerini yansıtması bakımından mini bir tefsir hüviyeti taşırlar. Meal sahipleri de tefsir yazarları gibi kaleme aldıkları çalışmalarına bireysel kanaatlerini, mezhebi bakışlarını, kültürel miraslarını, ön yargılarını yansıtırlar. Meallerde tıpkı tefsirler gibi belli bir bilgi birikimi ve bu birikimi yansıtma kabiliyeti ister. Tefsir yazacak seviyeye gelinmeden, tefsir ilminin inceliklerine vakıf olunmadan, hedef ve kaynak dilin en ince ayrıntıları bilinmeden, Kur'an'ın anlam dünyasına inilmeden, Kur'an'a bir bütün olarak hâkim olunmadan, problematik konularda bilgi sahibi olunmadan meal yazmak ciddi bir sorundur. Son dönemlerde kaleme alınan meallerde çevirmenlerin bu tür bilgi ve tecrübe eksikliklerini fazlasıyla müşahede etmekteyiz.

Meallerde mütercimnin yetkinliği meselesi olarak addedebileceğimiz bu sorunların yanı sıra bir de meal metodolojisi eksikliği sorunu bulunmaktadır. Meal yazarları çeviri yaparken belli bir metodoloji takip etmemektedirler. Örneğin mana aktarımında farklı görüş ve izahların meallere yansıtılıp yansıtılmaması ciddi bir metodolojik sorundur. Okuyucuya tefsirlerde yer alan başka manaların aktarılmaması okuyucunun tek anlama mahkûm edilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca deyimlerin, mecazi ifadelerin hedef dile çevirisinde motamot çeviri tekniğinin mi yoksa tefsiri çeviri tekniğinin mi tercih edileceği problem konusudur. Müfessirleri dahi zorlayan ayetlerin çevirisinde hangi görüşün neye göre tercih edildiği, zamirlerin nereye irca edileceği, hazflerin nasıl takdir edileceği konuları da metodolojik problemlere dahildir.

Tebliğimizde meallerde tefsirlerden yararlanıp yararlanılmadığı örnekler bağlamında incelenecek ve çözüm önerileri sunulacaktır. Meallerin tefsirlerden ne oranda faydalandıkları, faydalanmada hangi kriterleri gözettikleri üzerinde durulacak ve problematik konulara değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, Meal, Metodoloji, Dil.

⁴⁹ Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

İSRÂ, 23 ÂYETİ ÖRNEĞİNDE MEÂLE YAPILAN EKLEMELERİN ANLAM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

*Veysel GÜLLÜCE*⁵⁰

Kur'ân meâllerinde kaçınılmaz olan hususlardan birisi, okuyucunun âyetin manasını rahatça anlamasına katkıda bulunmak maksadıyla bazı açıklama ve ilave kelimelerle tasarrufta bulunmaktır. Bu durum bazen doğrudan, bazen parantez içi veya kesme işaretiyle yapılan açıklama veya ilave kelimelerle bazen de yan veya alt bilgi (dipnot) olarak tezahür etmektedir. Ayetin aslında olmayan bu ilaveler bazen bir cümle bazen birkaç veya sadece bir kelime olabildiği gibi bazen de bir bağlaç veya edat olabilmektedir. Bu eklemeler bazen mananın anlaşılmasına katkı sağlarken bazen de tam aksine, manadan bir şeyler alıp götürmekte hatta ifade edilmek istenen şeyin aksi bir durumun anlaşılmasına sebep olabilmektedir. Yaşlı anne babanın varlığını istiskal ederek, bıkkınlığın ve tiksintinin bir ifadesi olarak onlara “öff” demeyi yasaklayan İsrâ 23 âyetine ilave edilen “bile” kelimesi (edatı) da âyetin manası üzerinde önemli bir değişime sebep olmakta, “öff” demek ağır bir ifade iken, basit, önemsiz bir şey konumuna dönüşmektedir. Meâllerin büyük çoğunluğunda görülen bu durum (Anne babaya öf bile deme!) âdeta atasözüne dönüşerek bu haliyle dillerde dolaşır olmuştur.

Tebliğimizde “... onlara öff deme! ...” şeklinde olması gerektiğini düşündüğümüz âyet meâline eklenen “bile” ifadesinin anlamdan üzerindeki etkilerini âyetin aslına ve tefsirlerine rücu ederek araştırmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İsrâ 23, Meâl, Öff demek, Anlam Değişikliği

⁵⁰ Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı.

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

KUR'ÂN MEÂLLERİ

SORUNLAR, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ - III

Usûl ve Üslûb Açısından Meâller

INTERNATIONAL SYMPOSIUM
TRANSLATIONS OF
QUR'AN

PROBLEMS AND SOLUTION SUGGESTIONS - III
Translations in Terms of Method and Style

7 - 8 - 9
KASIM/ NOVEMBER
2025

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Muş Alparslan
Üniversitesi

mealsempozyumu3.alparslan.edu.tr
meal@alparslan.edu.tr

